

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST
ZA
LEPOSLOVJE IN ZNANSTVO.

ŠTEV. 2. LETO IV.

UREJUJE IN IZDAJE
DR. FRANCE LAMPE.

V LJUBLJANI,
DNE 1. FEBRUARIJA 1891.

TISEK
,KATOLIŠKE TISKARNE'
V LJUBLJANI.

S. H.

Spil.

Vsebina II. zvezka.

	Stran
1. František Ondříček , slavni češki virtuoz na gosli. <i>Sest. dr. Fr. L.</i>	49
2. P. Ladislav Hrovat , c. kr. prof. v p. <i>Sp. F. H.</i>	51
3. Sobica . <i>Zl. J. —ek.</i>	52
4. Erazem Tattenbach . Žaloigra. <i>Piše Prokop</i>	53
5. Trioleti . <i>Zl. M. O.</i>	57
6. Gostačeva hči . <i>Piše T.</i>	58
7. Na grobu Prešernovem . <i>Zl. A. M.</i>	64
8. Florijan Skomljan . <i>Piše Martin Molek</i>	65
9. Oče naš . <i>Zl. M. O.</i>	68
10. Podobe iz naroda . I. Nočni čuvaj. <i>Sp. Podgoričan</i>	69
11. Paperki staroslovenski . <i>Piše P. Ladislav</i>	71
12. Andrej Kačič-Miošič , narodni hrvaški pesnik. <i>Piše Fr. Kovačič</i>	74
13. Črtice iz zgodovine slikarstva, zlasti slovenskega . <i>Piše —i—</i>	76
14. Porabne misli o slovenščini v govoru in pismu . <i>Piše F. S. Lekše</i>	79
15. Nekoliko iz indijskega bajeslovja . <i>Piše dr. K. Glaser</i>	80
16. Casnikarstvo poljsko (varšavsko) . <i>Piše Tytus Sopodzko</i>	83
17. Doma in po svetu . Pregled prosvetnega gibanja narodov Jugoslovanska akademija. — Matica Hrvatska. — Poljska katol. narodna zavest. — Češko društvo »Vlast«. — Ruska akademija.	84
18. Slovstvo . A. Slovensko. Val. Vodnika izbrani spisi. <i>Ur. Fr. Wiesthaler</i> . — Prakt. Lehrbuch der slov. Sprache. <i>Von Carl Jos. Pečnik</i> . — Popotnikov koledar za l. 1891. <i>Sest. M. Nerat</i> . — B. Hrvaško . Listovi iz Afrike od Dr. Lermana. <i>J. Kemf</i> . — Mythologia Grka i Rimljana. <i>Nap. dr. Otto Seemann</i> . — Andersenove izabrane priče. — C. Češko . Hlasy v poušti, <i>Jar. Vrchlického</i> . — Živa. — Básnikův denník, <i>Jar. Kvapila</i> . — D. Poljsko . Szkice z Indyj. <i>Nap. Ks. M. Czerminski</i> . — Kto winien? <i>Sp. Ks. St. Kostka</i> . — Ze zdrowego pnia. <i>Sp. Ks. St. Kostka</i> . — E. Rusko . Stihotvorenija. <i>M. P. Rosengeima</i> . — Stihotvorenija O. N. Cjumina. — Pesmi Aleks. Poležajeva. — Pamjati V. M. Garšina. — Ženin in nevesta. Božja iskra. Tragiki. <i>Sp. Maksim Bjelinski</i> . — Kreutzerova sonata. <i>Sp. L. Tolstoj</i> . — Plodi prosvješenja. <i>Sp. L. Tolstoj</i> . — Očerke i razkaze. <i>Sp. Vlad. Korolenko</i> . — Gora. <i>Sp. S. Lesko</i> . — Gornoe gnjezdo. <i>Sp. D. N. Mamin</i> . — Očerki novejšej ruskoj literatury. <i>Sp. Kotljarevski</i> . — Ruski teatr, ego načalo i razvitie. <i>Sp. Opočinin</i> . — Obiaszenie vidovno o pisme Slovenskom. <i>Sp. J. Križanić</i> . — Sjever. <i>Ur. P. Gnedič</i> . — Voprosi filozofii i psihologii. <i>Ur. N. V. Grot</i> . — M. E. Saltykov. — Orest Miler. — V. Krestovskij. — Grigorij Petrovič Danilevskij. — F. Druga slovstva . Listina iz l. 1170—1199. — Veldes. <i>Am. v. Schweiger-Lerchenfeld</i> . — Archiv für slav. Philologie. — Durch Asien. <i>Josef Spillman</i> . — Memoiren eines Esels. <i>Ségur</i> . — Der kleine Radetzky. <i>Karl Rolfus</i> . — Beppo. <i>Karl Rolfus</i> .	
19. Raznoterosti . Naše slike. — Valvasorjeva knjižnica. — Ognjoslav Utiešinović Ostrožinski. — Električna v fotografiji.	

Slike.

1. František Ondříček	49
2. Na grobu Prešernovem	64
3. Nočni čuvaj	70
4. Vir Vipave: „Pod skalo“	72
5. Švedi v Pragi	89

Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za več dijakov skupaj na l. 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanšču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katoliška Bukvarna.“

František Ondříček,

slavni češki virtuoz na gosli.

(Sestavil Dr. Fr. L.)

Bela Ljubljana se skoro le še malo spominja mladega umetnika, ki je pred kakimi petnaj-

stimi leti očaral s svojim divnim igranjem na goslih, s svojim mirnim kretanjem, s svojo ljubeznivo zunanjo-stjo, s svojo mladostno milino vse poslušalce. Bil je to mladi Krežma,

Hrvat, katerega je — žal — rana smrt ugrabila godbi in njegovemu narodu. A ne dolgo potem je došel s severa drug umetnik, tudi Slovan — Čeh —, godel je Ljubljancem ter si pridobil ob-

čno pohvalo; vendar se nam zdi, da ni tako ugajal, kakor mladi Hrvat. A poslednji virtuoz je bil srečnejši: živel je,

deloval je in tudi napredoval. Prišel je k nam drugič, prišel tretjič, in dne 4. novembra pretečenega leta je petič

godel Ljubljancem. In sodili so na vseh straneh, da je ta umetnik izmed najslavnejših violinistov. Kdo je? *František Ondříček*.

Ondříčkova slava je danes svetovna. Nepotrebno je, iskati navadnih in nenavadnih izrazov, da bi označili njegove vrline, njegovo spretnost, v obče njegovo genijalnost; tu podajemo čitateljem le površno sliko njegovega življenja in

napredovanja, kar moremo storiti prav ob kratkem, ker je tudi kratko doslej njegovo življenje. Porodil se je namreč

dné 29. aprila l. 1859. na Hradčanih (v Pragi). Njegov oče je bil voditelj orkestra pri Švandovem gledišču; poleg tega je pa imel tudi kapelo (godbeno družbo), s katero je hodil po praških gostilnah in kavarnah. Tako je naš František vzrastle v dosti težavnih razmerah; pa to mu ni bilo v kvar, marveč prav podžgalo je njegovega duha, da se je razvil zgodaj. Oče je bil jako delaven, odločen in oster mož; tako je vadil tudi sina v ljubezni do dela in truda. In prav s tem se je mogel sin povzdigniti do prvih virtuozov na goslih, kar jih pozná zgodovina.

L. 1873. je stopil v praški konservatorij in se tu izobraževal do l. 1876. Zgodaj se je sicer pokazal velikega umetnika, in že so mu mnogi peli zgodnjo slavo, a drugi, ki so mu želeli dobro, svetovali so mu, naj se uči in izobražuje še dalje. Dobil je od češkega rodoljuba in mecenata g. Olive toliko podpore, da je mogel iti za nekoliko časa na pariški konservatorij (l. 1877.). To bivanje v Parizu mu je bilo jako koristno; povrnivši se v domovino se je pokazal dovršenega umetnika. Omenimo naj tudi, da je dobil l. 1878. zlato svetinjo, kar je bilo izredno odlikovanje. A še sedaj niso bili nekateri prav zadovoljni in so ga tirali še više. Rekli so mu, naj se postavi še bolj na svoje noge, naj bode bolj samosvoj v svojih stvorih in v igranju. In Ondriček se je zopet učil, zopet se trudil in se tako povspel do prave dovršenosti. Šel je l. 1879. v London, da se je tam še dalje šolal.

Na to šele je začel potovati kot pravi, veliki umetnik: l. 1880. je potoval po Nemškem, Holandskem, Francoskem, Belgiji in Avstrijskem. Naslednje leto je šel v Berolin in l. 1882. je, pozvan od dunajske filharmonične družbe, iz-

vajal svoj lastni koncert Beethovenov v cesarskem našem mestu. Na to je potoval po Ruskem, Danskem, Švicarskem, Laškem in po vsi Nemčiji. Svetli cesar ga je imenoval l. 1887. za svojega c. kr. komornega virtuvoza, katera čast je pred njim doletela le malo-katerega umetnika. L. 1888. je prepotoval jutrove dežele in bil na Kavkazu. Od rumunskega kralja je prejel red »Rumunske zvezde« in od sultana red »Medžidije«.

To so glavne črtice v sliki njegovega življenja. A sedaj se ozrimo na njegovo igranje. Ondriček bi ne bil velik umetnik, ako bi ne bil kolikor toliko izviren. In to se mora najprej priznati našemu goslarju, da je izviren, da ima neko posebnost, svojstvo. Oni, ki umevajo tajnosti goslij, priznavajo, da niso še slišali te ali one skladbe v taki podobi, kakor jo igra Ondriček. Morebiti bi smeli imenovati ono svojstvo — narodno posebnost njegovo. Zato piše neki Čeh, da je Ondriček na glasbenem polju to, kar je Dvořák v slikarstvu. On izraža globokost Nemcev, kaže živahnost in iskrenost francoskih umetnikov in vrhu tega še nekaj, kar je njegovo: vsa godba vrè iz njegovega srca.

O tem je prepričal Ondriček sam svoje ljubljanske poslušalce v zadnjem koncertu. Tako piše neki večč poročevalec, ki je sam glasbenik »na glasu«, da je bil »vtis, ki ga je naredil genijalni umetnik na mnogoštevilno občinstvo, v resnici velikansk«. In isti poročevalec ga imenuje ne le virtuvoza, marveč »umetnika, ki se vtopi v stvar, jo popolnoma v sè sprejme in umetno prednaša vsled nenavadne nadarjenosti od Boga«.

Kamor je prišel naš umetnik, povsod je očaral vse prijatelje glasbe.

S posebnim zanimanjem in z veliko navdušenostjo ga je sprejela in ž njim občevala rumunska kraljica Elizabeta, slavna pisateljica z imenom Sylva Carmen. Celó v Carigradu je žel slavo. Sultan je bil posebno zadovoljen z njegovim igranjem. Da so ga slovanski bratje sprejemali z dvojno radostjo, ni skoro treba omenjati.

Ondriček je jako pohleven v svojem vedenju in v obče skromen. Povsod se kaže Čeha in Slovana; najrajši igra slovanske predmete.

Sedaj je Ondriček v najlepši dóbi življenja. Čehi se ga po pravici radujejo. Našim mladim čitateljem pa bodi vrli naš umetnik vzgled neumorne pridnosti in jeklene vstrajnosti.

P. Ladislav Hrovat,

c. kr. gimnazijski profesor v pokoju, slovenski pisatelj.

(Spisal F. H.)

(Konec.)

Ravno v tistih »Novicah« je (na strani 330. in 337.) prav obširno pokazal, kako naj si pomagamo v drugih ozirih. Načrtal je prav obširno, kakšno naj bi bilo »berilo« za višje gimnazijske razrede, da bi mogel učitelj uspešno poučevati v slovenščini.

Tudi še ni bilo »slovenske slovnice«, ki bi vsaj nekoliko zadostovala zahtevam. Marljivi A. Janežič je jel nabirati gradiva za tako slovnico; naš gospod profesor ga je pri tem delu pridno podpiral. Jel je priobčevati v Janežičevem »Glasniku« in v poročilih novomeške gimnazije obširne slovniške razprave, tako n. pr.: *slovenski genitiv* (poroč. l. 1862.), *slovenski dativ* (»Glasnik«, l. 1863.), *slovenski lokal* (»Glasnik«, l. 1862.), *deležniki v slovenskem jeziku, kako jih rabiti* (»Glasnik«, l. 1862.), *»ako — ko — če« v pogojnih stavkih* (»Glasnik«, l. 1862.), *kedaj je rabiti v odvisnih stavkih »kteri, -a, -o, in ki«* (»Glasnik«, l. 1863.), *»bi«*,

slovenski konjektiv (»Glasnik«, l. 1864.), *kako je sloveniti besedo »Begriff«* (poroč. l. 1865.).

V poročilu leta 1867. je priobčil pravila za slovensko pisavo s posebnim ozirom na rabo *brezglasnic* (enklitik). Želeti bi bilo, da bi ta sestavek prav pazno prečital marsikateri slovenski pisatelj, ker se čestokrat ravno te besedice najbolj napak stavijo, — in vendar dadó, prav stavljene, govoru in pisavi šele pravo lepoglasje.

Razven omenjenih slovniških razprav je priobčil učeni gospod profesor tudi razne zgodovinske preiskave, tako n. pr. v »Zlatem veku«: *Staroslovenščina*, v poroč. gymn. leta 1865.: *Hijeronim — čegav je?*, v poroč. l. 1869.: *Vvod v Sokratovo Apologijo*, v »Glasniku« l. 1865.: *Paperki staroslovenski* in v poročilu l. 1878.: *Slovenski dom*, razprava o razvoju slovenske literature.

S temi in enakimi razpravami je kazal učeni gospod profesor, da je slovenski

jezik dovolj gibčen tudi za učene razprave. Le treba ga je znati.

In res! slovenščina je napredovala od leta 1848. z brzimi koraki. Neumorni boritelji na političnem polju so se trudili, da ji pridobé v šoli in v uradu potrebno in pravično veljavo. Nasprotniki so vedno očitali, da še ni izomikan slovenski jezik za šolo in urad. Tem nasprotnikom je bilo treba pokazati z vzgledi, da se lažejo. Naš gospod profesor je bil eden izmed onih, ki je oral ledino na tem polju. Razpravljal je časoslovje latinskega jezika in je primerjal s slovenskim, učil je, kako se dadó tudi grški in latinski klasiki prav gladko prelagati na slovenski jezik. Za vzgled je preložil Ksenofontove *Memorabilije na Sokrata* v »Klasju iz domačih in tujih logov« l. 1862. — Skoro gotovo je ta prevod izmed najboljših, ki jih ima slovensko slovstvo iz starih klasikov. — Takisto je priobčil tudi I., II. in IV. *govor Ciceronov zoper Katilino* v »Zoric« l. 1872. V rokopisu ima prevod Julija Cezarja »de bello Gallico«, katerega ni dal tiskati, češ, da ne bi podpiral le-

nobe. — Z zlatimi črkami pa bo vedno ostala zapisana v slovenski literarni zgodovini njegova *Slovensko-latinska Slovnica za slovensko mladež* (Novo Mesto 1874.). ker je prva v jeziku »Kirilove« hčerke.

S tem smo v kratkih potezah narisali delovanje p. Ladislava Hrovata na slovenskem slovstvenem polju. Kar je storil kot marljiv učitelj v 36 letih za razvoj slovenske ideje, ni treba omenjati, ker je še dovolj živih prič.

Omenimo naj le še, da je bil kot mašnik reda sv. Frančiška tudi vedno neumoren delavec v Gospodovem vinogradu. Če ga niso šolski posli zadrževali, bil je pripravljen iti v spovednico, ali k bolnikom vsako uro, kadarkoli so ga klicali.

Ko je po 36letnem delovanju z letošnjim šolskim letom prosil pokoja, odlikoval ga je presv. cesar za njegove zasluge za slovstvo in šolo z *zlatim križcem s krono za zasluge*.

Mi le želimo, naj še mnogo let zaljša njegove prsi zlati križec!

Sobica.

Sobica tiha!
Loči me s svetom kot mniha,
In se zapri za menoj!
Ko se tako-le sam
Z dumčico poigram,
Slobodo dišem s teboj,
Sobica tiha!

Sobica tiha!
V tebi gosteje se vzdih,
V tebi sladkeje smeji!
Mlado utriplje srcé,
Nove sveté željé,
Kakor da molim se zdi,
Sobica tiha!

Sobica tiha!
V tebi mi solza usiha,
Vshaja veselja mi dan.
Tukaj čakam lahkó,
Kdaj me možje odnesó
V tišji, prsteni stan,
Sobica tiha!

J. —ek.

Erazem Tattenbach.

Žaloigra v petih dejanjih.

(Spisal Prokop.)

II. Dejanje.

1. prizor.

(Prostor pred Tattenbachovim gradom, na levi vrt.)

Tattenbach. Pisar.

Tattenbach.

Ne bode treba še jih čakati,
Če me posluh ne moti, slišim že
Iz dalje godčeve piščali, vrisk
In petje.

Pisar.

Da, udarjajo glasovi
I meni na ušesa. No, tu bo
Veselja danes kraj. Res, vi že znate —

Tattenbach.

Kakó to misliš?

Pisar.

Oj, kakó to mislim!

Saj menda vam ni treba pojasnila.
Vsaj jaz si mislim, da te veselice
Zamán kar kmetom nismo priredili.
Obhajala se svatba mnoga je,
In vendar ljudstva niste povabili
V gostí nikdar!

Tattenbach.

Da, to je res; a vendar
Razloga je dovolj, da to sem storil.
Desetkrat k nam pomlád je že pricvetla,
Desetič leta me ogreva žar,
Odkar s soprogo zvesto sem se združil.
Zató raduje naj z menoj se narod,
Zato pri nas naj počasti se svatba,
Ki Marko jo praznuje, moj podložnik:
Njegovo srečo zroč — še svojo cenim.

Pisar.

Seveda treba ni — a jaz se vendar
Le drznem misliti drugače, grof,

Kar nas je napotilo povabiti
To kmečko sodrgo, ki ni za drugo,
Kot da se rabi za orodje našim
Nakanam . . .

Tattenbach.

Zaničljivo govoriš
O kmetu, Weiler. Vedi, da je baš
On tisti, ki redí v obličja pótu
Naji oba in drugih sto. A kar
Tu praviš — vem, kam meri — in hva-
ležen
Sem ti, da spomnil me ob pravi si
Priložnosti.

Pisar.

Vsakako ta je ura
Najbolja, da si ljudstvo pridobimo;
Dokler je vroče še, železo kuj! (Med tem
so privalili sluge sod vina.)
(Svatje in ljudstvo se bližajo.)

2. prizor.

Prejšnja. Ljudstvo. Godci.

Ljudstvo.

Pozdravljeni, gospod, pozdravljeni!

Tattenbach.

Veseli ste, z veseljem vas pozdravljam,
Radujem z vami se. (Poda starašini in drugim
roko.)

Starašina.

Gospod dobrotni,
Radosti naši vzrok ste vi edini,
Ki kmeta sram vas ni. Povabili
Ste svate nas — kot dober oče — k sebi.

Tattenbach.

Že prav, že prav! Naj godba se glasi!

Prvi kmet.

Začnimo skoro spet veseli raj —

Dekle.

Hej godci, najživahnejšo začnite!

Prvi godec.

Dovolj za zdaj. Spet grlo mi je suho,
Da sape več iz njega ni mogoče
Mi spraviti —

Drugi godec.

Oh, meni tudi! — Škoda —

Ana.

To večni vaši so izgovori —
Začnemo komaj malo se vrteti,
Pa že je konec —

Starašina.

Glej, sladkosti dolge
Na svetu ni! Usahne lepa roža,
A zima menja s krasom se pomladnim.

Prvi kmet.

Kakó me veseli — juhé, juhé!

Drugi kmet.

Res, danes židane smo volje vsi —

Tretji kmet.

No, godci! piti znate, ne pa gosti.

Četrty kmet.

Zares, pričnite!

Prvi godec.

Da, takoj! Zdaj pijmo!

Dekle.

Ta »pijmo!« se pa čestokrat glasi —

Drugi godec.

Začnimo no! Saj nam še kaplje vina
Plesalci neugnani ne pusté.

(Rajanje. Tattenbach govori z Ano.)

Pisar.

Ne vidiš, Marko. (Kažoč na Tattenbacha.)

Ali ti se mar

Ne zdi po volji? — Meni bi se tudi
Nikakor ne, da sem na tvojem mestu.

Marko.

Kdo vas je vprašal kaj, gospod pisar?

Pisar.

E, tudi prav. — A to pa dobro vem,
Če tudi všeč ti moje ni vprašanje,
Da všeč še manj ti bo poznej ta družba.
Imaš nevesto, prav. Pa kaj za to,
Če zate nič ne mara, pač za druge!
Visokim pa gospodom tudi všeč je.
Pa nič ne dé. — Na zdravje vsem, na
zdravje!

Marko.

Poslušaj, Weiler, ako veš kaj več,
Kot vemo mi, potem govori!

Pisar.

(Obotavlja se.) Bodi!

Veliko drugega ne vem, a to,
Da je pri grofu včeraj sama bila;
Ko stopil nepozvan sem v sobo mu,
Držala sta si roko v roki — znaš!
Pa brez zamere — saj nič hudega
Ni to — a čudno meni se je vendar
Le zdelo — z Bogom — dobro srečo
vam! (Odide k drugim gostom.)

Marko (za-se).

Kdo bi verjel lisjaku nemškemu!
Predobro grofa sam poznam; a ta
Pisar, ne vem, da storil bi nam bil,
Bog vedi, koliko dobrot doslej;
Pohlep mu nadvladuje celo bitje,
Lokavost ga je vedno skoz in skoz —
Prepir povsodi neti in razpor.

Sosed Markov.

No, kaj ti je, da si tako zamišljen?
Veseli se! Poroke svoje dné
Menda v skrbeh ne misliš preživeti!
Pobrini za nevesto se! Poglej,
Kako prijazno grof se meni ž njo.

Marko.

Da, zdi se mi, da kar preveč prijazno —

Sosed.

Ne bodi siten! Kdo ti je razvnel
Možgane s takimi brezumnostmi?
Mogoče — ta pisar? Kam je odšel —
(ozre se)

Da bi ga vrag! — Ko sem se ženil jaz,
Poskusil tudi v meni sumnjo je
Vzbuditi o neveste nezvestobi:
A v vsem se je zlagal. — Jaz mu zares
Ne upam dosti, in hudó mi dé,
Da ga naš grof takó visoko ceni.
Kar se pa Tattenbacha tiče, veš,
Kakó prijazen je do vseh. Raduje
Med svojim ljudstvom se, kot da mu je
Po rodu — v vsem jednak. In zlasti ti
Ne smeš dobrot pozabiti njegovih.
Res, da si ga takrat na lovu skoro
Otel, a vrača res obilno ti.

Marko.

Zares! Da mogel take misli sem
Rediti v srcu svojem! Ta hudir,
Kjer more, škóduje, neslogo neti.
Kaj dela kača drugega, kot pika!

Sosed.

Prav taka je! Le rajat idiva!

Starašina.

Za vse, gospod častiti, kar ste nam
V veselje danes zopet podarili,
V imenu svojem in v imenu ljudstva,
Posebno pa še svatov tukaj zbranih,
Iz dna srca vam kličem: stokrat hvala!
V rokó naj primem svoj kozarec, dvig-
nem

Na vašo srečo in rodbine vaše
In kličem: slava, živeli, gospod!

Ljudstvo.

Oj slava, živeli, živeli, živeli!

Tattenbach.

Za to napitnico i jaz izrekam
Zahvalo vam srčno, vsem svatom zbra-
nim.

Verujte mi, ponosen sem, da štejem
Za svoje vas, da jaz sem vaš gospod.
Kar sem vam storil kdaj, gotovo bolje
Storiti želel sem; pa sami veste,
Da volja dobra je, mesó pa slabo;
Preveč mi je časti, oj dragi moji!
Beseda sama mi ne dá ničesar,

Hvaležnost prava se spozná v dejanju.
Le poslušajte, kaj vam govorim:
Ne bode dolgo več, ko prideró
Viharji ljuti v naše pokrajine.
Saj krotkega Slovana vse pritiska,
I nam pobrati hté nekdanjo pravdo,
Od juga pa Turčin rožlja z orožjem.
Braniti treba nam se teh sovragov.
In vi ste mi branik. Zato zdaj čujte:
Ko v noči na gorah kresove bližnjih
Zagledate svetlé, ko se raz stolp
Zastava bo razvila, in na to
Rogov donel bo glas v planjavé tihe, —
Takrat zberite se, takrat v resnici
Odkrijete do mene vdanost svojo,
Pokažete ljubezni svoje moč! —

Ljudstvo.

Gotovo, o gotovo, naš gospod!

Starašina.

Kot jeden mož postavimo se v boj,
Če treba vas braniti, vaše pravo —

Tattenbach.

Presrčna hvala vam za te besede!

3. prizor.

Prejšnji. Grofica.

Ljudstvo.

Na zdravje! živeli, gospa častita!

Tattenbach.

Pozdravljena, Antonija predraga!

Pisar.

Poklanjam vam se, cenjena gospa.

Grofica.

Soprog moj dragi, teh cvetic sem vam
Nabrala in povila v šopek: nate,
Okrásite se ž njim ta srečni dan!

Tattenbach.

Zahvalim, draga mi Antonija!
Ljubezni vaše ljub mi je dokaz. —
Dovolite, da k onim idem lovcem,

Ki streljajo v veselje in zabavo,
Naj vidim, kdo najboljši strelec je.
Zdravstvujte! — Zdaj zapojte gostje vsi!

Starašina.

Vi, godci, stopajte naprej! Takó.

(Godba, petje, vriskanje.)

4. prizor.

Grofica. Pisar.

Pisar.

Ne ljubite šumečih veselic, gospa?
Pa kdo bi bival tudi v tej druhali! —
I jaz za njo ne grem. Zato pa rajši
Samá meníva se — gospa častita!
Podarite to cvetko mi v spomin,
Ki nedro vam krasí!

Grofica.

Čemú vam bo?
Čegav spomin naj vzbuja v srcu vašem?

Pisar.

Čegav? Odrkali ste vi ta cvet,
Na srcu vašem je potem počival,
In jaz dobil bi ga prav od srcá —

Grofica.

V resnici, ne razumem, kaj potem?

Pisar.

Kdor neče razumeti, ne razume,
Saj je beseda slednjič le beseda. —
Rokó na srce, milostna grofica,
Potem pa govorite, ako vam
Je možno prejšnje ponoviti še — —

Grofica.

Sicer bi — — nekaj mislila — a to
Prepodlo zdi se mi in nemogoče.
Za take misli v srcu ni prostora.

Pisar.

In vendar — ko bi pravo bilo to? — —
Gospa, so vam-li res besede moje,
Pogledi, vzdihí moji neumevni?
Vam ni kazalo celo bitje moje —

Izustiti ne maram in ne morem
Besede sladke, toda meni grenke,
Kot more jo bolest roditi kdaj —
In vam ni govorila vsaka slovka,
Ki sem jo z vami pregovoril kdaj, — —
Gospa častita — — le o srcu mojem?
Ne! Potrpíte malo! Čujte me!
Nesrečno strast, ki srce mi razjeda —
Verujte — hotel često v prsij sem
Globokih pokopati mračnem dnu.

Grofica.

Nesrečnež, stojte! Ne besede več!

Pisar.

O da bi mogel to! A strast drví,
Kot hudournik s hriba strmega —
Razruši vse . . . zelene trate bujne
Preplôve in jih premeni v puščavo.
In tako moje je srcé — puščava —

Grofica.

In vi ste mož? Molčíte, dosti je!

Pisar.

V navalu strastij vsak je boj zaman —
(Poklekne in dvigne proti njej roke.)

Grofica.

Gorjé! Odidite mi spred očíj!
Zaničevanje le zasluži to
Vedenje vaše! (Pisar vstane in jo hoče objeti.)
Oj nesrečnež vi!

Če pride v tem trenutju grof, kako
Bi mogli mu pogledati v oči?

Pisar.

(Porogljivo.) Kakó lepó vam teče govorica!
A to vam pravim: sam ne bom nesrečen.
Oj, káke misli vam rojé po glavi!
Ha! ha! Vaš soprog — vaš Erazem!
Smešno!

Li veste, kaj počenja grof? — Ne veste?
Povem vam torej! Zdaj, dočim se midva
Tu pogovarjava, sedi brezskrbno
Pri drugi ženi in ji govori — —
No, no, le čujte, nič ne škodi, čujte!
To vam povem v tešilo — znate zdaj?

Kje to stoji zapisano, da bi
Smejati smeli se in radovati,
Ko jaz togujem, mrjem? Bodi! bodi!
Ko se utrga plaz sneženi v gorah,
Valí v dolino se in ni mu mar,
Da treskne tu in tam ob krasne jelke,
Pokoplje jih gromeč v globokem jarku.
(Odide par korakov v stran, odkoder jo opazuje.)

Grofica.

(Pokrila si je že med govorom obraz; sedaj vstane.)
O, to strašán je človek! Te besede
Kot trnje ostro silijo v srcé,
In slutnje tèmne tlačijo mi dušo.
Pa zgòdi se, kar je nebó sklenilo, —
Nikjer v vedenju mojem krivde ni. —

5. prizor.

Prejšnji. dr. Gallus.

(Gallus se je približal že sredi govora prizorišču in je poslušal ves pomenek skrit za grmovjem; sedaj stopi k pisarju.)

Gallus.

Prokleti pes! Sedaj sem te zalotil
Na tvojem potu, prišel sem ti v križ.
Je to vedenje tvoje, to hvaležnost
Do gospodarja svojega, ki te je rešil,
Da nisi zgnil, kot zgnije pes na gnoju!
Sramuj se podlosti — prepolna čaša
Nesramnostij je tvojih in pregreh;

Sedaj se ne odtegneš več pravici.
Gospa častita, dajte mi rokó.

Pisar.

Ubogo revše! Kaj si ti, mazač,
Kaj tvoje zvezde in neslanosti!
Pretenja tega tvojega se ne bojim —
Mar misliš, da sem osemleten deček,
Ki teče, če mu žugaš s palico? —
Pogubo torej tudi tebi, — norec!

Gallus.

Kaj praviš? Norec? — Stoj, da z ostrim
mečem
Oklestim ti za zlobo spretne roke.

Pisar.

O, tudi prav, pošteni kokodajec!
(Posežeta po mečih, grofica stopi mireča med oba.)

Grofica.

Nikar krvi ne prelivajta! — (Pisarju:)
Strani,
Nesrečnež, strani, proč od tod! Moj
Bog!

Gallus.

Le čakaj, pride ura maščevanja!

Pisar

Da, pride, a čegava, — to se vpraša —
In naj zijá pekló, dosegel bom.
(Hrup, vrisk gostov v daljavi, godba; zagrinjalo pade.)

Trioletti.

I.

Na vrhu stolpa tožne razvaline
Pogánjati sem cvetko zrl iz tal.
Kakó ji gòri níknila je kál
Na vrhu stolpa tožne razvaline?
Molčé na róbu skálnatem sem stál,
Premišljaj, v duši si budil spomine —
Na vrhu stolpa tožne razvaline
Pogánjati sem cvetko zrl iz tál.

V trpina mrtvem srcu tudi časi
Zažéne skrite rásti up cvetán,
Bolést razmakne sreče zor krasán
V trpina mrtvem srcu tudi časi,
Samó da je porédek oni dán . . .
Spominov vendar pričajo nam glasi:
V trpina mrtvem srci tudi časi
Zažéne skrite rasti up cvetán.

II.

Odkrhne veja močna se od dèbla,
 Kadàr razsaja po vrtéh viháar;
 Končán tedáj je mnog tvoj up, vrtár:
 Odkrhne veja močna se od dèbla,
 Sadú rodila več ne bo nikdár!
 Nevihta ljuta cvet in sad zagrèbla —
 Odkrhne veja močna se od dèbla.
 Kadàr razsaja po vrtéh viháar . . .

V naródov borbi slepega razdvoja
 Bojník se mnog odtuji dómu čvrst,
 Junák postane slab močvirja trst
 V naródov borbi slepega razdvoja —
 Š cvetovi pa sadóv je zamorjéna brst,
 Posledice so krúteje od boja:
 V naródov borbi slepega razdvoja
 Bojník se mnog odtuji dómu čvrst.

III.

V nočí plašilne tájnostni temíni
 Najlepše zúbelj svetli plamení,
 Najmanjša iskra čárobno žarí
 V nočí plašilne tájnostni temíni.
 Ko dahne jutro, mesec obledí,
 Zlató se zvezd umakne srebrnini:
 V nočí plašilne tájnostni temíni
 Najlepše zúbelj svetli plamení.

Krepóst najblažja kaže se v nesreči,
 Kadàr objema dušo ljuti zdvoj,
 In prsi stresa nam vihari bój —
 Krepóst najblažja kaže se v nesreči;
 Ne, ko srce ogreva sreče sòj . . .
 V tolažbo svojo pomni, rod trpeči:
 Krepóst najblažja kaže se v nesreči,
 Kadàr objema dušo ljuti zdvoj!

M. O.

Gostačeva hči.

(Spisal T.)

II.

En hud pogled — srce mrjè,
 En trd izrek — srce se strè.

Gregorčič.

Menili smo, da je bil Maničin oče hrom. V francoski vojski mu je svinčenka prebila piščal pod kolenom. Rajni stari Koren mu je bil krstni boter. Zato je imel vedno nekako skrb za Tomaža, ki ni imel skoro nobenega svojega človeka. Vrnivši se v vas, narejal je Tomaž vsakojako orodje, katero je za mal denar prodajal vaščanom: košnike, ročnike, cepce, obroče in enake potrebne reči; razven tega je dobival po štiri krajcarje na dan kot pokojnino zaradi ranjene noge. S tem si je toliko opomogel, da se je oženil s siromašno kmečko samico. Rajni

Koren, dober, pošten možak, je imel iz usmiljenja moža skoro brezplačno v svoji bajti. Le semtertje sta mu gostača priskočila pri obilnem delu na pomoč, da je šlo hitreje izpod rók. No, pa še to ni bilo zastonj; saj sta nosila skoro vsak večer domov ali pšena ali moke ali sočivja in kaj enakega »za poboljšek«. Časi je padla celo kaka šmarna petica od strani v Tomaževo roko; saj je pa tudi lahko in rad dal stari Koren.

Tako se gostaču in njegovi ženi nikdar ni hudo godilo: stradala nista, izpod strehe ju tudi niso podili, delala pa sta oba rada, dokler sta mogla. Pred

letom pa mu je žena umrla, in Tomaž je ostal sam s svojo osemnajstletno hčerjo Manico, ki je že od svojega dvanajstega leta služila v vasi pri Lukanu. Tomaž je imel skoro že sedem križev, ko mu je umrla žena. Kolikor več je bilo let, toliko slabši je bil, le z velikim trudom je mogel naposled laziti okrog. Vendar bi še vse šlo po sreči tudi vdovcu Tomažu, da bi živel še stari Koren; toda par let je že, odkar so ga odnesli za vselej iz ljubljene doma.

Joža, njegov sin, ki je imel že preje vse v oblasti, bil je sedaj popolnoma sloboden. Ni bilo več skrbnega očeta, ki bi brzdal sina v prirojeni mu vihravosti. Imovit, kakor skoro noben sovaščan, zavedal se je svoje imovine, in, kakor je pri takih ljudeh navada: imel je mnogo, a vedno je menil, da ima še premalo; vsak krajcar mu je šel nerad izpod palca.

Zato ni čudno, da je tako nemilo obsodil bolnega gostača. Saj sta mu bila on in Mana že davno na poti, le vedel ni, kako bi se ju najlepše odkrižal. Časi je od strani dregal Tomaža, češ, boji se, da se črvojedna bajta na-nj sesede. Starček mu je dobrovoljno izbijal ta strah; prositi pa se ni upal, da bi jo popravil; sam je krpal, kolikor je mogel in utegnul. Bil je pa tudi povsem zadovoljen s tem skromnim kotičkom, saj je izkusil mnogo hudega na svetu; Manica pa tudi ni bila razvajena.

Tako je bilo, a ne več dolgo. Koren, uvidevši, da ga gostača zlepa ne umeta, jel ja je odrivati zgrda. In tako se je ponavljalo to ropotanje in grmenje do onega dné žalnega spomina.

Manica je bila po oni nevihti v silni zadregi. Ko bi bila sama, pustila bi rodno vas in šla na tuje službe iskat; toda skrb za očeta ji je velevala, naj

doma ostane. V Korenovi bajti pa tudi ni mogla več biti. Zato sklene na oni usodni dan trdno, da se umakne.

Še isti večer prepelje očeta v Lukanovo hišo. Lukan, prileten mož, je imel morebiti toliko imetja, kolikor Koren, in, kar je največ, česar bi pri Korenu zaman iskal, imel je plemenito srce. Zato je rad dovolil, da prideta k njemu gostač in njegova hči.

Mati Korénka je stala istega usodnega dné na domačem dvoru ter se tožno ozirala po preplavljenem travniku, ko se prikaže Manica tam na hišnem oglu z jerbasom na glavi.

»No, Manica, kam pa, kam?« vpraša mati ter podprè ledje z obema rokama. »Kdo bi si včera ali še danes zjutraj mislil, da nas bo taka zadela! Človek res ne ve, kaj ga čaka.«

»Tako je božja volja,« vzdihne dekle gredoč proti nji.

»Da, božja volja, pa volja tvojega starega. Ali se še ni naležal? Da bi ga« zareži Koren, prav sedaj iz hleva stopivši.

Manica se zgane, da ji pade skoro jerbas z glave. Rudečica jo oblije.

»No, kaj poješ zmerom tisto svojo staro pesem!« razhudi se soproga nad njim. »Pusti vendar uboge ljudi v miru. Ko bi nosil toliko križev, kolikor jih tlači Tomaža, pa bi se tudi ti plazil okoli peči in klop gladil. Le nikar se kar zmerom ne vjedaj! Bog ve, kaj nas še čaka. Bog ima kaj dolgo šibo. Joža, tudi tebi se utegne obrniti, morda še kmalu! No, Manica, kaj pa prenašaš v jerbasu?« nagovori jo, ko je ravno odložila breme na tla.

»Selimo se, mati, selimo!« deje mladenka in si otere s predpasnikom solzne oči.

»Ha, ha!« začuje se zopet očetov krohòt od hleva sèm, »selita se; pa

šele sedaj! No, beračev se človek itak nikoli ne odkriža. Bog te nesi in tvojega starega, da vaju več ne vidim! Saj sta mi že dovolj požrla«, in ježno zapiči vile v tla pa izgine zopet v hlev.

Manica glasno zaplaka.

»Oh, oče, vse vam povrnem, brž ko kaj dobim; le malo potrpite!« jekne in si zakrije obraz z obema rokama. »Moj oče vam ne bodo delali škode; jaz tudi ne. Rajni oče so nam res časi kaj poboljšali, pa so vselej rekli, da le za ‚Bog plačaj‘. Če bo božja volja, pa še to vam povrnem, samo«

»Da, samo . . . samo nikoli ne bodeš« zakriči iz nova kmet in plane pred hlevska vrata. »Molči, deklina! Berači me bodo živili? Kaj si pa še vse domišljujejo! Jaz da bi se moral slednjič še pri beračih potikati! Le hitro pojdi, da te ne vidim!«

Peneč se togote stopi v hlev in jame raztresati svoj gnjev nad ubogo živino.

Korenki sicer ni bilo povsem neznanu, kaj se je danes dogajalo na travniku, vendar pa jo je precej neprijetno iznenadila gostačeva selitev, da iz prva ni vedela, kaj bi rekla. Njen gospodinjski ponos pa ni bil malo užaljen zaradi hitrega in odločnega sklepa Maničinega; kar zarudela je od nevolje in se ugriznila v ustnice.

»Mana! tega pa vendar nisem mislila,« deje naposled zamolklo, »da zaradi ene prazne besede tako porasteš. Če te bode vsak nič tako naperil, pa bodeš kaj težko živela na svetu Pa kako se še ponuja, da bode vse plačala glej jo no, glej! Kaj takega si pa res še nisem mislila o tebi. Prazen klas — seveda — se zmerom po koncu nosi.«

Kakor oster meč so zbudle Manico te vjedljive besede v srce. Mati ji je bila doslej še vedno prijazna in dobra,

sedaj pa mora tudi od nje slišati taka očitanja.

Presilna boleost ji ustavi solze, in prav mirno odgovori: »Mati, to se ni zgodilo zaradi ene prazne besede. Ko bi slišali vse, kar sem morala že grenkih použiti, pa bi tudi vi iskali mirnejšega kotička. Čeprav sva revna z očetom, človeka sva pa vendar-le in veva, kaj je trpljenje, bolj, nego marsikdo . . . Bog vam povrni vse, kar ste nama dobrega storili; kolikor bom mogla, pa bom že poskrbela, da dobite nazaj . . .«

»Pusti jo no, Lucija, pusti! naj gre,« oglosi se laskavo oče, silno vesel, da je njega boljša polovica ž njim potegnila. »Saj vidiš, da ji ne prideš do konca.«

»Da, saj sem dejala, prazen klas se vedno po koncu nosi«, pritegne Korenka, zamahne zaničljivo z roko in odide molče v vežo.

Kakor bi jo bil kdo udaril po glavi, odreveni Mana po teh besedah. Šele čez nekaj časa bolesto zajoka, zadene jerbas na glavo ter proti veži obrnena zakliče: »Bog vam povrni tisočkrat vsem skupaj, kar ste nam dobrega storili; bodeva pa z očetom za vas molila! Bog vas obvaruj!«

Opotekajoč se odide z dvora; iz hleva pa ji udari na uho zaničljiv Korenov posmeh.

Pri Lukanu se je Manici dobro godilo; srečna pa le ni bila, ker ni mogla pozabiti preteklih dnij. Pasla je zopet živino tam gôri za hribom v senožeti, ker je Lukanu pastarica nekaj obolela, dekel pa je imel že dosti. Ko je pred leti gonila tod čredo na pašo, prepevala je kakor gorska Vila, sedaj pa je jokala in tugovala dan za dnevom.

Dober teden po oni nevihti pase zopet živino tam gori za gozdom. Tik širne

ledine, okrožene od zelenega bukovja, vije se blatna vozâra in nad njo se dviga strm breg. Tukaj sedi danes Manica, da z vzvišenega kraja pazi na pasočo se čredo. Prinesla je seboj molitveno knjigo, da bi iz nje zajemala utehe potrtemu srcu. A kar ne more se utolažiti. Prečita nekaj vrstic, pa zopet prestane ter premišljuje, in debele solze ji jamejo iz nova vreti iz objokanih očij.

Nova boleost muči danes njeno užaljeno dušo. V nedeljo je šla od prve maše proti domu. Na poti pa je srečala uprav na oglu neke hiše, kjer se cesta zavije, Korenovega Jurija. Tako se ga je ustrašila, da je bila v hipu vsa blede v lice in je povesila oči. Predno se je zavedela, bil je Jurij že daleč od nje. Nehoté se je ozrla, a ni ga videla več. Vsa zmedena je premišljevala celo pot do doma, kaj si je neki mislil Jurij, ko jo je srečal, a ona ga ni pozdravila. In še danes se ji podé po glavi iste misli, isti mučni dvomi; ne more se jih iznebiti. Časi meni, da je prav storila, ko je šla molčé mimo, a takoj se ji oglašâ v srcu očitânje, da ga je s tem užalila. O Juriju je doslej še vedno mislila, da ni tako hud in trd proti njej, kakor so njegovi stariši; in sedaj: »O kaj si more misliti o meni«, govori pastarica sama s seboj, »ko ga niti prijazno pozdravila nisem, kar je vselej tako ljubeznivo sprejel! Izvestno meni, da se srdim na-nj radi očeta in matere. In vendar sem jima takoj odpustila.«

Pa zopet druga sumnja ji je rojila po vroči glavi: »Zakaj pa me ni Jurij naprej pozdravil? S tem bi bil pokazal, da se on ne jezi na-me. In šel je molčé mimo mene! Morda me je hotel pozdraviti, a ker sem gledala v tla, bežal je pred menoj, češ, tudi name je jezna... Oh, ti se motiš, saj ni res; jaz nisem jezna na-te!«

V silni bolesti vikne Manica na ves glas zadnje besede in plane kvišku kakor iz mučnih sanj.

»Hi-hi-hi! Kaj? Jaz se motim? Zakaj in v čem se motim?« zakliče po cesti idoč nekdo, ki ga Manica ni bila opazila. »Čakaj no! Kdo pa si, ki praviš, da nisi jezna? Kdo neki bi se bal tvoje jezice, deklina? Meniš-li, da ta pot ni za vsakega, da smeš le ti tod mozgâti in tvoje suhe krave? Pa kdo si vendar, ki tako kričiš, kakor bi bil ves svet tvoj; moram te poznati!« S temi besedami plane pritlikav, priletjen mož po bregu navzgor proti kraju, od koder je zaslišal vsklik.

Manica se zgane, da ji pade knjiga iz rôk. Hoče si obrisati solze in zakriti svojo boleost. A v tem prisopiha možiček do nje. Smejé se na vsa usta potegne ji roko z obraza in kriči: »Hi-hi-hi! Manica! gostačeva Manica? Hi-hi-hi, ti si tista, ki pravi, da se jaz motim? Kaj se zdi mladim glavam: jaz, da se motim! Pa sem že lazil po teh puščavah, ko si bila ti še v deveti deželi. Manica, veš! Hodil sem po tej poti tisočkrat ob vsaki uri, po noči in po dnevu, pa se nisem še nikoli zmotil, da bi zašel, tudi takrat ne, ko je bil o polnoči tam-le gôri divji lov, ko so hudobci frčali semtertje, ko so me veše hotele zapeljati. In ti praviš, da se motim? Hi-hi-hi! Pa jezna si tudi! Strašno moraš biti jezna, kar vidi se ti, da si od same jeze jokala. Pa doslej nisem vedel, da zna gostačeva Mana biti tudi jezna. Oh, seveda, saj ženske ste vse ene vrste; vsaka majhna reč vas raztogoti. O, kakšna je moja Jera! Zato jaz pravim, da bodo enkrat h krati vse ženske jezne in takrat bode sodni dan. Hi-hi-hi! Mana, ti pa nisi taka, čeprav praviš, da si jezna. Kaj ne, name pa le nisi jezna?«

Manico je možakova gostobesednost popolno zmotila. Pozabila je na vse premišljevanje, in ko je bilo teh »litanij« konec, ni mogla drugače: odgovorila mu je s prav pristrčnim smehom.

»Saj pravim, ženske ste vse enake! Še poštenega odgovora ne dobi človek od nje, kadar je treba. Kadar pa jo nihče nič ne vpraša, pa klepetá kakor klepêtec vrhu Krpakovega kozolca. Ko pametno vprašam, pa se mi zareži, kakor kovaške klešče. Sedaj vidim, da bi vam bilo treba v glavi še enega koleščka, kakor mi je pravil rajni mestni pisar — Bog mu daj dobro! — on je že vedel, saj je hodil v črno šolo in je vse vedel, kaj ljudje delajo po svetu. Saj pravim, Bog mu daj večno luč, velikokrat sva ga skupaj pila: časi na moj, časi na njegov račun. Moja Jera pa ga kar ni mogla živega videti. Jaz pa pravim, ko bi bili vsi ljudje taki na svetu, pa bi imeli nebesa tukaj na zemlji. Ker pa niso vsi ljudje taki, kakoršen je bil rajni pisar — saj pravim, Bog mu bodi usmiljen — in jih je več podobnih moji Jeri, potem je pa hudo; pisar je rekel: »živ pekel«. Kaj ne da, Mana, prav je rekel?«

In Mana se je zopet smejala iz vsega grla in ploskala z rokama: »»Seveda, Šimen, prav je rekel!«« pritrjevala mu je vesela, videč, da se ga je zopet preveč nasrkal. Takoj pa postane navidezno resnobna in vpraša: »Šimen, si-li dosti nalovil za jutri? Petek je. Dobra kupčija bode v mestu.«

»Kaj, dobra kupčija? Kaj pa je še sedaj dobrega na svetu! Saj vidiš, da gre vse narobe. Pa, ti nič ne vidiš: mladi ljudje ste vsi slepi. Z mojo kupčijo ne bode nič. Kdo se neki še posti, da bi maral za moje kráčice? Gospôda obira piške v petek in svetek, mojih kráčic ne mara več, kmetom pa se ta

jed nelepa zdi. Saj pravim, vse gre nazaj. Pa še teh živalic je vedno manj pri potoku; ne vem, ali so me neki spoznale, da so odromale drugam. Časi je njih godba tako lepo donela tje čez našo vas od mraka do dné, da jih je bilo veselje poslušati, sedaj pa je vse potihnilo. Saj pravim, vse gre nazaj. Zato pa grem jaz rajši naprej. Bog ti daj dobro, Mana, pa nikar več ne reci, da se motim; ve ženske se motite, ve, pa še druge večkrat premotite. Pa nikar se ne jezi; jeza škoduje, pravijo. Jaz pa ne verjamem; ko bi res kaj jeza škodovala, morala bi moja Jera že davno črve pasti, in vendar še vedno travo tlači in mene ošteva, kadar nima drugega opravila No, kravice, le dobro se pasite, Maroga, kaj me gledaš, le muli travo, da se nekoliko popraviš, saj si itak suha kakor deska«

Tako mrmrajoč sam seboj se izgubi možiček v hosti, Mana pa se smeja za njim, kakor bi hotela sedaj vse s smehom poravnati, kar je v preteklih dneh zamudila. Žalne misli se je ne morejo več polastiti s prejšnjo silo; zadovoljna žene zvečer čredo na dom.

III.

Ptič'ce pojó, rož'ce cvetó —
Moj'ga veselja nazaj več ne bo.

Narodna pesem.

Pri Korenu je bilo nekaj dnij sèm vse narobe. Mučna tišina je zavládala med družino. Távali so okoli, kakor bi bili drug na drugega jezni; in vendar, ako bi vprašal tega ali onega, zakaj vse to, ne vedel bi menda nihče, razven Jurija, pravega odgovora.

Joža Koren je bil od zadnje nevihte silno razburjen in nasajen; niti Lucija, ki se mu je oni dan tako prikupila,

ko je Manico oštela, ni ga smela mnogo ogovarjati. Robántil je po dvorišču semtertje, pregledaval in preiskaval vse koticke in shrambe — in vendar ni vedel zakaj. Nevidna moč ga je gonila iz kraja v kraj, srce mu ni dalo pokoja. V par dneh je bilo prevrženo vse orodje, naj je bilo preje urejeno ali ne. Kose, vile, grablje, cepce in vsako najmanjšo stvar je pretaknil. In da bi se vse to mirno zgodilo! A Koren je razgrajal ter kričal za vsako marnjo tako, da so se sosede spogledovali in se popraševali, je-li Joža ob pamet.

Posli so se ga ogibali, kolikor so se mogli, da ni brusil vedno nad njimi svojega jezika. A na enega pa je moral vendar-le izliti svoj srd: ker se mu ljudje niso dali, izbral si je pa ubogo živino. Liski je bilo nekaj dolg čas v hlevu in je z mukanjem hotela povedati, da si želi slobode. Očetu pa je bilo to odveč. Pred vrati sname s stene bič, pa hajdi nad nadležno kravo. Strašen ropot in polom nastane. Tovarišicam se smili uboga Liska, in vse začno tuliti, Koren pa kar povprek, — kjer pade, je dobro. Uboga živina hoče zdivjati. Naposled se oglasita še konja, in sedaj, seveda, občutita tudi ta dva grenkôbo očetovega biča.

»Ali si človek, ali si živina? Ali misliš vso žival pobiti? Za božjo voljo!« zakriči Lucija v hlev planivši in v hipu iztrga možu bič iz roke ter ga zvije, da sta takoj dva konca.

Celó ženi bi se morda ne godilo dobro, da nista skočila takoj za njo tudi Andrej, varovat svoje konje, in kravja dekla Micka, branit uboge svoje varovanke,

»Kakšno pa bo mleko, ko tako delate s kravami!« ihti dekla na glas in stopi med krave, da jih nekoliko umiri.

Uboge trpinke jo takoj spoznajo in vse jo tožno pogledajo, kakor bi hotele prositi: »Vsaj ti nas brani! Saj ne vemo, zakaj smo tepene!« In usmiljeni dekli se uderó še obilnejše solze po licih.

Osramočen se pobere Koren iz hleva ter krene naravnost v bližnjo krčmo hladit svojo kipečo jezo. Korenka pa gré v hišo in žalostno zajoče.

Zvečer pa naznanita hlapec in dekla materi, da pojmeta proč, češ, tu se je začel zdaj ‚živ pekel‘: »človek ničesar več prav ne stori in za plačilo mora še na vsak korak grenke požirati ter poslušati kletev in zabavljanje. Gospodinja vendar še potolaži uporna posla, češ, saj bo kmalu drugače. To bi bila prevelika sramota za hišo, ako bi šla dva ob enem proč. Obljubi jima, da kupi na prvem semnju Micki zavratni robec in Andreju nove hlače; tako sta bila zopet dobra.

Reza, kuhinjska dekla, pa je pravila Micki, da je videla zvečer, ko si je mati v kuhinji za vrati skrivaj oči otirala in precej glasno vzdihnila: »Oh, zakaj smo jih zapodili! Ako bi še ostala, pa bi sedaj ne bilo tako!«

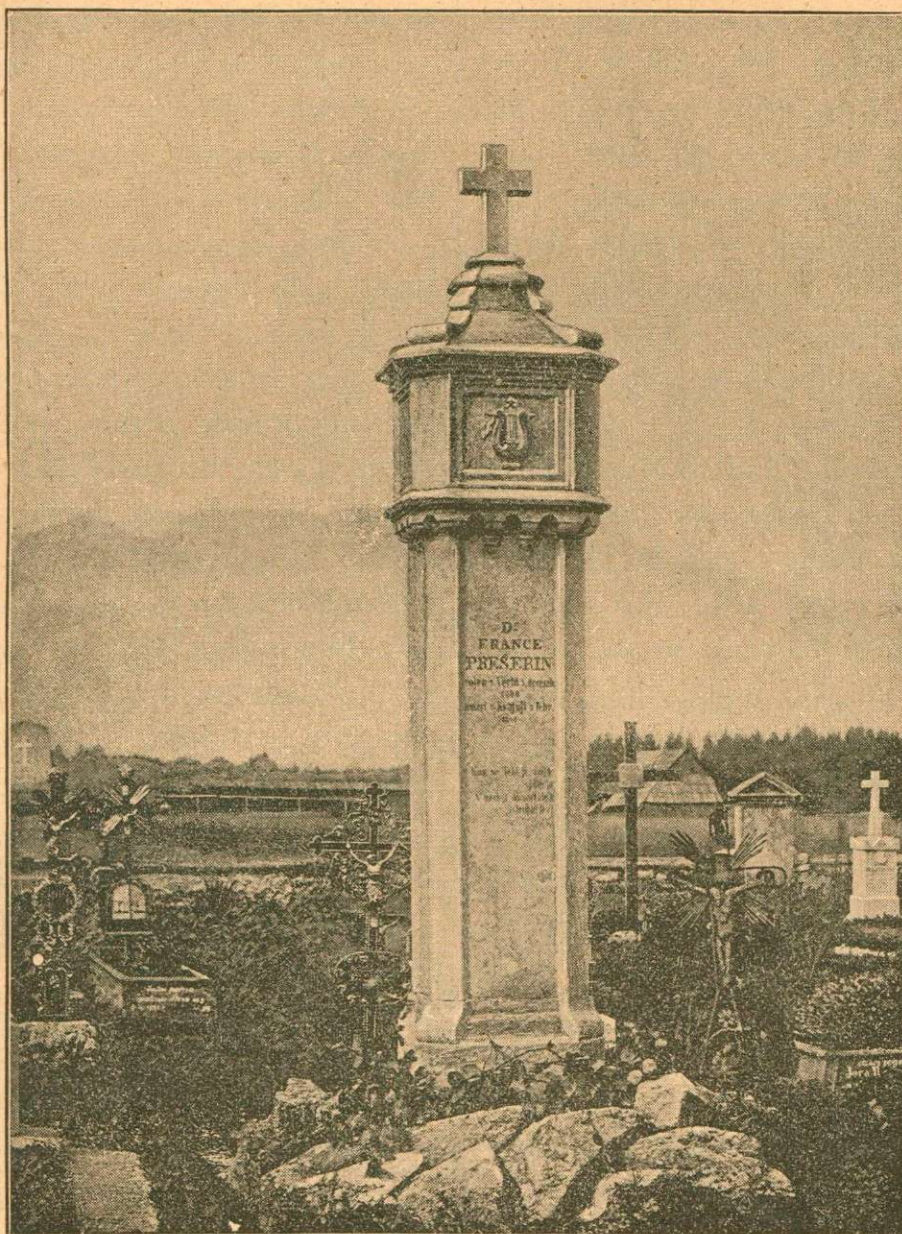
O Juriju je povedal Andrej Rezi, da je v petih dneh le štiri besede slišal iz njegovih ust, s starim pa in z materjo, kolikor on vé, ni še črhnil niti jedne. Dekla se je poredno nasmejala ter si mislila: »Gostačeva je, pa vendar tako zmedo dela — pri Korenovih! Bog vé, kaj še pride?« In skoro zavidala je Manici.

In res je bil mladi Koren ves drugačen. Po cele dneve je preležal v slami gori na svislih, še v hišo ga skoro niso mogli spraviti k večerji ali h kosilu. Kak kos kruha si je odrezal in nekaj krhljev in suhih hrušek je vzel v kašči, pa je imel dosti za cel dan (Dalje.)

Na grobu Prešernovem.

(Na dan 8. februarja.)

Visok iz mrámorja pomnik
 Nad cvetno dviga se gomilo.
 Na kámenu spominski stik
 In lira — pevčevo darilo.
 To mesto sredi gróbnih vrst
 Pokriva dvakrat častna prst.

Mrlič pod njo neznanec ni,
 Domovju slava je in dika:
 Pod njo Prešeren mirno spi,
 Najvrednejši je spomenika.
 Na veke drag nam bode spev,
 Njegovih blagih prs odmev.

* * *

Komú na rano smrt spomin
 V okó pekočih solz ne sili? —
 Vendár — modric nesrečni sin —
 Ti hrepenel si po gomili,
 In tebi dal je hladni stan,
 Kar v svetu si iskal zaman.

A. M.

Florijan Skomljan.

(Za pouk in kratek čas. — Sestavil *Martin Molek.*)

(Dalje.)

Gospodar, pri katerem je sedaj dobil službo, imenoval se je Podrekar. Pri njem je bil večkrat lačen, še navadne jedi ni bilo zadosti. »Florijan, tu pa že ne bo za te; suh si že tako, pa se bodeš še bolj posušil. Le drugam!«

Pride k Mesarju, ki je tudi res mesaril, živino pobijal, drobnico klal, po zimi pa tudi kakega ščetinovca zabodel.

Tu so bile zlate ure za Florijana; kar videlo se je, da se mu godi dobro. Saj je pa tudi ponosno pravil drugim hlapcem: »V tako dobri paši še nisem bil, odkar hlače nosim!« Toda na zemlji je vse spremenljivo; kadar se človeku predobro godi, pozabi rad prejšnjih dnij, srečo zapravi za prazen nič. Pol merice potrpežljivosti bi bilo treba, in le še ene pesti molčečnosti — pa bi bilo čisto dovolj. Ko se Florijan zopet utrdi, začne ga gospodar priganjati k težjemu delu in mu obljubi na leto 35 goldinarjev brez obleke in obutali. Florijanu se zdi to premalo, posebno ker je slišal, da ima pri Gadnarju Šimenčkov Šimen na leto 40 gold., ene čevlje na kveder, en telovnik iz domačega sukna, stari Felicijan mu je pa še obljubil ponošene jirhaste hlače.

»Ohó!« dé Florijan, »taka služba je mastna služba, tako moram jaz dobiti! Kdo bo delal celo leto samó za želodec in borih 35 goldinarjev!«

Odslej je iskal prilike, kakó bi se iznebil mesarjeve hiše. Misli si: »Florijan! saj veš, kakó je bilo v pastirskem življenju: marsikatero dobro si uganil, zato

jo pa še sedaj, in ker si starejši, pritisneš katero bolj zasoljeno. In res!

Neko jesensko noč se je za dež napravljalo, tudi že bobnelo vmes: treba je bilo iti listje grabit.

Gospodar pokliče na vse zgodaj družino rekoč: »No, le urno po listje! Bode te že potlej jeli, ko pridemo domov: vidite, celo noč se že kuha, deževalo bode.«

Florijanu to ni bilo všeč, da bi šel po listje s praznim želodcem: »Saj se kadi, kakor kôpa, a to je preveč za pluća in še za moja«, dé Florijan polglasno, potem pa na glas: »Oče! če se je vso noč kuhalo, zakaj pa ne jemo poprej?« Gospodar si to zapomni dobro.

Od tega časa naprej tudi ni dobival tako pogosto mesa, kakor ga je dobival doslej, menda za kazen ne. Večinoma je bolj otepal močnik in krompir v oblicah; tudi repe niso pogrešali, zato je Florijan porogljivo popeval:

»Oj, oj, oj!
Repa in fižoj,
Oj, oj, oj!
Repa in fižoj —
Kaj bo z menoj!«

»No, kakor vidim«, pravi Florijan, »z eno nogo sem že iz hiše, le še z drugo stopim, pa bo druga služba.«

Bilo je na sv. Urha dan. Florijan bi bil moral po južini živino napajati, a vstopi se na solnce ter gleda proti nebu. Mesar zakliče; »Hoj, Florijan! — kaj pa živina? — kaj na solncu delaš?« Florijan — ne bodi len — hitro odgovori: »Meso grejem« (prej pa so jeli kašnato

repo). Gospodar pravi ves nevoljen: »Če je s teboj taka, Florijan, kar poberi se, pa se spominjaj, da si pri mesarju služil in se preobjel! Šment, taka nehvaležna družina!« Hitro izplača gospodar Florijana in mu vošči, naj bi se mu v Zagorju, kamor je mislil iti, godilo boljše, kakor tu. »Videl bodeš, kaka je jed, ki si jo bodeš sam kuhal.« Florijan ne reče ne bev ne mev. Svoje cape stlači v zavoj in hajdi k bratu pod Kum nad Trboveljsko stranjo! Odhajajoč se še enkrat ozre na mesarjevo hišo z milim očesom ter pravi: »Dobro se ti je pri mesarju godilo, pa kruha si se preobjedel.« — Pri bratu mu ni šlo dobro: kako neki? Revež je imel družinico, kakor bi bil hruške potresel; to pa že vemo, da Florijan ni rad niti zibal, niti pestoval.

»Kaj bi kolovratil! Premog grem kopat; čez Savo stopim, pa sem v Zagorju; saj je Pogadajev Jernač tudi doli, in ta mi bo že pokazal kako luknjo, kjer bom kopal«, dé Florijan. Cedile so se mu že sline po lepem zaslužku: »Vsak dan 60 krajcarjev, na mesec 18 goldinarjev; in če bom pri »untu«, morda še kaj več. To bode denarja! Potlej bodem pa lahko — ha, že vem:

En nograd bom kupil,
Bom trte sadil,
Prijatle povabil,
Še sam ga bom pil.

Da bi še preje obogatel, začne staviti v loterijo prav pogostokrat; najraje je stavil v Litiji, ker tam se neki največ zadene. Predno gre k rudarjem, nakupi si tudi nekaj blaga za obleko, nekaj koruzne moke, slanine in soli.

Gre doč ob Savi ogleduje v skale vsekane steze, po katerih so njega dni živino gonili, ki je vlekla ladije gori po Savi do Zaloga. »Oh! vzdihne Florijan, koliko je uboga živinca trpela! Če bom

moral jaz toliko trpeti v Zagorju, ne vem, kaj bode z menoj. Pa bodi! Če bom tudi kamen kopal, požrli me menda ne bodo?!«

Za vse potrebe preskrbljen pride do Save; tu si hoče kuhati žgance, ker je bilo časa dovolj, zakaj na brodarja je moral dolgo čakati. »Ali žgancev še vsaka gospodinja ne zna skuhati«, dé Florijan, »ne vem, kako se bodo meni sponesli. Morda bode kaj, saj časi tudi slepa kura zrno najde; če pa žganci ne bodo, naj bi bil vsaj močnik.«

Florijan sedi pri ognju; ko krop vre, vsuje koruzne moke v piskrček in hitro meša. To pa ni bilo prav: premalo moke je bil zasul in prenaglo mešal, res niso bili žganci, le redák močnik je bil. V ponvi ocrè nekaj slanine, da bi ga zabelil. Da bi se jed preje shladila, postavi piskrček v plitvo vodo na svišč. Ko bi trenil, pripodi Sava valček, pisker Florijanovega upanja se prevrne — in močnik splava po Savi. Kakor vojskovodja, ki gleda svojo bežečo armado, tako je gledal naš junak z obžalovanjem in pomilovanjem, kako se je močnik zategnil v redno vrsto rumenih oddelkov, in tako se je izpolnilo, česar pesnik ni pel o Florijanu: »Moj up je šel po vodi.« Potolažil se je rekoč: »Ta Sava res ni nikdar sita. Koliko ljudij je že požrla in sedaj pa še moj zabeljeni močnik! Le požri ga, saj je bil zadosti redek!«

Brodar ga prepelje na zagorsko stran. Florijan mu pa vrže par krajcarjev za prevoznino ter ga vpraša: »Kaj pa v Zagorju danes kuhate, ker tako močno diši?« Florijan je zaduhal premogov dim, ki ni prijeten: smrdelo je, kakor bi kožuhe cmarili. Mož pravi: »To je štajnkolrauf.« Blaženi duh nemščine!

Ko pride do železne ceste tik kolo dvora, prikloni se, odkrije in prekriža.

Zraven stoječi čuvaj se smeje ter popotnika vpraša: »Mož, zakaj ste se pa odkrili?« — »I, kaj ne veš, da se mi kristijani pri križu odkrivamo?« dé Florijan. Čuvaj na to: »A to ni križ, ampak le svarilna deska, da se ne sme čez železnično progo hoditi.« Florijan se ozre ter res vidi ta prečudni križ. »E, kosmata kapa, kaj imate železničarji take križe? Sedaj pa že razumem, zakaj je pri železničarjih vse narobe: vaša molitev, vaš jezik, vaše vedenje — vse je drugače, kakor bi moralo biti, — tako pravijo pri nas. No pa srečno! Meni se mudi«, konča Florijan.

V Zagorju poišče najprej Pogadajevga Jernača, ki se je pisal za Zaplotnika. Kmalu ga najde. Pri M. spijeta polič vina in prigrizneta vogel kruha.

Drugi dan predstavi Jernač Florijana ravnateljju in prosi, da bi Florijanu dali dela. Florijan delo takoj dobi in sicer z mesečno plačo 18 goldinarjev. Tu ostane samo pol leta. Jela ga je nadlegovati stara bolezen — nestrpljivost, pa tudi njegova pluća niso bila za dim in za prah: če je le količkaj zinil, precej ga je imel polne prsi ter jel hrkati. »Res«, pravi Florijan, »moj oče so bili v jami 40 let, poznej so tudi dobivali pokojnino, doživeli so lepo starost: 64 let, 2 meseca, 5 ur in nekaj minut, a jaz imam dosti pol leta. Tudi bodem moral po pustu še na nabor: kaj bi gospodje rekli, ko bi prišel prednje bled kakor smrt? Do tistega časa se moram kaj opasti, saj imam še par grošev.« Imel je res 20 goldinarjev prihranjenih, drugo je bil zastavil v loteriji, zakaj vinogradček mu je vedno rojil po glavi.

Florijan ni bil ponočnjak ali voglar, sovražnik je bil vsem veselicam, posebno še plesu in godbi: pa dobri prijatelj Jernač ga je v Zagorju vendar pre-

govoril, da je šel na pustno soboto na rudarsko veselico, ker kaj takega še ni nikoli videl. Dvorana v restavraciji je bila primerno ozaljšana, po stenah je bilo polno rudarskih znamenj, vse je bilo v ‚uniformi‘, nekateri so še usnje nosili po stegnih.

Pričetek je bil ob 8. uri zvečer. To je bilo življenje! Pilo in jelo se je z vso močjo, kakor bi bile prišle egiptovske kobilice na zeleno njivo. »To je dan,« mislil si je krčmar, »le kaj več takih in ‚maček‘ bo kmalu debel.« Pri nekaterih pivcih je pa tudi kreda prišla na pomoč: »Saj krčmar še kredo ima, naj le še za drugega dá!« Godeci zagodejo, citre zacitrajo, — hajdi! vse dere po sobani, da se je kadilo kakor na veliki cesti o sušnem vremenu. Veselica je trajala do 6. ure v nedeljo zjutraj. Florijanu se je zdelo močno neumno denar zapravljati celo noč ali še dolg delati. Revež niti pri maši ni bil pustno nedeljo, kakor tudi drugi ne, kar seveda ni bilo krščansko. Vrh tega ga je še glava bolela od samega dima, upitja in slabe židovske pijače. »Oh!« vzdihuje Florijan, »zakaj sem bil v taki tovarišiji, da me sedaj glava boli! To je gotovo greh. O neumni rudar! Nekaj dnij strada, da bi ga lahko preščipnil čez pas, drugikrat pa vse požene in Boga žali.«

Florijan se takoj spomni neke pripovedke o Kristusu in sv. Petru. Takale je: »Nekdaj sta Kristus in sv. Peter hodila po svetu. Prišla sta v hišo, kjer so imeli rudarji ples. Eden izmed rudarjev dene polahkoma sv. Petru citre na hrbet ter ga sili citrati, češ da jih seboj nosi. Peter odgovori, da jih nima in da ne zna citrati. Rudarji so hudi, zakaj hodi s »plečetom« (citrami) v krčmo in neče citrati, pahnejo ga siloma ven. Peter je bil zato hud in je prosil Kristusa, naj te hudobne ljudi, ki pod zemljo

rijejo, na zemlji pa tako nerodno živijo, ostro kaznuje. »Kako naj jih kaznujem, ker ničesar nimajo«, pravi Kristus; »a eno jim bodem vendar-le prisodil: vsak rudar mora za mesec naprej zajesti in zapiti.« Glejte, zato pa rudarji še sedaj delajo zastonj, bogaté le prodajalci in krčmarji.

Postni čas je Florijan drvaril pri nekem kmetu v Renkah, dokler ni šel na vojaški nabor v Novo Mesto. Potrjen je bil k ljubljanskemu polku l. 1853. Po poti v Novo Mesto so pevali mladeniči razne pesmi, on je pa krožil svojo, katero je sestavljal iz »hojdi« in »drajla« brez konca in kraja. Kako se je čudil, da so potrdili njega, ki je poprej imel tako hudo plučnico! V duhu je slišal pokanje pušek in frčanje krogel, tudi smodnik je že duhal; menda je čutil tudi rane, zakaj jako kislo se je držal. — No pa vsemu se človek privadi, tudi Florijan se je vojaščini. Ko ga oblečejo pozneje po vojaško, čudi se sam sebi, da je tak dečko; le »čaka« je bila preveč obilna, da mu je silila čez ušesa. V tej težavi so mu dobro pomagali dovolj dolgi uheljni, ki so bili za vojaško pokrivalo dobra podpora.

Ko se izvežba v Ljubljani, pošljejo ga v Buduvo v Dalmacijo. Ne morem vsega povedati, kaj je tu doživel na morju in na suhem, kako ga je n. pr.

spravil v velik strah maček, ko je stražil tik neke mrtvašnice: saj se enake reči primerijo še drugim, ki nimajo tako dobrega sluha za strahove, kakor naš Florijan, a povemo naj vendar, kako je služil za »purša«.

V Buduvi je stregel nekemu častniku. Dobro se mu je tu godilo; a nekega dné se svojemu gospodu močno zameri. Častnik ga pošlje po mleka. Ko se Florijan vrne, pravi častnik v šali: »No, menda si koštrunovega prinesel?« — »Gospod«, dé Florijan »koštrun še nikoli ni imel mleka in ga ne bode do sodnega dné!« — Častnik je bil nevoljen zaradi takega odgovora, ker se je bil samo pošalil. Resnicoljubni Florijan pa še enkrat poudarja: »Gospod, jaz še pravim, da koštrun nikdar ne bode imel mleka.« — »No«, dé častnik, »da bodeš vedel, kakšno je koštrunovo mleko, pojdeš za 24 ur v zapor.« — »E, to pa že ni po pravici«, govori Florijan na tihem, »če govori človek resnico, tedaj je na vse to še zaprt!« Častnik mu hoče še eno pritisniti s korobačem, a Florijan odgovori v slabi nemščini: »Herr laitmon! dos nit schen schlogen, ich Herr über mein Körper«, hotel je reči, da naj ga ne tepe, ker je sam gospodar svojega života. Častnik ga spodi in dobi drugega vojaka. (Konec.)

O č e n a š.

Hruha vsakdanjega nam,
Oče usmiljeni, daj,
Grehov odpusti slabosti,
Vôdi trpine nas v raj!

Često, prijatelj, glasán
Moliš molitev takó,
Amen pa tebi pomenja:
»Zgódi se — m e n i samo!«

M. O.

Podobe iz naroda.

I. Nočni čuvaj.

(Spisal *Podgoričan.*)

Majhna in borna je moja rojstvena vasica. Dasi ni v njej nič posebnega, vendar je imela tudi svojega nočnega čuvaja in se je v tem lahko merila z našimi manjšimi mesti in trgi. Da! Moji sovaščani so razboriti možje, in njih bistre glave so neko nedeljo popoldne pred davnim časom pod vaško lipo uganile in ukrenile, da je treba dobiti nočnega čuvaja, ki bi varoval po noči njih življenje in imetje. Dejali so: »Ves dan trdo delamo in komaj čakamo noči, da gremo počivat. Ako po noči spimo in počivamo, ne more nam nihče tega oponašati, saj je Bog le dan odločil za delo, noč pa za počitek in spanje. Trdo spimo, kaj ne? Po noči ne slišimo nič, ne vidimo nič; lahko prileze tat v naše shrambe ter nam odnese, kar smo si s trudom pridobili. Malopridneževa roka lahko zapali naša poslopja in tako vpepeli naš pridelek, in še mi ter naši otroci smo v nevarnosti. Da se pa to ne zgodi, treba nam je tudi po noči biti paznim in čuječim. A ker vsak nerad po noči bdi in čuje, dobimo si nočnega čuvaja!«

Sklep je bil storjen, in drugo nedeljo popoldne se je stari Polž, bivši vojak, pogodil z mojimi sovaščani za mezdo. Res niso bili vsi ž njim zadovoljni, ali ker se ni nikdo drug ponudil, in ker niso hoteli biti brez čuvaja, morali so se ž njim pogoditi. Velikodušno so mu dali mesečne plače 4 goldinarje, naj se hrani pri svojem loncu in stanuje pod vaško lipo. Polž je bil s plačo zadovoljen, ali vsaj zadovoljnega se je delal in v svoji prebrisani glavi je takoj pre-

računil, kako bi denar prav obrnil. Mislil si je: »Jaz kadim tabak — vsak dan za štiri krajcarje in porabim za jeden krajcar žveplenk, to je skupaj jeden groš, na mesec torej trideset grošev. Rad pijem tudi tistega, ki malo pogreje, popil ga bodem vsak večer za jeden groš, to bode zopet trideset grošev, skupaj šestdeset grošev t. j. tri goldinarje: ostane mi še jeden goldinar ali dvajset grošev, katere bom porabil za druge potrebe. Jesti mi tako ne bode treba mnogo, saj bodem po dnevu spal, po noči se pa itak ne spodobi jesti in še celó slišal sem, da zdravo ni. Tako se bode živelo.«

Moji sovaščani so nočnemu čuvaju s prvo plačo dali še petak, da si omisli rečij, katerih bi potreboval za opravo.

»Oborožen moram biti!« dejal je Polž, zatlačil hlačnici za golenico, vzel drenovko raz peč in je prasn timer v mesto, ker je vedel, da se v starini, tam za vodo, marsikaj dobi za denar. Popoldne istega dne je že hodil okrog starinarjev in je pregledoval, kaj vse imajo. Pri nekem starinarju zagleda drogove s suličastimi konci, na kakoršne so obešali meščani pri neki cesarski slavnosti zastave. Stopil je tje in si je izbral najdaljši drog, ki je imel na koncu lepo svetlo sulico. »Prav ta-le sulica bode dobra«, dejal je sam pri sebi Polž, »prav taka je, kot tista, s katero so Judje Jezusa na križu prebodli; jaz pa bodem s to-le vsakega hudodelca, ki se bode upal v našo vas.« Starinar vesel, da dobi za tako ropotijo kupca, dá mu po ceni. »Svetilnice je še treba«, misli si ter

v sosedni vasi goreti. Polž je bil odbobnal in si je že iskal pripravnega ležišča, ko se zasveti. Hitro plane na vas ter začne upiti: »Gorí! gorí!« Tekel je po vasi ter pri vsaki hiši močno potrkal na okno. Pri dveh pa, pri katerih ni mogel doseči okna z roko, sunil je s sulico vanj, da se je sesulo ter so ljudje prestrašeni prihiteli ven, misleč, da je potres.

Tako je nočni čuvaj Polž stražil do l. 1881.; vsak dan je groš zakadil, groš zapíl, ob devetih je bobnal in potem do štirih skoro brez izjeme dremal.

Dan pred svečnico je dobil svojo plačo, štiri goldinarje. Ko je zvečer, predno je šel bobnat, zapival svoj groš, spomnil se je, da ima ta mesec dva dni manj nego drugi; zato je dejal: »Dajte mi ga še za jeden groš!« popil

je še tega — in imel ga je preveč. Nekaj časa se je zaletaval po cesti ter razbijal po bobnu; ko je pa videl, da mu nocoj ne gre bobnanje nič kaj od rok, in da mu je glava težka, šel je na klop pred neko hišo, kjer je večkrat sedeval. Boben je položil na klop in je naslonil svojo trudno glavo nanj, svetilnico je postavil konec glave, sulico pa poleg sebe in je zaspal na prostem v takem mrazu, da so od streh visele po dva komolca dolge sveče. No, zaspal je, — a vzbudil se ni več.

Zjutraj so ga našli ljudje zmrznenega. Vsa vas je spremila bivšega nočnega čuvaja k večnemu počitku. Njegovo zapuščino kažejo moji sovaščani še sedaj in pričakujejo že dolgo drugega nočnega čuvaja; a za tako borno plačo se neče nihče ponuditi.

Paperki staroslovenski.

(Piše P. Ladislav.)

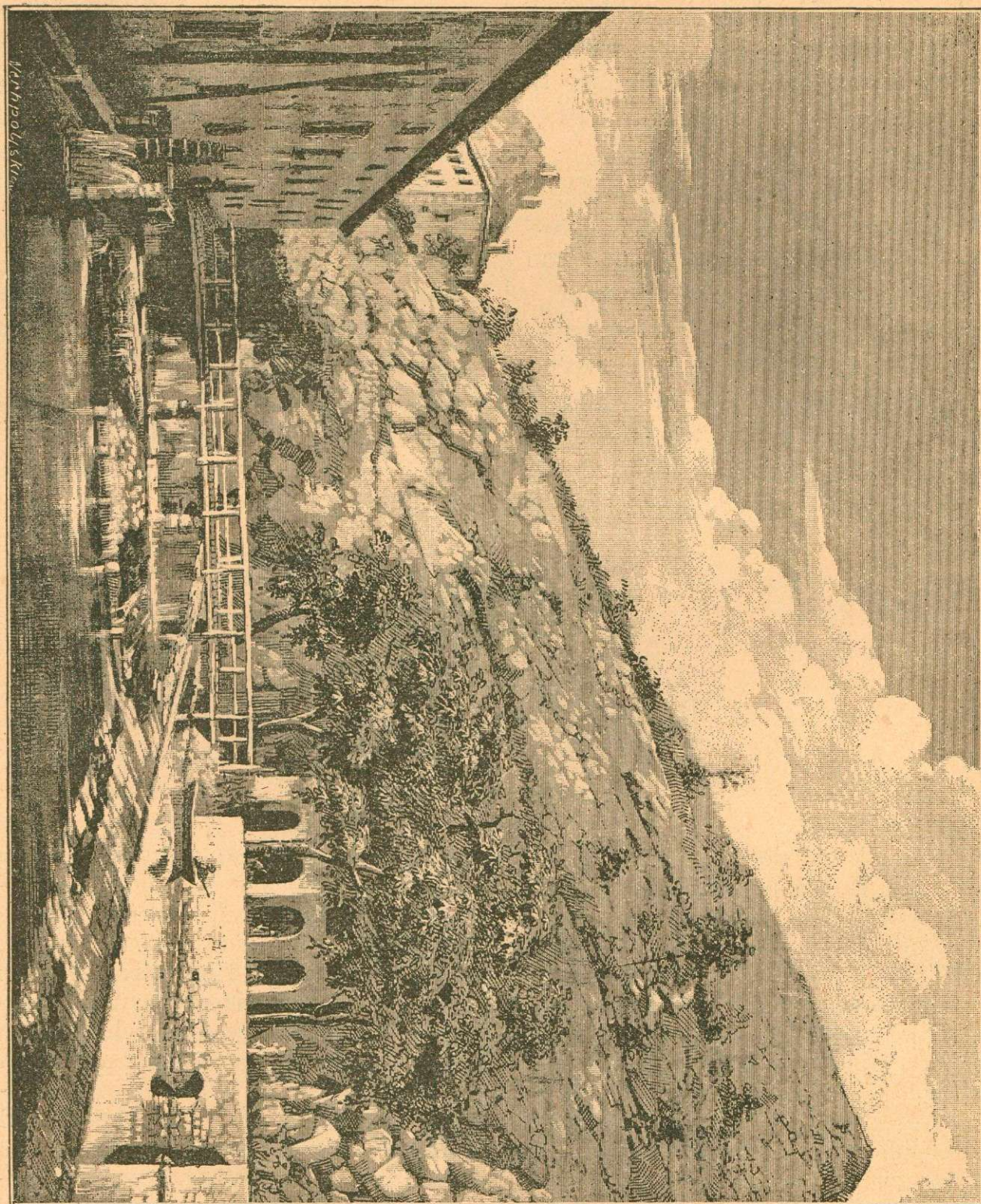
Paperki je dolenski izraz za pobirki, ker po dokončani trgatvi sme vsakdo pobirati ostale grozdice. Pod tem naslovom smo začeli v »Glasniku« l. 1865. pobirati ostanke iz staroslovenščine. Sedaj jih imamo nabranih več. Meni zmiraj donijo v ušesih besede Šafaříkove: »Wo Erz und Sagen schweigen, da sprechen die Eigennamen noch immer vernehmlich, von denen die meisten Jahrtausende am Buckel tragen.« Taka imena so zlate jagodice, ki so obvisle po Slovenskem iz staroslovenščine. Marsikatera je obledela in zarujavela; marsikatera okamnela, pa poznati se dadó še vse.

1. **Pogance**, grajščina pol ure od Novega Mesta pod Gorjanci. Že več let sem premišljeval, kaj bi pomenilo to ime.

Breckerfeld — po rodu Saks, bivši oskrbnik na Otočicu (Wördel) in v Pogancih in znan pisatelj o kranjskih grajščinah — pisal je tudi kroniko Pogansko; on ima pisano med drugimi reči to-le: »Der Name Poganz hiess ursprünglich Bug-am-Eck, weil hier die Strasse umbiegt, in der krainerischen Sprache ist der Name verhunzt worden in Poganzic.« Ko sem bral to kroniko pri pl. Langerju, rekel sem mu, ta mož se moti, zakaj ko so Pogance nastale, takrat še ni bilo ceste, k večjemu, kaka tovorna pot čez Gorjance. V razgovoru z Langerjem sem zvedel to-le: Grajščak na Mehovem (Maichau) je imel tri otroke, po smrti je dobil jeden sin Mehovo, jeden Rumperčverh in hči je dobila Pogance, — je li to pisano v kroniki,

ali mi je povedal Langer po ustnem sporočilu, tega sedaj ne vem. — V daljem razgovoru sem sklepal tako-le: Mehovci so imeli celo to okolico v svoji oblasti, grajščak je stanoval na gori v

gradu, doli po ravnem, po polju in v dolinah pa so kmetje obdelovali njive za grajščaka. Znano je namreč, da je l. 788. Karol Veliki naselil po slovenski zemlji plemenitaše Bavarce, Franke in

Vir Vipave: »Pod skaloc«.

(Po prirodi za »Dom in Svet« narisal H. Dejak.)

druge Nemce, da so zidali gradove po hribih, Slovence nadzorovali in jih v pesteh imeli. In tako je tudi tu doli pod Goro stanoval kak oskrbnik, da skrbi za dohodke grajščakove. — In moje misli mi potrjuje tudi izjava gosp. Langerja,

ki vé, da je Poganško poslopje delano v treh različnih dobah; on vé namreč po ustnem sporočilu, da so Pogance zidane iz kamnja podrtega grada Mehovega (l. 1515), pa tudi se je prepričal prejšnjega leta pri popravljanju, da je trojno

zidanje, namreč pri tleh je polovica gradú iz same ilovice in drobnega kamenja; druga polovica in pa dve nadstropji so trdno zidana.

Vse to kaže na to, da je bila prvotna stavba poslopje oskrbnika — Majerja Mehovskega.

Kaj pa iz tega? — To-le:

Staroslovenski jezik ima besedi: *погонникъ*, *погоньсь* v pomenu: *operarum praefectus* = nadzornik delavcev (Mikl. Lex. pag. 589).

Ergo: Pogance so = pristava Mehovcev. Ime je dano od domačinov, naših kmetov, ker takrat še ni bila odmrta slovenščina, in tako ostanejo Pogance slovensko ime.

2. **Gotna vas** je malo od Poganc proti Novemu Mestu. Vas je ob potoku »Teška voda«. Po nemški rekajo »Gutendorf«. O tej vasi se je večkrat različno pisalo in čenčalo; tako na primer piše Elze, da ta vas se mora imenovati »Gotendorf«, češ, tukaj so imeli Gotje svoj tabor. Toda vzemimo stvar, kakor je, in recimo: to ime je čisto slovensko. Zakaj v staroslovenščini pomenja beseda *gatъ* = *pons vimineus*, to je, most iz protja, most leseni; *gatъ* pomenja tudi *canalis*, vodotok, grapa. — Tako je tudi tukaj; na poti z Gorjancev mimo Poganc prideš na potok »Teška voda«, sedaj je most, v starih časih ga morda ni bilo, bil je samo kanal, vodotok, grapa torej vas, ki stoji ob potoku, zove se *gatъna vas* = gotna vas, ker *a* se je premenil na *o* ali *u*, samoglasniki pa ne določajo nič. Po nemški bi morali reči: »Brückeldorf«.

Torej Gotna vas je slovensko ime, podlaga mu je *gatъ* — most.

3. **Birčna vas**, kako uro od Poganc proti zahodu ravno pri Ruperški grajščini, ki je tudi bila Mehovska vlast. Tudi tu imamo slovensko podlago, zakaj *birištъ* je pomenjal v staroslovenščini to, kar *αἵρεσις*, kar naš klicar — Herold; prvotno častno ime, ker je razglašal vladarjeva povelja; pozneje so se priiskutali ljudem, ker so surovo ravnali z njimi, zlasti pri pobiranju davkov in desetine. Zato še sedaj biriči raje slišijo ime »Amtsdiener«. Čisto naravno je, da

so imeli Mehovci takih ljudij po svojih posestvih, in jeden teh biričev je dal ime in začetek vasi — Birčna vas. — Sedaj je Ruperški posestnik tudi še lastnik celega Mehovega. — To smo imeli že ono leto v »Glasniku« leta 1865. str. 148., ter povzeli zarad Poganc.

4. **Rosalnice**, to vam je lepo ime, pa še bolj častljivo je zaradi starega pomena, to ime je namreč staroslovensko. — Ob kratkem čujte to-le:

Stari poganski Slovenci so imeli na spomlad praznik — svečanost, običaj — da so mrtvim na grobovih žgali krese ter se tako spominjali mrtvacev — češ, da bi se vzbudili. In ta svečanost se je imenovala — Rusalje, Letnice, Turice, po različnih krajih različno.

Rosalnice so nam spomin tega običaja. Rosalnice se imenuje še sedaj vas in okolica tam, kjer se pravi pri Treh Farah pri Metliki. Tu imajo pokopališče Metličani sedaj in pa okolica, nekdanj pa je bilo tu pokopališče vse Bele Krajne. In še sedaj hoče biti bolj premožni človek pokopan pri Treh Farah. Ko je bila ustanovljena v novejših časih (l. 1854.) fara Radovica, rekel mi je Dolžan, prvi župnik Radoviški, da nobeden neče biti pokopan doma, vsak hoče počivati pri Treh Farah. Na primer, jednoč je umrl mož v Radovici, sneg je bil debel, a niso ga hoteli pokopati na Radovici doma, 16 mož se je zavzelo, da ga nesejo — po čredu, to je po štirje — 2 uri — do Treh Far, na domače pokopališče.

In še sedaj hodijo Hrvatje iz Žakanja, iz Podlipnika in cele druge hrvaške bližine na svetke k Trem Faram, ter z duplirji, to je, dve sveči v roki, plazijo okoli altarja in po grobovih. — Vse to kaže na to, da v narodu še živi spomin na — Rusalje, četudi je preinačen, pokristijanjen. Taki običaji so vredni, da jih hranimo in oživljamo, ter obračamo na dobro.

5. **Kompole**. — Tu moramo seči malo nazaj, rem altius repetere. — Poganski Slovenci so imeli različne svečanosti; važna sta bila »Kračun«, zimski obrat solnca, in pa »Kompalo« (*kъpalo*) zveni po naši pisavi *kompalo*, ker *к*

je nosnik — rinizem, ter se izgovarja = *om*, *on* (v hrvaščini gre *x* na *u*, na pr. savinjski »flosar« na Štajerskem pravi: »Tak me ronka boli«, Hrvat pa pravi: »Tak me ruka boli«). Takrat v starodavnih časih so ob poletnem obratu solnea krese žgali na čast Sventovitu; ta je bil bog solnea, svetlobe in poljskih pridelkov; ker je takrat najdalji dan, častili so ga s tem, da so mu krese kurili, plesali okoli ognja, čez ogenj skakali, čez ogenj živino gonili in otroke nosili, sploh je bilo to nekako očiščevanje. Zato pravi Jarnik:

Stari Kres nekdanj očovam
Našim svet, al nam sinovam
Skor iz spomina vzet.

Tovarš. l. 1864., str. 189.

Krščanstvo je običaje pustilo in jih posvetilo; pustilo je ljudstvu priljubljeno ime, toda podalo mu mesto praznega

malika svetnika enakega imena, in ta je sv. Vid. — Zakaj je preneseno truplo sv. Vida v Prago, slovansko mesto? — Zakaj imamo po Slovenskem toliko Šent-Vidov? — Glej »Generalstabs-Karte von Scheda«, in videl boš, koliko je St. Veitov po Gornjem-Štajarju, po Avstriji, tje do Kremsmünstra; v Pusterthalu na Tirolskem imajo celó procesijo na Vidov dan za srečo pri živini in na njivah. Vsi ti St. Veiti glasno kličejo, da so to ponemčene dežele slovenske. — Sed iam redeamus!

Kompalo, Kompole (ne kopolje, to ni konec polja) je ostanek spominka na Sventevitove slavnosti. Na Kranjskem so mi znani trije: *a)* Vas v Šent-Vidu na Dolenjskem, *b)* vas v Boštajnu, *c)* podružnica v Dobrépoljah, kjer imajo cerkev sv. Vidu posvečeno.

(Dalje.)

Andrej Kačić-Miošić,

narodni hrvaški pesnik.

(Spisal Fr. Kovačić.)

(Dalje.)

Kačić je izreden pojav v zgodovini hrvaškega slovstva minulih stoletij. Deloval je ob koncu druge dôle hrvaške književnosti. Ta se namreč deli na tri dôle. Prva sega od najstarejših časov do konca 14. stoletja. Slovstveni jezik v tej dôle ni narodni hrvaški, ampak staroslovenski; po malem pa se je stari mrtvi jezik umikal živemu narodnemu, dokler se ta naposled ni povspel do časti slovstvenega jezika. To pa se je zgodilo v drugi dôle, katera sega od 14. do konca 18. veka. — Prvi pesniki se javljajo v Spljetu v Dalmaciji (Marko Marulić i. dr.),

kmalu potem v Dubrovniku, kjer je hrvaško slovstvo doživelo svoj zlati vek. Zato razločujemo v tej dôle še tri manjše perijode: razvoj, cvet in propadanje. Najlepše je dubrovniško pesništvo cvetlo ob času pesnikov Gundulića (drama Dubravka, epos Osman) in Palmotića (Bisernica, Pavlimir i. dr.); za njima je slovstvo propadalo, k čemur je mnogo pripomogel strahoviti potres, ki je l. 1667. skoro popolnoma uničil slavni Dubrovnik — »jugoslovinske Atene«.

V prvi in drugi perijodi te dôle je bilo vse slovstvo le v Dalmaciji, zlasti

v Dubrovniku, v drugih hrvaških pokrajinah ni bilo takrat misliti o slovstvu, ker se je bilo treba neprestano bojevati s Turkom. A ko je začelo slovstvo propadati v Dubrovniku in v Dalmaciji sploh, javili so se pisatelji tudi v notranji Hrvaški, in ko se je Slavonija oslobodila turškega jarma, tudi v Slavoniji. Ob času razvoja so rabili čakavsko narečje, ob času cveta pa je popolnoma prevladala krepkejša in mlajša štokavščina. Pri Gunduliću in Palmotiću nahajamo že čisto štokavščino. Pozneje je slovstvo sicer propadalo, a štokavščina je ostala v Dalmaciji književni jezik. Gledé na značaj pesništva dalmatinskega vidimo, da se naslanja večinoma na laško, kar ni čudno, ker so bili Dubrovčani vedno v zvezi z Italijo, bodisi duševno, bodisi po trgovini. Tvarino za svoje pesmi so zajemali ti pesniki največ iz grških, latinskih in laških pesnikov, le redko iz narodnega življenja in domače zgodovine. Pri Gunduliću in drugih se opaža semtertje tudi vpliv narodne pesmi na umetalno. No, če ravno je narodno pesništvo vplivalo na umetalno in če ravno so nekateri pesniki zajemali tvarino iz samega naroda in njegove zgodovine, vendar niso nikakor pravi narodni pesniki. Njihova dela je poznavalo samo plemstvo, peli so samo za izobražene, prosto ljudstvo pa ni vedelo o njih nič; vsi ti proizvodi so bili delu naroda neumevni in mu nikakor niso mogli ogrevati srca. Prosto ljudstvo je imelo svojo zdravo dušno hrano, svoje pesmi in povesti, zatorej ni maralo za umetalne in prekuhane proizvode.

Med tem, ko je umetalno slovstvo zamiralo, prikaže se sijajna zvezda na obnebjhu hrvaškega pesništva, ki je zasvetila v najtemnejšo kočó hrvaškega kmeta. V dolgi vrsti pesnikov stoji

Kačić na popolnoma drugem stališču; on je pravi pesnik za narod in zato je ljubljeneec narodov. Njegova dela so za omiko preprostega ljudstva neizmerno važna. Zato slavi Kačića ubogi kmet, težak, rokodelec. On sam pravi, da ne piše za one, ki znajo latinski in laški, t. j. za omikance, ker taki lahko kaj boljšega najdejo, marveč za kmete, težake in siromake, ki ne znajo drugega jezika razven materinskega. In res ni nobena knjiga med hrvaškim narodom tako razširjena, kakor Kačićeva »Pismarica«. V preprosti bajti kršnega primorca, kjer tudi kruha večkrat nimajo, najde se pesmarica Kačićeva. Mnogi preprosti kmetje vedó skoro celega Kačića na pamet. Kako je Kačić priljubljen med prostim ljudstvom, dokazuje tudi to, da je njegov »Razgovor ugodni« doživel že 21 izdanj — pač redkost pri nas! In delo največjega pesnika dubrovniškega — slavni »Osman« Gundulićev — do l. 1828. niti tiskan ni bil!

Vzrok, da so Kačićeve pesmi takó priljubljene narodu, je ta, ker v njih veje čisti narodni duh gledé na tvarino in obliko. Rekli smo že, da Kačić stoji na čisto drugem stališču, kakor njegovi predniki in vrstniki. Kačić slavi junake, ki so znani vsemu narodu, in če tudi posega časi po tujcih, vendar samo po takih, kateri so bili znani narodu.

Kačić slavi n. pr. Evgena Savojskega, ki ni sicer narodni junak, a njegova slava se je razlegala od ust do ust med narodom. Boji Marije Terezije se niso sicer neposredno dotikali hrvaškega naroda, toda bili so mu dobro znani, ker je tisoč in tisoč sinov njegovih kri prelivalo na tujih tleh za slavno cesarico. Take predmete pa obdeluje tudi v priprósti, narodu umevni obliki. Vse pesmi (razven dveh ali treh) so pisane v na-

rodnem desetercu, kakor so zložene tudi junaške narodne pesmi. Govorica je popolnoma narodna, jezik krepek in domač.

Mnoge njegove pesmi imajo jednak početek, kakor narodne, n. pr.:

Tri su bora naporedo rasla,
Medju njima tankovrha jela . . .

ali:

Rano rani Tekelija bane . . . itd.,

druge se začenjajo z vprašanjem, ali čudenjem, kakor narodne pesmi. Kadar kdo koga kaj vpraša, tedaj tisti, ki odgovarja, ponavlja vprašanje. Primere in »epitheta ornantia« so popolnoma po narodnih pesmih, kakor: »Konj do konja, junak do junaka — a barjaci kano i oblaci«, sivi sokol, ljuti zmaj, mrki vuk, britka sablja, sitna knjiga itd.

Konec pesmij je tudi po narodnih. Navadno želi vsem veselje, izročja pozdrav, ali pa daje lep nauk, kakor je tudi v narodni pesmi. Boje, junake in orožje opisuje popolnoma po narodno.

Gledé na obliko se razlikujejo njegove pesmi od narodnih v tem, da je Kačić svoje pesmi razdelil na kitice po štiri vrstice, česar ni v narodni pesmi. Nekaterokrat rabi tudi rime, kar njegovim pesmim več škodi, nego koristi, ker narodna epska pesem ne pozna rime. Jezik je ikavska štokavščina, a

pravopis fonetičen, kateri je tudi najprikladnejši za hrvaški jezik, toda v fonetiki ni dosleden.

Kačić hoče o vsem, kar pripoveduje, prepričati čitatelja, zato navaja povsodi razloge, zato se izogiblje vsemu, kar se mu v narodni pesmi zdi čudno, neverjetno in fantastično. Kjer v narodni pesmi ni dovoljnih dokazov, sklicuje se na stara pisma in diplome, na pisatelje latinske in laške. Posebno se drži Orbinija in Sagredija, katera sta pisala o zgodovini njegovega naroda. Pri mnogih pesmih je tudi v prozi razložil predmet, o katerem govori pesem.

V nasprotnih mnenjih se nikdar odločno ne izraža, ampak pravi: »virujte kome hočete«, kadar je kaj neverjetnega: »Tko hoće, neka viruje, a tko neće, neka miruje« ali: »viruj pobre, tako mudri pišu« itd.

Kačić je odvzel domišljiji ono ulogo, katero ima v narodni pesmi, in zaradi tega ni v njegovih pesmih prave živahnosti in višjega poleta ter so nekatere pesmi nekoliko dolgočasne.

V svojih pesmih je oster in natančen gledé na nraavnost; vse, kar se mu je v narodni pesmi zdelo le količkaj pohujšljivo, izpustil je ali zamenil s čim drugim.

(Dalje.)

Črtice iz zgodovine slikarstva, zlasti slovenskega.

(Spisal —i—.)

(Dalje.)

Sedaj pa izpregovorimo obširneje o slikarstvu slovenskem. — Najstarejša priča slikarstva slovenskega je skoro gotovo rokopis kartuzijanskega meniha Nikolaja, po-

znejšega priyorja samostana v Bistri, iz l. 1347.: »Augustini: De civitate Dei.« Rokopis hrani sedaj licejska knjižnica v Ljubljani. Drug znamenit rokopis »Homilije sv. Gregorija« iz l. 1410. se nahaja

v Kranjskem župnijskem arhivu iz l. 1410. Ti knjigi se odlikujeta po izbornih inicijalih (začetnih črkah) in vinjetah.

V poznejših desetletjih se prikazujejo na cerkvah slike sv. Krištofa, katerega svetnika je posebno častil nemški cesar Friderik IV. (1440—1493). Tudi prejšnja stolna cerkev je imela podobo sv. Krištofa na strani proti mestnemu trgu. — Nekaj starih, a že precej poškodovanih slik je videti v Dvorski cerkvi, sezidani l. 1544.; slike pa pri sv. Primožu nad Kamnikom (iz leta 1472.) je prenovil l. 1840. nevesč slikar in jih je pokvaril.

Iz 17. stoletja poznamo slovenske slikarje komaj po imenih. Naj jih navedem nekoliko! **M a k s H ö b t n e r** (Eppner 1611?). **Matevž Slavec** je slikal v Celju l. 1613. **Elija Wolf** je napravil oltar Marije Magdalene v stolni cerkvi; **Gerhard Hren** (Krön l. 1617.) je naslikal podobo za veliki oltar Št. Jakobske cerkve. Podobe na platno iz te dôle na stenah v kapeli Št. Jakobske cerkve so precej lepe, a imena slikarjevega ne poznamo. Prenovil jih je pred leti domačin **Jebačin**.

V 18. in 19. stoletju je število slikarjev večje: **Menzinger**, **Potočnik**, **Herrlein**, **Bezljaj**, **Kastelic**, **Jelovšek**, **Brata Layer**, **Potočnik**, **Langus**, **Stroy**, **Kisel**, **Wolf**, brata **Šubica** in dr.

1. **Val. Menzinger** (roj. l. 1730.) je delal prav mnogo za Kranjsko, Štajersko in Hrvaško. Skoro v vseh ljubljanskih cerkvah so bile in so slike njegove, n. pr. sv. Andrej, sv. Janez Nepomuk, sv. Trojica, sv. Križ, sv. Florijan, sveta Uršula, sv. Marija, betlehemski nedolžni otročiči (po Rubensu) v Šentpeterski, sv. Elizabeta in sveti Jurij v nemški, sv. Frančišek Pavlanski, sv. Uršula in sv. Avguštin v uršulinski, in sv. Valentin — jedna izmed najboljših slik njegovih — v frančiškanski cerkvi. V obednici

franč. je njegova največja slika: Jezus nasituje štiri tisoč ljudij. Tudi omenjena kopija po Rubensu je vrlo narejena. Sploh se njegove slike odlikujejo po čistem in prosojnim koloritu; slikar je razumeval in izražal značaje v obrazih in rokah, znal je urejevati postave lično (gracijozno), poslednjič je pa on tudi jako skrbno izdelaval svoje slike. Ako mu hočemo tudi kaj očitati, omenjamo, da je tu pa tam izvršil postranske osebe bolje nego svoje junake. Toda ako premislimo, da je imel **Menzinger** pokvarjeno desnico, in je torej le težko slikal, moramo se mu čuditi, da se je popel na tako visoko stopinjo umetelne dovršenosti. — Njegov učenec je bil **gluhonemi Potočnik** (por. 20. junija leta 1752. v Kropi, umrl. 9. februarija leta 1834. v Ljubljani). **Potočnik** je bil jako priden, a njegovim risarijam nedostaje natančnosti in pravilnosti, kolorit slik je dosti trd in okoren; podobe na presno so boljše od podob na platno. Slikal je več stvarij v tukajšnjem frančiškanskem samostanu, v kapeli za velikim altarjem v frančiškanski cerkvi, na neki hiši v slonovih ulicah sv. Florijana.

2. **Herrlein** (r. 1733., umrl 2. majnika leta 1817.) je drugi znameniti slovenski slikar te dôle. Slikal je zlasti mnogo po Kranjskem in Štajerskem in sicer na platno in presno. Risarije njegove so boljše, nego slike, kolorit je vendar še precej ubran, a rudeče ozadje moti čestokrat ogledovalca njegovih slik. Jedno izmed najlepših podob je slikal l. 1780. za cerkev v Brežicah na Štajerskem: umirajočega sv. Jožefa. Za Ljubljano je izdelal sv. Tri Kralje za frančiškansko, Mater Božjo čistega spočetja (dobra slika) za Št. Jakobsko, in altarne slike za Florijansko cerkev, katere je pa pozneje nekdo pri prenavljanju precej poškodoval.

V nekdanjem jezuitskem samostanu, v sedanji Virantovi hiši, nahaja se tudi jedna izmed njegovih slik na stropu nad najvišjim delom stopnic z napisom: Herrlein pinxit 1786. Tudi ljubljanski muzej hrani precejšno zbirko njegovih del.

3. Izmed bratov Layerjev je bil rojen znamenitejši Leopold Layer 21. novembra leta 1752. in je umrl 12. aprila 1828. Oče njiju je bil slikar, pa jako reven. Revščina jima ni dopuščala, da bi bila šla na kako akademijo; zato sta se učila le po kopijah in bakrorezih. Vsled tega so tudi njiju risarije dosti boljše od slik, katerim je barva trda; slabi, medli kolorit ima malo stopinj ali majhen obseg, zdi se, kakor bi bil nekam mrzel. Ko sta stopila v zvezo s historičnim slikarjem Schmidtom (o katerem povemo pozneje več) postale so podobe boljše; zlasti angelji Leopoldovi so jako lepi; v tej vrsti je bil on res mojster. Leopold je slikal mnogo še po bratovi smrti. Tako n. pr. dičijo njegove slike cerkev v Velesovem, »zadnja večerja« in sv. Katarina pa glavno cerkev v Kranju. Naslikal je tudi imenitno sliko na Brezjah: Marijo Pomočnico, katero je neki napravil v silni stiski. Ljudsko sporočilo pravi, da jo je neki jetnik napravil v ječi. — Njegov brat Valentin (roj. 6. febr. l. 1763., umrl je že 5. julija l. 1810.). V zgodovini našega slikarstva je skoro brez pomena.

Predno preidem na poprej imenovane slikarje poslednje dôle, zdi se mi potrebno povedati tudi nekoliko o slikarjih tujcih, ki so okrasili s svojimi deli naše dežele. V prvi vrsti omeniti je tu laškega umetnika imenom Giuglio Quaglia; narodil se je neki l. 1668. v Comskem kraju Laino (Laino-Como); šolal se je v Bologni, Parmi, Piacenzi in v Benetkah, kjer se je učil zlasti po slikah

Tintoretovih in Correggiovih. Pozneje je bival večinoma v Furlaniji, in potem sčasoma obhodil celo Avstrijo. Zgodovina vsega poznejšega življenja in delovanja njegovega je zlasti zato težavna, ker je več slikarjev tega imena in ker čitamo to ime v raznih pravopisih (Guaglia, Qualia, Gualio, Quallio, Quallius). Freske v Šentpeterski cerkvi v Ljubljani so baje tudi njegove. Njegov učenec Carlo Carlone je slikal bržkone stenske freske v Šenklavški cerkvi. Quaglia sam pa je okrasil strop ladije v ravno tej cerkvi z lepimi slikami na presno iz zgodovine preganjanja kristijanov za časa Neronovega in dvanajsterih apostelnov, čudežev sv. Nikolaja (ob velikem altarju) in napravil je ostale slike, razven onih, ki so v kupoli. Tudi v ljubljanskem semenišču je slikal in sicer v lepi knjižnični dvorani, kjer se je shajala nekdanj »Academia operosorum«.

Še jednega naj navedem iste vrste, namreč slikarja Schmidt-a (roj. l. 1718.), navadno imenovanega po kraju, kjer je bil rojen, »Kremser Schmidt«. Več malih slik njegove roke krasi slovenske dežele; izmed večjih so tiste, ki so v cerkvi v Velesovem, in lepa slika v kapeli vojaške bolnišnice v Ljubljani: vse se odlikujejo, ker so čisto in lepo zvršene, lahko umevno sestavljene, naslikane z živimi barvami, pa tako, da so senčni toni dobro razdeljeni: risarije so dobre, določne. Inkarnat je lep, kot malokje, in Menzinger ga je često posnemal v tem. Kako je vplival na brata Layerja, povedali smo preje.¹⁾ (Dalje.)

¹⁾ Med tiskom smo bili opozorjeni na nekatere slike, posebej starejše, ki niso tukaj omenjene. Priobčili bomo pozneje nekaj dostavkov. Sestavek naš ima nadpis »Črtice«, zakaj dovršeno zgodovino bi bilo pač težko že sedaj pisati. Prosimo vljudno, da bi nam prijatelji iz raznih slovenskih krajev poročali o slikah in slikarjih: le tako dobimo natančno zgodovinsko sliko.

Porabne misli o slovenščini v govoru in pismu.

(Piše Fr. S. Lekše.)

(Dalje.)

Rečeno je bilo, da sem za slobodo v pisavi. Kajpada, rad jo pripoznavam tudi slednjemu drugemu. Ne pa samo v pisavi, ampak tudi v izgovarjanju. Da se pa do dobra razumemo, pomudimo se malo pri tej reči.

Znan je vsakemu razloček med knjižnim in navadnim dijalektičnim izgovarjanjem v vsakem jeziku. Izgovarjanje se pri nekaterih bolj, pri drugih manj oddaljuje od pismenega jezika. Saksonec je svoj »S-chinken«, Berlincu je pa ljubši »jebratene Jans«, Moselanec gré v »katholige Kirsche«, vendar vsi pišejo jednako vse besede. Pri nas Slovencih imamo res prav različen izgovor in tudi različno pisavo. In vendar ne more vse dobro biti, temveč le to, kar nas uči razvitek našega jezika. Saj se mora tudi jezik ravnati po določenih trdnih zakonih. Te zakone je treba preiskovati, kar se zakonom ustavlja ali celó nasprotuje, treba je zavreči, ako ni opravičena izjema. Tako postavim, kje je jezikoven zakon v naši slovenščini, na katerega naj se sklicujejo tisti, ki pišejo roditeljsko množino na *ij*, na pr. »mislij, dolžnostij« itd. Kar piše dr. Jak. Sket,¹⁾ pač ne zadošča mislečemu človeku. Takisto nam kaže razvitek našega jezika, da je popolnoma krivo pisati v mestniku moškega in srednjega spola ednine *u* po trdih, *i* pa po mehkih soglasnikih.²⁾ Sicer se zdijo to malosti mnogim, vendar če hočemo lepo gladko slovenski pisati, treba nam na to tudi paziti. Zato bodemo iskali in določevali ob kratkem take zakone, po katerih naj se ravna naša pisava in naš govor. Po pravici tirjamo, da se mora vsaka trditev dokazati, dokazati iz etimologije, pa še bolj iz zgodovine naše pisave.³⁾

¹⁾ Glej njegovo slovnico pag. 37.

²⁾ V. Oblak S. A. Zur Geschichte der nominalen Declination im Slovenischen. p 36 etc. »Cvetje« II. 10. 1881.

³⁾ Gledé na »zahvaliti koga za kaj« — mislimo — je ta izraz tako utrjen v govorici na-

1. »Zlasti«, neznatna je sicer beseda, in kako različno se piše! »Izlasti, vzlasti, izvlasti«¹⁾ in kar je pač edino pravo: »zlasti«. Je pač križ! Zapiše-li pri nas kako neobično obliko, nenavadno besedo kateri kje: vse se je oklene, in zakaj? ker je nenavadna, nova. Le poslušajmo govoriti nekatere, kako hlastajo po nenavadnih oblikah in besedah! Takisto delajo neki dopisniki in manjši pisci. Le jeden vzgled! Kje na deželi govore za »britof« »mirodvor, mirudvor«? In v vsakem dopisu z dežele skoro čitaš to grdo spako.

G. J. Lendovšek²⁾ uči inače od gosp. dr. J. Sketa — ta nesrečna nesloga v slovenščini po naših šolah! — namreč: »da se naj ne piše vzlasti (§. 355) ampak izlasti ali zlasti«. Ali sta obe pisavi pravilni? »Miklošič izvaja to besedo iz iz + vlasti«. Po etimologiji tedaj je le »izvlasti«. A treba se ozirati tudi na zgodovino besede, na to, kako so jo pisali naši predniki. Stari naši pisatelji poznajo le »zlasti«, tako govori ljudstvo in Miklosich sam tako piše v svojem najnovejšem delu³⁾: . . . »nsl. ladati last eigenthum, zlasti besonders«. Takisto Trubar in Dalmatin. »Slasti vse israelške otroke.« Jud. X. in na mnogih drugih mestih. Tako piše tudi M. Ravnikar. Bassar (Pridige 1734) 61: »Sa refnico, ne bofh smel zhèhniti, flasti, kir te . . .«

rodovi in v jeziku prednikov, da nam niti sumnjati ni treba o njem. Primeri Valjavčeve »Narodne pripovjesti«: »I mišek mu je zahvalil . . .« — Še nekaj vzgledov! Trub. Ps. »Potle opomina, de Boga sahvalimo sa volo nega heffede . . . 41. Bassar (1734) . . . ho sahualil Boga . . . 50. Dalm. (1578) Predg. »Sa tako veliko neifrezhno do-bruto imamo my vfi vbosi . . . Gospoda Boga . . . is ferza . . . sahualiti. . . Ker ie pak tudi Far bil, ie Abrama shegnal, inu Boga sahvalil sa od-reshituu itd. I. Mojz. XIV. Tu pač nikjer ne pomeni »pohvaliti«.

¹⁾ »Ljubljanski Zvon« 1887.

²⁾ Janéžič-Sketova slovnica vide »Ljubljanski Zvon« 1889. str. 693.

³⁾ Etymol. Wörterbuch str. 378

2. „**Tjeden**“ naj se piše, ker je to jedino pravilno, opominjal je že večkrat o. S. Škrabec.¹⁾ Za pisavo »tjeden« priča dol. »keiden«, pravi omenjeni učenjak. Temu še dodajem, da tudi na Štajerskem govori ljudstvo »kejd'n«, v savinjski dolini in mariborski okolici sem večkrat slišal. »Tjeden« piše tudi Dalmatin. »Lety fedemdeffet Tjedni . . . Sakaj fedemdeffet Tjednou teh dny . . . Predg. preroka Dan. . . ima dua tiedna. III. M. b.

3. „**Vgrižljaj, —ljaja**“, der Bissen, treba v slovenskem književnem jeziku pisati in govoriti v olikanem govoru. Zakaj tako so pisali naši predniki in je čisto po etimologiji napravljena beseda. Današnje »grižlje« (Janežič - Bartel 99« in po drugod), je samo okrajšano in *e* mesto *a* med »j«-ema zaradi naglasa. Da je temu tako, priča nam rodilnik: »vgrižljaja«. Dalmatin (1578) Predg.: »Inu kadar fe Bug le zhes en vgrishlei eniga prepouedaniga Jabelka taku ferdi.« Dalmatin (1584): »Profsim te, pufti me, . . . de jeft en vgrishlej Kruha jem.« II. Reg. II. »Ona je jedla od njegoviga v'grishlaja«. II. Reg. XII. Prim. III. Reg. XVII.

4. „**Slednji**“ čitamo od neke dôbe po slovenskih časnikih in knjigah v napačnem pomenu »der Folgende« n. pr.: »Mož, čegar sliko vidite na slednji strani²⁾ . . .« »Slednji« pomeni »jeder von vielen«, lat. quisque; postavim: »Potle prau, koku fo Kapitani ali vishi zhes sleidni rod . . .« Dalm. (1578) Predg. »Rodi Semla . . . rodouita Driueffa, de

¹⁾ »Cvetje« VII. 1887. IX. 1889.

²⁾ 48. str. Koledar družbe sv. Mohora, 1891.

sleidne fad neffe« I. Gen. ibd. . . »de flejdnje fad . . .« Dalmatin (84). Miklosich piše¹⁾: » . . . nslov. slêdi tandem, slêdnji extremus ung. . . (tudi po Štajerskem po nekod ima ta pomen poleg navadnega) quisque Trub. slêherni, jeder einzeln.« Dobro bi bilo delati razliko, naj si je neznatna, med »slednji, vsak in sleharni«.

5. „**Podati se, podam se**“ v pomenu »sich begeben«, kakor piše na prvem mestu za rečeno nemško besedo Jan.-Bart.²⁾ (v besednjaku) na str. 76. in lahko čitaš v drugih knjigah in knjižicah,³⁾ grda je nemčizna. »Podati se« čisto kaj drugega pomeni. Preprostega kmetiča ali kmetico lahko večkrat slišiš govoriti: »Nekaj časa — postavim, pravita ti — ni se hotel Janez ničesar učiti, sedaj se je pa podal . . .« »Podati sem se mu moral nekoliko.«⁴⁾ In tudi čisto lahko prebijemo brez te spake, ker imamo dovolj pravih slovenskih izrazov za to. Postavim: »iti, napotiti se, spravljati se na pot« in drugih, kakor že zahteva zmisel. Valjavec v svojih narodnih pripovedkah, katere je zapisal, kakor ljudstvo govori, ima: »Kad bi se on na put odpravil zestane . . .« Čehi imajo: »odebrati se kam«. Zato se podajmo slovenskemu duhu!

¹⁾ Etymol. Wörterbuch, 306.

²⁾ Znanprej bodem zmirom tako citoval: »Deutsch-slovenisches Handwörterbuch von Ant. Janežič, bearbeitet von Anton Bartel. Klagenfurt 1889.«

³⁾ Glej »Večernice« 1890, str. 5, 9. — »Letopis Matice Slovenske« 1890, 1, 7 itd.

⁴⁾ »Dom in Svet« 1891, str. 36.

Nekoliko iz indijskega bajeslovja.

(Spisal dr. K. Glaser.)

Najstarejši dôbi indijske zgodovine, ko so Indi polagoma zasedali zahodni del obširnega svojega ozemlja, namreč ravan reke Inda, verovali so v enega, nadzemskega,

osebnega Boga. Ta monoteizem pa se je izpremenil brzo v politeizem, t. j. namesto v enega Boga verovali so v več bogov; začenjali so namreč posebljevati posamezne naravne moči in so jim

skazovali božjo čast. Častili so Indra (imen. Indrs), boga nebes, ki povzročuje solnčni svit in daje dež; Agnija, boga ognja, ki vse prešinja in vse izpreminja; Varuna (ὠδρανός) boga vód in neizmernega svetovnega prostora.

Te in druge manj imenitne bogove so opevali v lepih slavo-spevih, ki so združeni v zbirki, »rgveda« imenovani. Ta rgveda (mošk. sp.) je najimenitnejši duševni proizvod indijskega naroda. Opisujejo in opevajo se ti trije bogovi v tem zmislu, kakor da bi bili odvisni od najvišjega bitja, od početnika sveta, in tega početnika so si mislili Indi sedaj kot božjo osebo, sedaj kot neoseben vzrok sveta. Jasnega nauka, ki bi razločeval osebo in reč, iščemo zaman v tej prvi dóbi indijskega duševnega razvitka. V tej dóbi pa Indi tudi še niso poznali posameznih kast ali vrst ljudij, v katere bi bili vsi ločeni; to velja za dóbo nekako od 18.—15. stoletja pred Kristusom.

V drugi dóbi v razvitku indijskega verstva moramo že razločevati vero prostega naroda in vero učenjakov, modroslovcev, duhovnov in odličnejših rodovin. Prosti narod si je rezal bogove iz lesa in kamena, višji stanovi pa so bili panteisti, t. j. mislili so si, da je vesoljni svet bog in vsak del sveta kos božanstva, ali pa so bili deisti in so verovali v enega nadzemljškega boga, ki se pa ni osebno razodeval človečanstvu; spoznati se dá samo po razumu, iz njegovih del.

V tej drugi dóbi odluščil se je bil od mase narodove poseben duhovski stan, stan brahmanov. Brahma pomeni: molitev, premišljevanje, napenjanje in zbiranje duševnih močij, ki se v molitvi in žrtvovanju obračajo k božanstvu; pomeni pa tudi sveto navdušenost pri molitvi. Ta Brahma je tudi stvarnik sveta. Tega abstraktnega boga prosti narod nikoli ni častil.

Drugi bog je brahmancem Šiva, pravo za pravo Šiva, ki vse razdira in uničuje. Predstavlja se kot strašen bog, s tretjim očesom na čelu, imajoč štiri do šestnajst rók; zavrtnik ima iz samih človeških globanj in jezdi na biku. — Po mišljenju brahmancev je nastal iz

svetne duše (Weltseele) kot tretji bog Višnu, ki vzdržuje in ohranjuje vesoljni svet; on je dobrohoten in milosti deleč bog. Mislijo si ga Indi kot lepega mladeniča, sedečega na ogromni kači, ki je znak vedno krožečega življenja vseh bitij in vseh časov. Na glavi nosi trojno krono; to znači, da zapoveduje zemlji, morju in zraku. Barve je modre, kakor morje in nebesni obod. Žena mu je Lakšmí, boginja sreče.

Višnu se neprenehoma bojuje proti vsemu zlu, proti grehom in zločinom, samosilstvu in zlim bogovom. Celó nebo zapušča in se izpreminja v razne oblike, inkorporacije (avatare; avatar = descendere), da bi pomogel resnici in pravici na zemlji. Devetkrat je že prišel Višnu na svet; desetič in poslednjič pride na belem konju takrat, ko bode vladal goli greh na svetu, in nobeden človek ne bo starši postajal kot 23 let. Takrat bode uničil ta grešni svet in ustvaril drugega, na katerem bodo vladale samó krepost, resnica in pravica. To nas spominja apokalipse v novem zakonu.

V poznejši dóbi, v X. stoletju so se zedinili ti trije glavni indijski bogovi v neko trojico — trimurti — ki pa je bila samo abstraktni, teosofijski pojem; nikjer v Indiji se ne nahajajo tempeljni, posvečeni tej trojici; nikjer se niso obhajali prazniki njej v slavo.

Rekli smo, da Brahme prosti narod nikoli ni častil; tudi ostala dva se vzajemno nista slavila, nego prosti ljudje v Indiji so ali Šivajiti ali Višnujiti; ti bivajo večinoma v Gangesovi ravnini, oni v Indovi. Če se ostali Hindostan razdvoji tako, da potegneš potezo od Bombaja v Madras, stanujejo na južni strani Sivajiti, na severni Višnujiti; Višnujiti nosijo na čelu dvoje poprečnih navpičnih potéz, Šivajiti eno poprečno. V imenitnih romarskih shodiščih pa gine vsaka razlika. Natančneje se tukaj ne moremo spuščati v to razkladanje, ker nameravamo to drugod posebej opisati.

Da bliže uvidimo verske nazore Indov, podajam tu začetek in konec iz Višnujevega zakonika.

1. Ko je Brahmanova noč bila preminula, in ko se je bil bog vzbudil iz lotusa in ko je hoteč ustvariti bitja, zapazil zemljo, obdano z vodo,

2. vzel je na-se podobo medvedovo, ki se rada igra v vodi, kakor poprej v začetku vsake svetovne dōbe in je vzdignil zemljo iz vode.

3. Njegove noge so bile veda ¹⁾, njegovi zobje žrtvene sohe; v njegovih zobeh so bile žrtve; njegova usta so bila gromada lesa; njegov jezik je bil ogenj; njegovi lasje žrtvena trava; svete knjige so mu bile glava in on je bil velik menih.

4. Njegove oči so bile dan in noč; bil je nadčloveške velikosti; njegovi ušesi sta bili kušine ²⁾ trave (za male žrtve in za velike živalske žrtve); njegov nos posoda za očiščeno surovo maslo; njegov rilec zajemalnica za žrtve; njegov glas je bil enak glasu, če se poje sāmaveda; bil je močan. Bil je pobožen in resničen, lep; njegove stopinje in njegova moč je neizmerna; njegove nosnice so bile pokora; njegova kolena so bila žrtvena žival; bil je velike postave.

6. Njegov drob ³⁾ je bil pevec sāmavedov; njegovi udje daritev, ki se zažiga v ognju; njegova kri je somova ⁴⁾ juha.

7. Njegove rane so bile veliki oltar; njegov dih je bil vonjava žrtve, njegova hitrost je bila daritev bogovom in dušam mrtvih, njegovo telo je bilo prostor, kjer se nahaja darilno orodje; bil je veličasten; bil je preskrbljen s početnimi obredi za razne žrtve.

8. Njegovo srcé je bilo darilno plačilo; preskrbljen je z važnimi izreki,

¹⁾ Indi imajo četrto vedov, a) rgveda = slavospevi; b) sāmaveda = pesmi; c) jadžurveda = obširno popisano obredje indijskega malikovalstva; d) atharvaveda = pesmice, očarovalne formule, zaklinjanje zlih duhov.

²⁾ Kuša, ali prav za prav kuča = trava, ki se je rabila pri raznih obrednih svečanostih = poa cynosuroides.

³⁾ Življenska sapa, ki provzročuje glas, preleta po indijskem mišljenju drob; že poprej se je reklo, da je njegov glas enak glasu, če se poje sāmaveda.

⁴⁾ Soma je rastlina sarcostema acidum, ki ima kislat mlečen sok.

ki združujejo duha z najvišjim bitjem; bil je izredne velikosti; njegove ljubeznive ustnice so bile začetek slavospevom, ki se spevajo ob začetku daritev; njegovo lepotičje je mešalka za mleko, rabljena pri začetnih obredih, pri katerih se vliva na novo dojeno mleko v razgret pisker.

9. Razni sveti teksti so mu bili steze na potovanjih: skrivnostne upanišade ¹⁾ so mu bile sedež; spremlja ga njegova družica Chaja; visok je tako, kakor je gora Manesringa.

10.—11. Gospod, stvarnik, véliki menih, spustivši se v ocean vsled želje ²⁾, koristiti svetu, dvignil je s koncem svojega zakrivljenega zoba iz vode z morjem, z bregovi, gozdi, z jamami obdano zemljo, ki je pala v ocean, in jo ustvaril na novo.

12. Tako je v merjáščevi podobi bog Višnu, ki ima usmiljenje z živečimi bitji, vso zemljo, pogrezneno v nižje pokrajine, imenovane Rasátala, postavil na prvo mesto.

13.—14. Tako je Madhusúdana ³⁾, vzdignovši, utrdivši in posadivši zemljo na njeno prvotno mesto, razdelil vode tje, kjer so se bile poprej razprostirale, oceanske v ocean, reške v reke, močvirske v močvirje, ribniške v ribnike.

15. Stvaril je sedem pekel, sedem svetov, sedem otokov in sedem oceanov, odkazivši jim razne meje.

16. (Stvaril je) varihe ⁴⁾ sedmerim otokom, osmero zaščitnikov ⁵⁾ svetovom,

¹⁾ To so pisma, ki razlagajo pravi pomen »vedov«. — »Veda« znači: razum, bogoslovno vednost, sveto znanje. Veda je tudi priimek Višnujev. Angleški prevod (»The Institutes of Vishnu, by Julius Iolly Oxford 1880. p. 2) tega stavka: »all sorts« ni točen; glasiti bi se moral: »several sorts«.

²⁾ Angleški prevod »from love of the world« ni natančen: glasiti bi se moral »from desire to serve to the world«.

³⁾ Morilec Madhurjev, primek boga Višnuja; Madhu = hudoben duh, nasprotnik bogovom.

⁴⁾ Besede v oklepah se ne nahajajo v tekstih, nego se imajo povzeti iz komentarov, zakaj indijski teksti so silno lapidarni.

⁵⁾ Zaščitniki so bogovi. Indra = bog neba, Agni = ogenj, Jama = bog podzemeljskega sveta, Súrja = solnce, Varuna = οὐρανός, Pavana = veter, Kabera = bog bogastva in Soma.

reke, gore in drevesa, sedmero ršijev¹⁾, ki znajo (in izvršujejo) zakone, veda ž njihovimi angi²⁾ sure³⁾ in asure⁴⁾.

¹⁾ Rši = modrijan, pesnik svetih pesmij, ti so: Gotama, Baradoadža, Višvamitra, Džamadagni, Vasišta, Kašjapa in Atri.

²⁾ Angov je šestero: šikša = izgovarjanje, čhandas = mera v pesmih, vjakarana = slovnica, nirukta = etimologija, kalpa = obredi in džjotiša = zvezdoznanstvo.

³⁾ Dobri —

⁴⁾ Zli duhovi.

17. Stvaril je pičače — demonična bitja —, urage — kače —, gandharve — nebeške pevce —, jakšase — tate zakladov na severni strani sveta —, rakšase — zle duhove, ljudi, domače živali, ptiče, divje živali in druge stvari, četvero vrst živečih bitij, megle, mavrico, strelo, ostale nebeške prikazni in razne žrtve.

18. Ko je bog Višnu v podobi merjasca stvaril ta svet z živečimi in neživečimi stvarmi, šel je v tak kraj, kjer je skrit pred našim svetom. (Konec.)

Časnikarstvo poljsko (varšavsko).

(Piše *Tytus Sopotzko*.)

(Dalje in konec.)

Vrsto slabih listov je treba prišteti še »Głos«, ki ometuje z nesramnim in ničevnim obrekovanjem vse, kar je cerkvenega, zato je pa tudi na dokaj slabem glasu pri čitajočem občinstvu.

Dalje navajamo časnike s temi le naslovi: »Atheneum«, »Biblioteka Warszawska« in »Niwa«, od katerih sta prva dva mesečnika, tretji pa polmesečnik. Ti časniki so važni, objavljajo slovstvene, zgodovinske, gospodarske in prirodznanske spise. Sem spadajo tudi »Wszehświat« (Ves svet) in »Pamiętnik Fizyograficzny« (Spomenik fizijografični), ki se pečata izključljivo z nauki prirodnimi, »Przeгляд Pedagogiczny«, ki razpravlja razna vprašanja o vzgoji; časopisi, izdajani od strokovnjakov v raznih zavodih, kakor na pr. »Medycyna«, »Biblioteka Lekarska«, »Przyroda in Przemysł« (Priroda in industrija), »Inżynierya in Budownictwo« (Inženirstvo in stavbarstvo), »Przeгляд Techniczny« (Pregled tehnični), »Bartnik Postępowy«

(Čebelar napredni), »Ogrodnik« (Vrtnar), »Gazeta Rolnicza« (Časnik kmetijski), »Korespondent« itd.

Med časopise ložje vsebine štejemo »Tygodnik Powszechny« (Tednik občni), ki prinaša mnogo raznovrstne tvarine na izbiro; »Zycie« (Življenje), katero je začel nedavno izdajati Teodor Paprocki, in katero ima v svojih predalih najbolje in najnovejše stvore pesniške in leposlovne izšle iz peresa Poljakov ali preložene iz drugih slovstev. Omeniti je tudi treba »Tygodnik Romanów i Powieści« (Tednik romanov in povestij), ki se bavi skoro izključno s predstavami iz inozemskih pisateljev.

Pojaki imamo tudi mnogo ilustrovanih listov: »Tygodnik Ilustrowany« (Tednik ilustrovan), »Biesiada Literacka« (Beseda slovstvena) in »Wędrowiec« (Popotni sokol) so časopisi, olepšani s slikami. Najskrbneje urejevan list med temi je »Tygodnik«, last tvrdke Gebethnera in Wolffa, urejuje ga nadarjeni pisatelj Maryan Gawalewicz. »Biesiada Literacka« ima pred vsemi to prednost, da jo more

vsaka mati brez skrbi dati svoji deci, ker vsi njeni spisi se odlikujejo po resnobni nravnosti, h krati se ozira v resnično življenje in njegove dolžnosti. »Wędrowiec« naposled, kateri je imel nekdanj pod uredništvom s. p. Sulimierskega določno stališče in je donašal zanimive spise, izgubil je po smrti tega delavnega urednika mnogo vrednosti ter sprejema sedaj vse, kar se mu ponuja in krene zato večkrat s prave poti.

Vrhu tega izhajata v Varšavi dva lista za ženske: »Bluszcz« (Bršljan) in »Tygodnik Mód«, katerih ilustrovani del so mode in uzorci ženskih del, slovstveni del pa povesti, kritike, razprave o stališču žensk v rodbini in družbi, ob enem kronika delovanja žensk na celem svetu. Urednik »Tygodnika Mód« mnogozaslužni p. Jan Kanty Gregorowicz¹⁾ izdaja tudi »Przyjaciela Dzieci«, list namenjen deci in mladeži, urejevan umno in skrbno. V ravno tem

¹⁾ Žal, da je Gregorowicz med tem umrl in sicer dné 16. septembra p. l. v Varšavi.

uredništvu izhajajo »Wieczory Rodzinne«, v založbi s. p. Marije Zaleske, ki je spisala mnogo poučnih knjig za deco in mladež.

Popolno različno stališče od drugih listov ima »Rola« (Njiva), glasilo anti-semitsko, katero izdaja p. Jeleński. Njegov smoter je soznaiti poljsko družbo o vseh sredstvih in pomočkih, katere rabijo judje, kadar imajo opraviti s kristijani.

Omenjamo dva lista, namenjena za ljudstvo in za mladino: »Gazeta Swiateczna« in »Zorza«. Urednik poslednjega lista je p. Prószyński, skrivajoč se pod izmišljenim imenom Promyka, kateri si je pridobil v ljudskem slovstvu že velike zasluge.

Znamenit je list »Echo muzyczne, Teatralne i Artystyczne«, kateri razpravlja o lepoti in umetnosti ter prav dobro ustreza svoji nalogi.

Judje imajo tudi svoje glasilo, izhajajoče v jeziku poljskem z naslovom »Izraelita«, protestantje pa tudi svoj časnik, »Zwiastun Ewangelicky«.

Doma in po svetu.

Pregled prosvétnega gibanja narodov.

Jugoslovanska akademija.

Bné 6. decembra min. l. je bila slovesna seja jugoslovanske akademije znanostij in umetnostij. Na mestu predsednika dr. Muhića je govoril slavnostno besedo dr. Fr. Rački, poudarjajoč najprej vrli napredek akademije, katera bode čez eno leto praznovala že petindvajsetletnico svojega delovanja, razlagajoč, kako je bila Hrvaška vedno nesrečno razdeljena po prosveti, a jedina po jeziku. Ko je izumrla s Štefanom II. narodna dinastija, razvijala se je le dalmatinska Hrvaška v zvezi z Italijo, posavska Hrvaška pa je zaostajala; v novejših časih pa je stopila posavska

Hrvaška na čelo narodnemu napredku. Naposled je govornik naznanil, da se je dr. Muhić odpovedal predsedništvu. Rački sam zaradi neprijaznosti vlade ni sprejel predsedništva, zato je bil izvoljen za predsednika akademije ravnatelj Torbar. Tudi tajnik dr. Matković se je odpovedal svoji časti; njegovo mesto je ostalo prazno. Pravi člen dr. Vrbanić je čital svojo zanimivo razpravo: »Demografski izvidi u Hrvatskoj«. Učeni akademik je omenil po redu vse popise od Marije Terezije, raztolmačil važnost statistike in pokazal, kako pridno so obdelovali Hrvati to vedo.

Spisi jugoslovanske akademije se objavljajo v »Radu«. Tu so napisali v

minolem letu krasne sestavke o zgodovini dr. Rački, o mitologiji slovenski prof. Nodilo, o slovenskem jeziku prof. Valjavec, o kulturni zgodovini hrvaški Iv. Tkalčić in o slovenskem in litavskem naglasu profesor Maretić. V »filozofično-juridičnem« oddelku so važne razprave dr. K. Vojnovića »O državnem urejenju republike dubrovniške«, dr. Blaža Lorkovića »O sedanjem stanu narodno-ekonomske znanosti«. V »matematično-prirodoslovnem« sta pisala prof. Dvořak o Peltierovi teoriji atmosferske elektrike ter profesor Kišpatić o pounskem skleritoidskem škrljčevcu. Ko je akademija dné 20. oktobra poslavljala v javni seji 200letnico, odkar se je Slavonija oslobodila od Turkov, čital je pravi člen prof. Smičiklas razpravo o tem važnem dogodjaju.

Poleg »Rada« je izdala akademija dve posebni knjigi, namreč Pilarove »Geografske koordinate glavnih mest Hrvaške, Slavonije in Dalmacije ter sosednih dežel« in 22. knjigo »Spomenikov južnih Slovanov«, katero je spisal Ljubić. Akademija je nabrala gradiva tudi za deli »Codex diplomaticus et epistolaris« in »Acta dietalia«. Akademičnega besednjaka hrvaškega, katerega urejuje prof. Budmani, prišel je na svetlo 11. zvezek od besede »grmnak« do »hud«. Pomnožila se je tudi akademična knjižnica in zbirka slik, katero je obdaroval škof Strossmayer z lepimi slikami in bakrorezi. Tudi narod se zanima za to zbirko; dokaz temu je, da jo je minulo leto obiskalo več nego 7000 oseb.

Akademija je izbrala 13 novih členov: Za častnega člana profesorja *Giov. B. Rossija*, ravnatelja papeževih muzejev v Rimu; za prave člene pa: *dr. T. Maretića*, *dr. Bl. Lorkovića*, in *dr. K. Vojnovića* (vsi trije so vseučilišni profesorji v Zagrebu); za dopisujoče člene filologično-historičnega razreda vseučilišnega profesorja *dr. Šrepela*, arhimandrita *Nikofora Dučića* v Belemgradu, vseučilišnega profesorja *F. Ivanovića Uspenskega* v Odesi, *Tim. Florinskega* v Kijevu, *A. Pavinskega* v Varšavi ter frančiškana p. *Evzebija Fer-*

mendžina v Rimu; v matematično-prirodoslovnem oddelku vseučilišnega profesorja *dr. E. Weyra* na Dunaju, prof. *D. Nešića* v Belemgradu in *Jurija Zlatarskega*, načelnika geološkega zavoda v Sofiji. Po »Slov.« in »Vienc-u«.

„Matica Hrvatska“

nas je meseca januarija razveselila s svojimi knjigami za leto 1890. Osem jih je (oziroma sedem, ker je jedna le za vplačilo) in sicer: 1. *Hoić*: »Slike iz obćega zemljopisa.« Knj. II. (Pouč. knj. XV.) — 2. *Tomić Herm.*: »Zabluda matere.« Igrokaz. (Zabavna knjižnica CXXIV.—CXXV.) — 3. *Matavulj*: »Iz primorskog života.« Pripovijetke. (Zab. knj. CXXVI.—CXXVIII.) — 4. *Preradović*: »Izbrane pjesme.« Uvod napisao Mil. Šrepel. — 5. *Tordinac*: »Odbrane crtice i pripoviesti.« S uvodom. (Zab. knj. CXXIX.—CXXXI.) — 6. *Šandor Gjalski*: »Na rodjenoj grudi.« Ladanjske slike. (Zabavna knj. CXXXII.—CXXXIV.) — 7. *Lopašić*: »Bihać i Bihaćka krajina«. — 8. *Demosten*: »Izabrani govori.« Preveo, uvod i bilješke napisao Stjepan Senec.

Kolikor smo mogli pregledati, bode jih vesel vsak Maticar. Natančne kritike bomo objavljali v naslednjih številkah. Za sedaj pa izražamo le svoje občudovanje, da je mogla »Hrv. Mat.« v jednom letu toliko storiti. Zastala je bila namreč popreje za dva tečaja za pravimi leti. Pred letom je obljubil odbor, da bode ta nered popravljen in izdajal knjige v istem letu, katero naznanja letna številka. Res jako se je moral truditi odbor, da je izvršil svojo obljubo: a nikakor ni zastal tudi gledé na knjige l. 1890. za drugimi leti. — »Mat. Hrv.« res ni gledala ne na stroške, ne na trud, da bi zadovoljila svoje ude. Odbor je odločil tudi že knjige za leto 1891. in skoro jih dá v tisek, da jih bode mogel v poslednjem četrtletju poslati med ude. Zato naj bi se pobrigali udje kmalu, da prejmejo knjige, a se tudi hitro oglasé z udnino za l. 1891.

Poljska katoliško-narodna zavest.

Kako se tudi v onem delu Poljske, ki je pod prusko vlado, vzbuja narodna zavest, ne da bi se izgubljal katoliški značaj narodov, o tem piše uredništvu odličien Poljak in pisatelj s Pruskega Šleskega meseca januarja.

»Dolgo Vam nisem pisal, in skoro nevljudno je to. A delo, delo! — — Dosedanji odgovorni urednik lista »Katolika«, gospod Koraszewski, je ustanovil v Opolju nov poljski časopis: »Gazeta Opolska«. Izprevidel je namreč, da treba valove ponemčevanja zajeziti tam, kjer so najsilnejše razdirali. Na zemljevidu lahko vidite, da leži Opolje (Opole = zaseka, preska) skoro na meji Zgornjega Šleskega; zato loči ponemčene dele od poljskih pokrajin Šleskih. Gotovo je, da stari ljudje okrog Briega in proti Vratislavi še poljski govoré, a njih otroci in vnuki ne več. Razvidno je torej, da ponemčevanje napreduje od Vratislave sem, in da je omenjeni časopis »Gazeta Opolska« res potreben. Seveda je sedaj še težko, ker ljudstvo še ni vzbujeno, vendar je število naročnikov naraslo do 900. Pač je to število v primeri z ondotnim prebivalstvom še majhno. Zaupanje v Boga nas ojačuje. — — Imamo torej enega bojevalca več: Bog daj zmago!

Gledé na duha našega naroda nadejamo se srečne bodočnosti. Kakih 25 let sém opazujemo tako napredovanje, da bi se nam vsakdo čudil, ki bi to poznal. A mi smo mirni in tihi. Naša stara navada je namreč, da ne obešamo ničesar na veliki zvon. Ne vem, ali sem Vam že pisal, da smo o binkošnih romali v Krakov in da smo bili jako ljubeznivo sprejeti od ondotnih prebivalcev. To romanje je bilo neizmerno pomenljivo za vzbujanje ljubezni do materinskega jezika pri mojih deželanah. Bilo je to tudi potrebno, zakaj pred štirimi meseci nas je zadel udarec od neke strani, od katere se nismo nadejali. Gotovo sta Vam znana dva razglasa meseca septembra od našega mil. knezoškofa dr. Kopp-a. Bila sta v »Katolik-u« in tudi v praški »Politiki«. Bili smo v hudi zadregi. Ni bilo možno ju

odobravati, a tudi grajati ni bilo primerno in dovoljeno. »Katolik« je objavil oba brez premembe, potem pa objavil nekaj dopisov, razložil načela svete katoliške cerkve in glavne točke onih razpisov, dalje je razkazal naravno in čeznaravno pravico ljudstva do materinskega jezika. Krakovski kardinal Dunajewski je poslal ona razpisa sv. očetu ter bode menda ta mesec zastopal osebno to reč v Rimu.

— — Toda take stvari nas nikakor ne ovirajo v delovanju za dobro idejo, marveč nas še vnemajo. Samo Bog nam pomaga, on vodi delovanje ljudstva v najhujšem boju, da se naposled vse obrne k dobremu.

Ni še dovolj sovražnikov, v poslednjem času se moramo boriti še s socijalnimi demokrati. Od 1. januarija izhaja v Berlinu poljski socijalno-demokratski list, katerega urejujejo nemški socijalisti.

Torej boj, povsod boj — in to je dobro; za našo stvar je boj potreben. On nas očiščuje in jači.

I. I.

Češko društvo „Vlast“.

Nikakor ne nameravamo govoriti o političnih razmerah čeških, ki so dovolj žalostne. Oziramo se le na prosveto in kar je z njo združeno.

Za prosveto češkega naroda v katoliško-narodnem zmislu se trudi jako vrlo društvo »Vlast«, katero izdaje časopis z istim imenom.

Društvo »Vlast« se je osnovalo pred 7 leti. Bili so udje skoro brez izjeme sami duhovniki. Kakor je težak vsak začetek, bil je težak tudi za novo društvo. Imelo je veliko nasprotnikov. »Kaj bode storili, ker vas je tako malo? Kaj mislite doseči s svojim časopisom? Toliko jih izhaja, da še skoraj naročnikov nimajo; nihče ga ne bode čital.« Take in enake besede je moral slišati vsak društvenik vselej, ako je vabil druge, naj pristopijo. In kaj se je zgodilo? Število ustanovnikov, ki so že plačali ali bodo še le plačali 50 gld., zrastle je letos na 854, dasi jih je še lansko leto bilo samo 316. To nam kaže, da so se katoličani vzdramili iz spanja, da so se katoličani začeli zavedati, kakšna

nevarnost jim preti. Časopis pa, ki ga društvo izdaje, sme se primerjati najlepšim češkim listom in ima čez 3000 naročnikov.

To pa ni jedina delavnost društva. Znano je, s kako vnemo podpirajo sovrážniki sv. vere pisatelje. Katoliški pisatelj pa se mora največkrat zanašati sam na-se. Društvo »Vlast« je torej začelo delovati na to, da bi se ustanovilo novo društvo, ki bi podpiralo katoliške pisatelje. Ime tega društva je: »Fond pro katolické spisovatele« in vodi je odbor »Vlasti«. Podpornina je velika, ustanovni udje morajo plačati 100 gld., pa vendar so ustanovniki in podporniki plačali že 9000 gld. To je gotovo velika svota, če pomislimo, da vabita k pristopu le »Čech« in »Vlast«. Na Češkem je še eno tako društvo, »Maj«, ki pa ni za katoliške pisatelje, — in dasi vabijo k pristopu skoro vsi češki listi, ima vendar le tretjino toliko imovine kakor zgoraj imenovano, namreč 3000 gld.

Še nekaj nam je treba omeniti o delovanju našega društva v prejšnjih letih. Ker se dandanes veliko bere, piše se tudi veliko, pa žal tudi veliko slabega. Češka pismenost je dosti obširna. Izšlo je in še izhaja veliko časopisov, povestij in romanov, v katerih se podaje ljudstvu samo blato. Časi zmoti katoličana nedolžni naslov ali reklama, in on kupi slabo knjigo, katero posodi morda drugemu, predno jo je sam prebral. Društvo »Vlast« je torej pozvalo svoje prijatelje, naj presodijo dosedaj izšle knjige, da bi se razvrstile med dobre in slabe in med koristne in škodljive. Prosilo jih je tudi, naj bi mu pošiljali dobre knjige, da bi se mogle ustanovljati knjižnice za ljudstvo. Kritikov se je oglasilo mnogo in tudi knjige dohajajo pogostoma, tako, da se je ustanovilo že več knjižnic. Kar smo povedali, kaže jasno, da je društvo »Vlast« nastopilo pravo pot do zboljšanja katoliške stvari na Češkem.

Po tej poti je hodilo društvo tudi v minulem letu. Njegov odbor je sklenil dvoje važnih rečij. Prva se tiče »Čecha«. »Čech« je jedini katoliški dnevnik na

Češkem. Boriti se mora z drugimi dnevniki, tedniki in mesečniki, kateri so vsi dobro podpirani. Dosedaj ni mogel izvrševati svoje naloge. Tega pa niso krivi njegovi izdajatelji in uredniki. Izdajatelj je izdajal »Čecha« z izgubo. Uredniki, katerim je stala na strani peščica dopisovalcev, tudi niso mogli vsega storiti. Zato je sklenilo naše društvo, da pomore temu listu. Odbor je določil precej veliko svoto, da se razširi uredniško osebje, in da se dobé redni dopisovalci na Dunaju in v Brnu. Razun tega je pozval vse zveste katoličane, naj »Čecha« podpirajo z dopisovanjem in naročevanjem. Dosedaj se je oglasilo 31 dopisovalcev, med katerimi so tudi učitelji in profesorji.

Važna stvar, katero je sklenil lani odbor, tiče se »Vychovatele«, lista, ki podaje spise o vzgoji, kakor nam že ime kaže. Društvo ga je vzelo v svojo last in skrbi za to, da se kolikor mogoče podpira in razširja. Razpisalo je precej velike nagrade za pisatelje. — Urednik temu listu je od novega leta čast. gosp. Fr. P o h u n e k, kapelan pri sv. Štefanu v Pragi, znan pisatelj »Volných listů« v časopisu »Vlast«.

(Dalje.)

H—e.

Ruska akademija v Petrogradu

bode izdala, kakor piše »Vienac« č. 44., nove vire za slovansko zgodovino, z naslovom: »Fontes rerum byzantinorum«. V tej zbirki bodo izšli vsi še ne izdani spomeniki za zgodovino bizantinsko. Zbral jih je V. E. Regelj po knjižnicah Laške, Španske, Francoske, Angleške, Nemške in Ruske. Posebno je dosti gradiva za Rusko in Bolgarsko. Vsa reč je že pripravljena in se bode v štirih knjigah v kratkem v dežel razposlala »Vъ Zapiskahъ imp. akademii naukъ LXII., 74.« pa naznanjajo, da bo akademik Kumik priobčil v akademiji svojo novo razpravo o najdenem drobcu arabskega geografa Ibu-Hordadheja, kateri piše o krščanskih Rusih IX. stoletja.

Lekše.

SLOVSTVO.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Sp. dr. Fr. L.)

Knjige „Maticе Slovenske“ za leto 1890.

(Konec.)

»**Valentina Vodnika izbrani spisi.**« Uredil Fr. Wiesthaler. 8°. Str. 319. Cena 1 gld. — Ime Vodnikovo nam vselej kliče v spomin tiste mladostno-vesele čase, ko se je naše novejšo slovstvo porajalo, zaradi tega je pa Slovencem to ime častito in veselo h krati. Prav tako je z njegovimi pesmami in drugimi spisi. Pesmi je »Mat. Slov.« že davno izdala. Zato ji ni bilo kaj težko poprijeti se misli, da bi izdala tudi izbrane njegove spise. V poslednjem času je namreč spomenik njegov v Ljubljani Vodnika posebno poslavil, zato ga je hotela poslaviti tudi »Matica Slov.« s knjigo.

O knjigi in njeni uredbi piše g. urednik njen v »Predgovoru«: »Na odborov poziv sem se lotil podpisanec častne naloge ter posnel iz vseh Vodnikovih knjig one spise v celotnem ali okrajšanem obsegu, kateri zbog svoje vsebine ali oblike po moji sodbi še dandanes niso izgubili svoje zanimljivosti. Vrh tega pa sem v to knjigo vsprejel tudi vso rokopisno ostalino Vodnikovo, ki (izvemši Lukijanove tri »mrtvaške pogovore«) dozdej še ni bila nikjer natisnena. Pri uredbi sem se strogo držal navodila, danega mi od odbora: Vodnikova pisava kaži se skozi in skozi neizpremenjena. Le Bohoričev črkopis (ki bi bil brez potrebe sitnosti delal mnogim bralcem in tudi tiskarni) prepisal sem v gajico; sicer pa nisem pre naredil besedice, niti se dotaknil črke, razun očitnih tiskarskih pomot . . .«

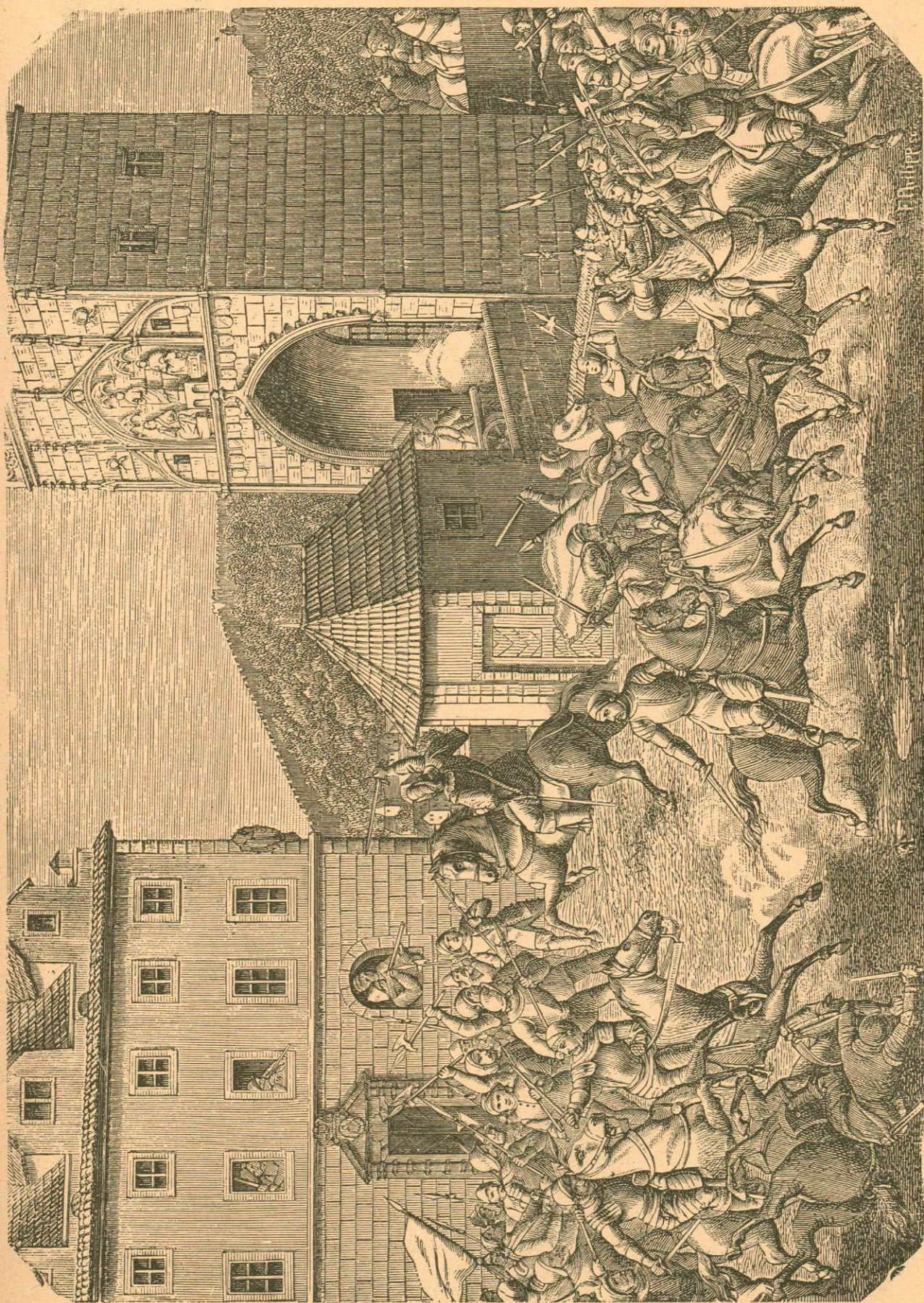
Popisavši nam Vodnikovo življenje, ocenjuje urednik njegovo književno delovanje. Spisi pa so izbrani: *A.* iz »Velike pratike«, *B.* iz »Lublanskih novic«, *C.* iz »kuharskih bukev«, *D.* iz knjige: »Pismenost ali Gramatika za Perve Šole«, *E.* iz knjige: »Početki Gramatike ali Pismenosti Francozke«, *F.* iz knjige: »Keršanski Navuk za Illirske Dežele«, *G.* iz knjižice: »Abecéda ali Azbuka«, *H.* iz knjige: »Babištvo ali Porodničarski Vuk za Babice« in *I.* Rokopisna ostalina (Berilo Gréško, vumne perpovésti in neka homilija). — Maticarji bodo radi čitali in čislali Vodnika, ki naj bi Slovence poživljaj in v nemal tudi sedaj tako, kakor jih je pred blizu sto leti. Matica naša in pa g. urednik sta si pridobila novih zaslug za naš slovstveni dosledni in trdni razvoj, podavši Slovincem očeta novejšega slovstva v tako resnični podobi.

»**Praktisches Lehrbuch der slovenischen Sprache**« für den Selbstunterricht. Kurzgefasste theoret.-prakt. Anleitung die slov. Sprache in kürzester Zeit durch Selbstunterricht leicht zu erlernen. Von Carl Jos. Pečnik. Wien. Pest. Leipzig. A. Hartlebens Verlag. 8°. Str. 191. Lepo vez. izv. 1 gld. 10 kr. — Navajamo to knjigo v »slovenskem slovstvu«, ker spada pač bolj sem nego v »druga slovstva«. Sicer ne trpimo Slovenci v slovnica h nikakega uboštva: imamo jih za domačine in za tujce, velike in male, stare in nove. Vendar ni nepotrebna tudi taka, kakoršna je poprej omenjena, marveč prav z veseljem jo pozdravljamo. Znana tvrdka Hartleben-ova izdaje celo vrsto praktičnih, kratkih slovníc z naslovom: »Die Kunst der Polyglottie«, ki so po obsegu in po obliki većinoma enake, tudi po ceni; dosedaj jih je 32. Slovanski jeziki so razven lužičko-srbskega vsi zastopani. Kolikor morem jaz soditi — imam pa precejšnje število teh slovníc — podajajo mnoge res to in morebiti še več, nego kar bi človek od takih knjižic pričakoval. In tudi naša slovenska ne zaostaja za drugimi. Seveda ni učena in se ne ozira na vse podrobnosti, a vendar ne prezira potrebnih pravil, zakonov in tudi ne izjem. Urejena je slovnica tako, kakor méni pisatelj, da bi se je najlože lotil in jo najlože obdelal Nemeč. Glagol je obdelovan tudi praktično, brez posebne obširne podlage, vedno kaže pisatelj za Nemeč — kateremu je ta stvar zoprna in težka — še dovolj jasno vrstne razlike. Oblike so sedanje navadne; kjer jih je več v rabi, navaja jih več, a v vzgledih samih najrajši le po eno. Nauk se naslanja na mnogo vzgledov, naklada tudi primerne vaje za prevajanje iz slovenščine v nemščino in narobe. Na koncu knjige je zbirka (chrestomathia) kratkočasnic, primerov, popisov, pesmij narodnih in umetelnih in pa slovensko-nemški slovarček.

Pisatelj sam omenja v predgovoru, da ima v tem delu nekaj posebnosti. Ali naj štejemo k tem naglase, katere nahajamo vseskozi v knjigi? To moramo jako odobravati, a na drugi strani smo se preverili, da prav v tem ni dosegel pisatelj, česar je želel. Nauk o naglasu je v obče pravi, ker je naš navadni; a z vsemi posameznimi naglašenimi besedami in oblikami besed nisem zadovoljen. Zakaj bi pisali *pět* = 5, ne umem. Ako izgovori čitatelj zategneno in se bliža glasu *a*, je pomen = der Fersen (2. sklon množ.). Enako ne vem, zakaj naglašaja pisatelj »očéta«, in ne rajši »očéta«; ako govore kje »jézeroma«, govore pa drugodi lepše »z jezéroma« (str. 21); zakaj »zadovoljni«, »méni« (= mi) in ne »mèni«; »rumén« in »potrénen«, »nehám« in ne »né-

ham«, »grêm« (str. 43, 44), »utêgnem«, »mogôče«; zakaj »reči« in ne »rêči« itd. Pisatelj piše (str. 52), da je imel pred 300 leti i slovenski

pismeni jezik »artikel«, kar se pač kar tako ne sme trditi, kakor tudi ne, da ga ljudstvo čim dalje bolj rabi. Prav narobe: vsled šolskega na-

Švedi v Pragi 1. 1648.

uka in čitanja izgubil se bode vedno bolj. Dalje ni res, da bi bil »gorši« (str. 59) komparativ za »zal«. »Gorši« pomeni v obče »boljši.« N. pr.

bolnik pravi, da je »gorši« (boljši) ali pa slabši, »ta krava je »gorši« za mleko kakor ona«. Ali pravijo in pišejo: »Tu je mrzle, čiste vode?«

(Str. 61.) Pa dovolj! Res je tu pa tam kaj takega, česar ne more vsakdo pripoznati; a v obče je vendar slovnica rabna, pregledna, jasna, tako, da je za svoj namen in v tem obsegu dovolj dobra in primerna.

»**Popotnikov koledar za slovenske učitelje.**« 1891. S popolnim imenikom šolskih oblastnij, učiteljišč, ljudskih šol in učiteljskega osebja po Južno Štorskem, Kranjskem, Primorskem in slovenskem delu Koroškega po stanju v začetku šolskega leta 1890/91. V. leto. Sestavil in založil Mihael J. Nerat, nadučitelj in Popotnikov urednik v Mariboru. Maribor. Tisk tiskarne svetega Cirila. — Kakor druga leta ima koledar Popotnikov tudi v V. letniku lično obliko; poleg navadne koledarjeve vsebine tudi praktične stvari, kakor: »Najvažnejši periodični uradni opravki šolskih vodstev itd.« in »Imenik važnejših člankov, ki so priobčeni v »Popotnik«-u. Za gg. učitelje je ta koledar jako pripraven in potreben.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Ni dolgo, odkar so se počeli zanimati evropski narodi za svoje siromašne črne brate v daljni Afriki, hoteč jim prinesiti blagodejno vero Kristusovo, a po njej tudi omiko. V ta namen so ustanovili l. 1885. v sredi tople Afrike veliko Kongo-državo, v ta namen se žrtvuje veliko usmiljenih ljudij, kateri zapusté svojo domovino in hité tje v daljne, neznane kraje, da pomagajo svojim zatiranim in zanemarjenim sobratom. Tudi Hrvati imajo med takimi junaki svoje zastopnike, a najznamenitejši med njimi je izvestno Dragutin Lerman, katerega zahvaljujemo za lepo knjigo, katera slóve: »**Listovi iz Afrike od Dr. Lermana**«, Požežanina člana Stanley-jeve Kongo ekspedicije. Priobčio Jul. Kemf, pučki učitelj u Požegi. Požega. 1891. 8°. Str. 229. Cena 85 kr. — Dr. Lerman se je porodil v Požegi 24. avgusta 1863. Že mlademu trgovskemu pomočniku se mu je porodila želja, da odide v Afriko, za katero so ga navdušile razne knjige o najnovejših afriških preiskavanjih. Vendar zaradi raznih nezgod se mu je izpolnila želja šele l. 1882., ko ga je slavni Stanley, kateri se je napravljajl zopet v Afriko, sprejel v svojo družbo. Ondi se je Lerman s svojo vstrajnostjo in odločnostjo večkrat zeló odlikoval, l. 1885. pa se povrnil v domovino. A komaj si je ondi popravil svoje zdravje, vzeli so ga med vojake, in moral je nositi v svoji domovini dve leti puško. Navdušeni afriški popotnik je težko čakal, da sleče vojaško suknjo. L. 1888. se napoti zopet v Afriko. Tu postal je zaradi odličnih zaslug pri ekspediciji na zgornjem Kongu nadzornik najdaljne postaje na Kongu, Stanley Fallsa, a belgijski kralj Leopold II. ga je odlikoval z redom zlate zvezde, kar je redka odlika.

Toda oglejmo si malo omenjeno knjigo! V knjigi je priobčenih osemnajst pisem, katere je Lerman pisal svojemu prijatelju Kemfu; v njih se opisujejo dogodki, katere je doživel Lerman na svojem drugem popotovanju po Afriki. Ti listki ti dadó več, nego na prvi pogled misliš.

V njih se ti opisujejo prav zanimivo in poljudno oni afriški kraji, mesta, naselbine, pripoveduje se nam mnogo zanimivih črtic o afriških narodih, o njih življenju in o njihovih običajih, riše se nam napredek omike v onih zapuščenih krajih, katerim se obeta lepša in boljša bodočnost. Žalostne so bile razmere onih narodov do nedavna, a v kratkih letih se je neverjetno napredovalo. Grda trgovina s sužnji polagoma prestaje, a svetla luč vere Kristusove prinaša vsem boljše čase. Žal, da v onih krajih delujejo za razširjanje krščanstva največ protestanske in angleške misije, ker je katoliških menda razmerno malo.

Knjiga je pisana jako zabavno, takó, da jo bodeš težko odložil, če jo začneš čitati. A kar posebno godi tvojemu srcu, to je toplo domovinsko čustvo, katero navdaja mladega, pogumnega popotnika. Pač je istina, da človek začne še-le v tujini ceniti svojo domovino, svoj jezik in narod. Lerman je to svojo ljubezen tudi dejanski pokazal, ker je národnemu hrvaškemu muzeju podaril lepo zbirko redkih etnografskih predmetov, nabranih v Afriki. Knjigo bode izvestno lepó sprejelo hrvaško čitateljstvo, ker je prva te vrste v hrvaškem slovstvu in ker mu bode podala v domačem, poljudnem jeziku marsikatero zrnco o onih preiskovanjih, katera sedaj zanimajo ves naobraženi svet. Škoda, da ni knjigi priložen nov, točen zemljevid onih krajev, ker si čitatelj težko pomaga s starimi zemljevidi.

J. — è.

»**Mythologija Grka i Rimljana.**« Napisao Dr. Otto Seemann, učitelj gimnazije v Essenu. Sa 83 slike. (Prievod s njemačkoga.) Zagreb. Knjižara Dioničke Tiskare. 1890. 8°. Str. 263. Cena gld. 1'60. — O tej krasno opravljeni knjigi ne bodem poročal obširno, ker je le prevod. Naša želja bi bila, da bi imeli v roki izvirno hrvaško delo v taki opravi. Priznati se mora, da izhajajo iz »Dioničke Tiskare« res taka dela, ki so v čast jugoslovanskemu tiskarstvu. V knjigi se nam popisujejo božanstva po navadnem redu: olympski bogovi, bogovi morja in vodâ, božanstva zemlje in podzemlja, božanstva hiše in rodbine, heroji in razne bajke o pol-bogovih, junakih in njih dogodkih. Slike, katerih je obilo, so res lepo izvršene, seveda z navnega stališča moramo dvema ugovarjati, ki bi se bile prav lahko namestile z drugimi. Tekst je zanimiv in pripovedovanje prijetno. Torej več ozira na нравno-estetično stran in na mladino, kateri pride knjiga v roke!

»**Andersenove izabrane priče za mladež.**« Ukrašene sa mnogo slika. U Zagrebu. Knjižara Dioničke Tiskare. 1890. 8°. Str. 143. Cena 80 kr. — Tudi ta knjiga je res krasna. Vsebinska njena utegne biti našim čitateljem že od drugodi znana. Tudi v slovenskem jeziku imamo Andersenove divne pripovedke, preložil jih je pokojni Erjavac nekoliko. V hrvaškem prevodu jih imamo 20. To vam je torej knjiga za deco! In razne slike dičijo ter pojasnjujejo pripovedovanje. Zato priporočamo radi to knjigo slovenskemu občinstvu, ker je naša slovenska knjižica že pošla.

ČEŠKO SLOVSTVO.

(Piše Stjepan Z—c.)

»**Hlasy v poušti**«, cyklus zněbek Jar. Vrchlického. Str. 26. Cena 20 kr. — V tej zbirki sonetov poje V. o stvareh, že večkrat opevanih — in morem reči — boljše opevanih. Zakaj? Evo!

Kadar govori pesnik svojemu narodu, kadar ga teši, krepi, poučuje, treba, da govori preprosto, jasno, gorko in ljubeznivo, treba, da govori iz srca, ki narod ljubi, iz duše, ki čuti ž njim zlo in dobro. Vsega tega pa ni v tej zbirki. V. peva nejasno, skrivnostno, prepleteno z mitologijo in biblijo (seveda na svoj način), poleg tega (na nesrečo baš tukaj) razkosano hladno-mrtvo. On pravi sicer na str. 19.:

jen k práci, k práci, k práci neprodleně!
Bud' z žuly celý život váš, ne z jílú!
A nepovolme! — Uměním a vědou
a práci rukou i výzpytu ducha (!!)
ať mozek vzkyjí (!! lóvou krev nám vzplane!
Snad žár přec vlijem

Toda niti s temi besedami ni V. vlil v mene navdušenja, ostal sem hladen, tudi ko sem prečital celo zbirko, kakoršen sem bil preje. Spomnil sem se tudi nehoté, kako vse drugačen vtis so napravili name drugi pesniki, n. pr. Sv. Čech s svojimi rodoljubnimi pesmami.

Kako je često V. pevanje »frazovito in bombastično«, pričajo oni stih, kateri govore o češkem jeziku (str. 23.):

Ty jak noc tmavá, jak den mnohobleská,
jak žula tvrdá, a jak chleba měkká,
ty drahá, svatá, žárná řeči česká;
Křte ohnivý a sladkých zvuků lázni,
ty ptáku, vilo, oři, věkověká
ty sfingo . . .

Prečitavši to, majemo z glavo in vprašujemo: Pa zakaj? Kako, v čem se to vidi, je-li opravičena le jedna slika? To ni metafora (prenos)! — Ali se ne zdi to, kakor prazno nakupavanje besed, da se stih izpolni?

V. je sicer velik pesnik, vendar pa se premalo trudi, da podá narodu, kar bi mu bilo primerno. Dela, kakor bi se ne mogel ponižati do naroda; on je pesnik »inteligencije«, njega narod ne razume. Imamo od njega pač tudi nekaj dobrih stvarij, — a ni vselej prav to, kar se sveti! Zunanost knjižice je elegantna.

V Ottovi zalogi v Pragi je pričel izhajati prirodopisni časopis »**Živa**«. Isto ime je nosil časopis, katerega je bil utemeljil l. 1852. slavni češki fiziolog J. E. Purkyně, in ki je propadel pred 26 leti. Ta časopis je češkemu narodu prav potreben, bode velike pomembe in tudi koristen.

Uredništvo pripomnja, da bode ostro pazilo na razliko med prirodznanskimi pojavi ali poskusi (eksperimenti) in med teorijami, ki se naslanjajo na razne modroslovne sestave in torej niso posledice znanosti in resnice.

Prva številka je zanimiva in bogata na vsebini. Izhajal bode časopis vsakega 15. dné v

mesecu v obsegu 32 str. Stane 5 gld. na leto. Želimo dober uspeh!

»**Básníkův denník**« je naslov novi zbirki mladega nadarjenega pesnika Jaroslava Kvapila. Izšel je v zalogi F. Šimáčka v Pragi in stane 30 kr. — Čital sem nekda (Despot »Malo zrnja«), da čuti pesnik, ko vrže svoje delo, predno je izda, z lastno roko v ogenj, posebno slast v srcu. Ako bi bil tudi Kvapil tako storil, izkazal bi bil veliko dobroto svojemu narodu. Tako grde blasfemije in prave neumnosti je malokdo čital. Grozna puščoba, tema, uprava gniloba modernega pesimizma in materijalizma vlada v otrovanem pesnikovem srcu. On ne moli Boga (katerega imenuje »hrozný«), nima vere niti upanja, življenje imenuje »prokletó«, in zopet dalje »okove«, »jež zlobohové skuli . . .« — A zato pa se klanja in moli »mater prírodo« in poezijo »ty jediná v níž yřit nepřestanu . . .« itd. Tako pesništvo neče dvigati, krepiti in tolažiti človeka, ampak tlači ga, da bi ga čim najpreje utopilo v »blaženstvu« nenasitne Nirvane.

POLJSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

»**Szkice z Indyj.**« Nap. Ks. Marcin Czerminski T. J. W. Krakowie, czcionkami drukarni »Czasu« Fr. Kluczyckiego i spółki. 1891. Fol. Str. 192. C. gld. 2'50 — S posebno radostjo nanzanjamo to jako lepo delo bratov Poljakov na polju etnografije, ker nam priča o narodovi krepkosti, vnemi za obče-narodno znanje in za misije v tujih deželah. Izšla je knjiga v založbi »Missyj Katolickich«, in porabilo se je iz tega lista lahko mnogo tvarine in mnogo slik. Vendar je to delo enotno, samostojno in zato večje vrednosti, ker je knjigo spisal ud onega reda, ki v vzdohni Indiji tako krepko deluje.

Najprej govori pisatelj o Syamu, ki se čim dalje bolj odpira zapadni omiki, natančneje opisuje misije katoliške in posebej delovanje škofa de la Mothe. Kajpada je del o Indiji v ožjem pomenu najobširnejši. Potopisi, popisovanje redov, zgodovina, delovanje misijonarjev, zgodovina nekaterih indijskih razmer (na pr. kast), sedanji položaj — vse to je združeno in napisano v 22 poglavjih, v katerih se poučimo o tako zanimivi lepi Indiji — res lepi, a tudi grdi. Nikjer na svetu se menda dandanes tako ne družita lepota in bujnost prirode z žalostnim mravnim in družbenim stanjem naroda. Brahmanstvo zavira napredovanje in je krivo mnogih prežalostnih navad, šeg in sporočil, ki tlačijo kot delu pomilovanja vredni narod. — Enako obdeluje pisatelj tudi Nepal in Birmo. Razloživši geografsko lego, opisuje narode, njih šege in verstvo (buddhovstvo), naposled natančno in obširno katoliške misije v teh deželah. Zadnji oddelek govori o Mangalori (Mangalorze) in tamošnji misiji in katoliških napravah. Mangalore je v južni Kanari (na južno-vzhodni strani od Goe) in ima katoliško cerkev, misijonsko semenišče (jezuviško), tudi napravo za gobove (možke in ženske), — kar nam vse predočujejo tudi slike poleg popisovanja — in še druge naprave: tako je to mesto, ki nima sicer jako ve-

liko (12.000) prebivalcev, važno središče za razširjanje katoliške vere v Indiji. Knjigo krasijo 72 lepih in velikih slik, katerih mnogo je naravnih naravnost po fotografiji, vsled česar nas najživejše poučujejo o indijskih rodovih, stavbah, nošah, šegah in katoliških napravah.

Najtopleje priporočam prijateljem poljščine in katoliških misij to krasno knjigo: za um in za srce bodo dobili mnogo v njej, gledali bodo sliko katoliškega delovanja v daljnih vzhodnih deželah. (Dobiva se v Krakovu, wydawnictwo »Missyj Katolickich«, ulica Kopernika 26.)

Kdor čita rad poljski, priporočamo mu dve ceni povesti pisatelja Ks. Stanisława Kostke in sicer:

»**Kto winien?**« powieść. Strani 154. Cena 27 kr.

»**Ze zdrowego pnia**«, powieść z naszej biedy. Str. 226. Cena 33 kr. — Obe povesti nam podajata istinite slike iz življenja poljskega naroda. Dobé se: Wydawnictwo »Katolika« w Bytomie, (Szl. G. Beuthen. Ob. Schl.)

RUSKO SLOVSTVO.

(Spisal V. B—r.)

Zadnji dve leti ni poročal »Dom in Svet« redno o ruskem književnem delovanju; bodi mi zato dovoljeno, da omenim najvažnejše književne pojave v tem času.

Zagledala so beli svet: »**Stihotvorenija**« priljubljenega pesnika M. P. Rosengeima v dveh zvezkih. To je že četrto izdanje od l. 1858., znak, da se te pesmi rade prebirajo med ruskim narodom. V tem izdanju je priobčenih tudi nekoliko do sedaj še nenatisnenih pesmij starega pesnika, med katerimi je najbolj zanimiva: »Rus-čeka«.

Dokaj zanimiv pojav v ruskem pesništvu so tudi: »**Stihotvorenija O. N. Čjumina**« (Mihajlova). Te pesmi se odlikujejo z živahnostjo in zdravimi mislimi in prav nič ne diše po navadnem pesimizmu mlajših pesnikov.

Ne manje znamenite so pesmi Aleksandra Poležajeva, katere je vnovič izdal P. Jefremov, dodavši življenjepis pokojnega pesnika. Poležajev je bil sin kmetijskih starišev in je zaradi živahne narave zagazil v take nesreče, da se mu je povse pristudilo življenje. Da bi ložje pozabil svoje nezgode, udal se je vinu in žalostno umrl. Sam Bjelinski, znamenit ruski kritik, ni poznal njegovih razmer in ga zato ostro obsodil. Jefremov je izkušal do dobra predstaviti njegove razmere in opisati krivice, katere so ga napotile, da je umrl tako nesrečno. Poležajev je bil izreden talent in bi se vspel polagoma do visoke stopinje med ruskimi pesniki, da ga niso vrgle razmere zgodaj v hladni grob.

Prijatelji umrlega Vsevoloda M. Garšina so izdali krasno spominsko knjigo: »**Pamjati V. M. Garšina**«, okrasili jo s slikami in spisi najboljših ruskih pisateljev, med katerimi je osem življenjepisov, pisem, tudi nekoliko izvornih novel (od Čehova, Ščedrina itd.).

Znani in nadarjeni pisatelj Maksim Bjelinski (Jasinski) je izdal zopet nekoliko povestij, med katerimi se posebno odlikujejo: »**Zenin in nevjesta**«, »**Božja iskra**« in roman »**Tragiki**«.

Slavni grof L. Tolstoj je napisal novo povest — če se more tako nazvati — »**Kreutzerovo sonato**«, v kateri opisuje razmere ruske familije in v katero vpleta svoje reformatorske misli o modernem zakonu. Najnovejše delo njegovo je zdaj komedija »**Plodi prosvješčeniya**«, katera je pa tudi pisana v duhu realističnem.

Vladimir Korolenko je izdal svoje »**Očerke i razkaze**«. Korolenko je pisatelj na glasu, zlog mu je lehak in neprisiljen, riše verno in istinito.

S. Leskov je napisal »**Gora**«, roman iz egiptovskega življenja.

D. N. Mamin (Sibirjak) je napisal v novejšem času zopet več lepih romanov, med katerimi se posebno odlikuje: »**Gornoe gnjezdo**«, opisuje se v njem življenje na Uralu, katero pisatelj dobro pozna, saj je sam ondi rojen.

Izdana so v novič zbrana dela A. S. Gribojedova.

Med kritičnimi deli moram omeniti delo Kotljarevskago: »**Očerki novejšej ruskoj literatury**«, v katerem kritikuje novejše pesnike: Minskega, Nadsona, Fruga, Fofanova in druge in v katerem nam hoče podati karakteristiko sedanje ruske poezije. Označuje jo on kot poezijo toge in melanholije, zato pa tudi novejše pesmi ne segajo v srce čitateljem, dasi se jih izda vsako leto lepo število, in dasi je dosti nadarjenih pesnikov. Poezija je prenehala biti — pravi — sredstvo za razširjanje omike in civilizacije, kakor je bila nekdanj za Puškina, Lermontova in Nekrasova. Vzroke tej izpremembi nahaja on v samem življenju in pa v tem, ker ni pravih kritikov, kateri bi mlade pesnike učili in privedli na pravo stezo.

Vsakdo, ki se zanima za rusko knjigo, mora veselo pozdraviti delo A. Skabičeskago, katero je izšlo v Petrogradu v dveh zvezkih. V prvem zvezku opisujejo se Gogolj, Granovski, Hercen, v drugem pa Turgenjev, Ostrovski, Tolstoj, Gončarev in mnogi drugi.

Za zgodovino ruskega gledališča je zanimivo delo Opočinina: »**Ruskii teatr, ego načalo i razvitie**«. V njem je opisan natančno začetek ruskega gledališča, počenši od misterijskih in šolskih dram pa do konca l. 1819. Dasi ni sprejela kritika nič kaj laskavo tega dela, vendar je znamenito zaradi marljivo zbranih historijskih doneskov za proučevanje zgodovine ruskega gledališča.

Znamenit prinesek za literarno zgodovino rusko je našel Vl. Kolosov, namreč rokopis neznanega še do sedaj dela Hrvata Jurija Križanića, zagrebskega kanonika, kateri je živel v Rusiji v XVII. stoletju in umrl v Sibiriji v prognanstvu. Delo slove: »**Obiasenie vidovno o pisme Slovenskom**«. Kolosov misli, da je to prvo Križanićevo delo, pisano v Sibiriji.

Naj omenim še nekoliko ruskih listov. Izmed novejših leposlovnih listov je najodličnejši „**Sjever**“, katerega urejuje P. P. Gnedič, a izdajatelj mu je znani pisatelj Vs. S. Solovjev. List priporoča posebno to, da ne prinaša prevodov, nego samo izvirne spise najboljih ruskih piscev. »Sjever« je ilustrovan, izhaja vsakega tedra v Petrogradu in velja na leto 6 rubljev. — Znamenit list je tudi: „**Voprosi filozofii i psihologii**“, katerega urejuje N. V. Grot. V tem listu razpravljajo se vprašanja iz logike, etike, psihologije, estetike, metafizike itd. S tem listom popolnila se je praznina, katera je bila v ruski knjigi. Izhaja vsakega četrta leta, a velja 6½ rubljev na leto.

Umestno je, da izpregovorim čitateljem »Dom in Svet«-a o znamenitih **pokojnikih**, katere je izgubilo poslednji čas rusko slovstvo. Ves ruski narod obžaluje smrt *M. E. Saltykova* (Ščedrina), kateri je umrl 15. maja 1889. On se je poslavil največ kot satirik in je osnoval na ruskem novo pisateljsko šolo: »obličiteljnago napravlenija«. Že v petdesetih letih je napisal: »Guberske očerke«, katere je priobčil v »Ruskom vjestniku« pod psevdonimom V. Ščedrina. Že s to knjigo postal je ljubimec svojih čitateljev. Znameniti so še njegovi: »Nevini razskazi«, a zadnje delo njegovo je: »Pošenhonskajo starina«, katero je dovršil malo pred svojo smrtjo. Porodil se je l. 1826. in bil do l. 1868. v raznih državnih službah. Napisal je 25 zvezkov raznih povestij, črtic itd., meri se z Gogoljem in Sevčenkom.

Malo po smrti genijalnega Ščedrina je umrl jeden izmed prvih ruskih učenjakov: *Orest Miler*. Rodil se je l. 1833. v Revalu, in je bil profesor literarne zgodovine na petrograjskem vseučilišču, dokler ga niso l. 1888. vpokojili zaradi predavanja o Katkovu. Že l. 1865. je izdal hist. ruske književnosti in pa hrestomatijo. Najbolje njegovo delo slove: »Ruskije pisatelji posle Gogolja«, potem o: Hiji Muromcu (ruskem Kraljeviću Marku), o ženitbenih pesmih in pa o A. Tolstoju, ruskem dramatik. Malo pred svojo smrtjo je objavil monografijo Uspenskega. Miler je bil slavist v najširjem pomenu. O njegovem literarnem delovanju je izdana posebna knjiga: »Očerk naučnoj djeateljnosti prof. O. F. Milera.

Med slavnimi pokojniki moram omeniti tudi znano pisateljico *V. Krestovskij* (pravo ime: Nadežda Nik. Zajučkovska-Hvoščinska). Pisala je mnogo in bila temeljito naobražena. Umela je več jezikov, najbolje pa italijanski. Boljši njeni romani so: »Pervaja borba«, »Bariton«, »Ispijtanije« itd. Rojena je bila l. 1825. v Rjazanu, a umrla je kot večina ruskih pisateljev v siromaštvu, dasi je delala do smrti.

Meseca decembra l. 1890. pa je umrl v Petrogradu eden izmed prvih ruskih pisateljev — *Grigorij Petrovič Danilevskij*. Porodil se je Danilevskij 14. aprila 1829. v Danilovki, v harkovski guberniji. Prvi pouk je prejel od svojih dobro naobraženih starišev, a kasneje obiskoval je šole v Moskvi in v Petrogradu. Že 18 letni dijak je priobčeval svoje spise, vendar se je pravo njegovo književno delovanje začelo še le z l. 1850.

Kot uradnik je potoval mnogo, pogledal v dušo svojemu narodu in se povsem zaljubil v prirodo in narod, tako da je popustil službo in odšel na svoje posestvo. Vendar tudi sedaj je še mnogo potoval in pisal. Prvo delo, katero ga je slavilo po celem Ruskem, bila sta romana: »Bjeglice v Novorosiji« i »Bjeglice voratilis«. Pokazal je svojo beletristično silo in pa točno poznavanje svojega naroda. L. 1869 začel je urejevati »Pravitelstvennii Vjestnik«; dasi je imel ž njim mnogo opravila, napisal je vendar lepo število zgodovinskih romanov, izmed katerih omenjam: »Mirovič«, »Na Indiju pri Oetre«, »Knjažna Jarakova«, »Potemkin na Dunaju«, »Sožen naja Moskva« itd. Riše verno, pripoveduje živo in zanimivo. V zadnjem času je delal mnogo za roman iz življenja careviča A. Petroviča — vendar smrt ga je pokosila popreje, nego je dovršil to delo. Rusi so izgubili mnogo ž njim, ker dokler bode ruska knjiga, vedno se bode med prvimi duševnimi velikani spominjalo ime Danilevskega.

DRUGA SLOVSTVA.

»**Listina iz l. 1170—1190.**« Slovenska profesorja-duhovnika na zasebni semeniški gimnaziji v laškem Vidmu, čč. gg. Ivan Trinko in Josip Jušič, sta izdala lansko leto v spomin vmeščenja novega župnika. č. g. Jožefa Gožnjaka na slovensko župnijo Sv. Marije v Dreki na 14 straneh tiskano latinsko listino pod zgornjim naslovom. To je jako lep, a ob jednem tužen pojav. Lepo je, da se še časi utrne iskrica slovenskega življenja iznad furlanske ravnine, a žalostno je, da mora zopet ta listina pričati, koliko slovenskih rodbin je še pred 800 leti bivalo na krasnih planjavah, po katerih sedaj dere s širokimi valovi skoraj jedino le italijanski »Tagliamento«. Pač bi bila močno ustregla gg. izdajatelja, ako bi bila primerjala pod črto prekrasna staroslovenska imena krajev in oseb navedenih v listini, s sedanjimi krajnimi in družinskimi imeni. Kot rojakoma in veščakoma v domoznanstvu bi to ne bilo tako težko, kakor tujcu. Zgodovinska veda, prenesena med narod in prav porabljena, je važno orožje v boju za obstanek naroda. Znala bi se pa letnica postaviti tej listini še nekoliko starejša.

A. K.

»**Veldes.**« Eine Idylle aus den Julischen Alpen, geschildert von Amand Freiherrn v. Schweiger-Lerchenfeld. Mit 40 Illustrationen von Ladislaus Benesch. Wien, Pest, Leipzig. A. Hartlebens Verlag. 8°. Str. 176. Cena 2 gld. 20 kr. Ta knjižica nam predočuje v besedi in s slikami raj naše domovine — Bled. Navdušen od lepote govori pisatelj vneto, rekel bi, pesniško o jezeru in njegovi okolici, risar pa je izbral najlepše predmete ter jih izborno, dasi preprosto, podal čitatelju. Zares — vsa knjiga je neka posebna vrsta slovstva, katero je ustvarilo novodobno potovanje. Vsa knjiga je jako okusna, res lepa. Slovenec, ki jo ogleduje in čita, utegne le pomilovaje vzdihniti: »Zakaj nimamo Slovenci del, v katerih bi se ne izpodtikali nad tujim duhom!«

»**Abbazia.**« Idylle von der Adria. Von A. v. Schweiger-Lerchenfeld. Mit 19 Original-Zeichnungen von L. E. Petrovits. Wien. Pest. Leipzig. Hartlebens Verlag. 1883. 8°. Str. 144. Cena 1 gl. 80 kr. — Naši čitatelji menda ne bodo hodili v Opatijo; za to imajo premalo denarja in preveč nujnega dela. A vedeti, kaj in kakšna je Opatija, želi pač marsikdo, ker se velikokrat o njej govori in piše. Ta knjiga mu podaje natančen popis in lepe slike, bodisi o Opatiji sami, bodisi o drugih krajih v okolici njeni. Duh knjige je protinaroden in proticerkven. Posebno lepe so slike: pač opomin, da moramo tudi domačini začeti spoznavati, poslavljati svojo domovino.

»**Archiv f. slavische Philologie**«, herausgegeben von V. Jagić. XIII. zvezka 3. seš. podaje V. Oblakov spis: »Die kirchenslavische Uebersetzung der Apokalypse (321—361) — prav temeljito razpravo, v kateri nam pisatelj pové vse, kar se je dozda o tej reči pisalo. Sam postopa prav kritično in natančno. S tem nam je razbistril po svojih neutrudnih študijah marsikaj o cerkveni slovenščini. — »Die čakavština und deren einstige und jetzige Grenzen« (361—388) dr. M. Rešetarja, je nadaljevanje iz prejšnjih snopičev. Za sedaj samo opomnimo, da, kdor čita »Vienac« in »Kat. Dalm.«, naj si le dobro prečita, kaj tukaj piše Rešetar, in uvidel bo, kako so bili neosnovani napadi nanj. Tudi Slovenec našel bode v tej razpravi — soseb v 2. sešitku — marsikatero drobtinico za-se. — »Einige Bedenken« (388—397) piše V. J. o Rešetarjevi razpravi. V. J. pravi, da ne prenašajmo dualizma med *što* in *ča* iz sedanjosti v preteklost. Dubrovčanov pravi jezik ni bil niti srbski niti brvaški — ampak slovinski (str. 397.), — Polnisch-russische Intermedien des XVII. Jahrh. je konec daljše razprave A. Brücknerja. — Süd- und westslavisch modръ ‚blau‘ (418—433.) — »Kritischer Anzeiger« ima daljšo razpravo A. Pypina: Ueber das Verhältniss der ruthenischen Literatur zur russischen, in krajšo (napisal V. J.): Tolstoj's »Krieg und Friede« in einer kroatischen Uebersetzung, katera je znamenita. Tako piše V. J. (Str. 463.): »Es besteht leider gerade in dieser Beziehung (t. j. v prelaganju) ein weit verbreitetes Vorurtheil, man könne eine zweite slavische Sprache, was man zu sagen pflegt, spielend erlernen . . .« V omenjeni razpravi se J. V. prav nepovoljno izraža o prestavi A. Harambašića. Zakaj? Pové mu naravnost, da ni prav prevajal, kar mu tudi dokazuje s citati iz izvirnika in prevoda. — »Kleine Mittheilungen« obsegajo kratko razpravo V. Oblaka »Einige Neu-

bildungen der Conjugation« za nas Slovence prav važno. »Ein spätglagolitisches Predigtfragment« od K. Štrekelja in dve jezikoslovni drobtinici.

Lekše.

»**Durch Asien.**« Ein Buch mit vielen Bildern für die Jugend. Von Josef Spillman. S. J. Zweite Hälfte: Japan, China und Indien (Ost- und Südasien). Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. 1890. Str. XII. + 538. Cena 5 gld. 40 kr., vezan. 6 gld. 24 kr. — Dasi naslov pravi, da je knjiga za mladino, vendar rečemo popolnoma resnično, da je knjiga etnografsko delo prve vrste. Veliko narodopisne tvarine je nakopičeno v velikem zvezku, bodisi, da popisuje narode in dežele le splošno, bodisi, da nam slika popotovanja in opazovanja posameznikov, zlasti misijonarjev. Da je pa knjiga nekako posvečena mladini, izvira od tod, da ima veliko slik, skoro na vsaki strani. Tako je ta knjiga v pravem pomenu slika vshodne in južne Azije. Ne morem reči, s kakšnim zanimanjem sem čital živahno in lepo opisovanje n. pr. Japonskega, čudne Koreje itd. Ako je vredna kaka knjiga pisana v tujem jeziku, da si jo nabavi Slovenec, izvestno je ta. Zato ne želimo nič bolj nego, naj bi vsaj dijaške knjižnice, ki tako pogostokrat kupujejo nemške knjige, segle tudi po tem lepem delu, za katero bodo knjižničarju jako hvaležni čitajoči dijaki.

Z istim namenom, da bi namreč oni, ki kupujejo za knjižnice nemške knjige, kupovali le dobre in zanimive, omenjamo tri iz založbe Herder-jeve v Freiburgu (Breisgau):

»**Memoiren eines Esels.**« Von der Gräfin v. Ségur, geb. Rostophine. 8°. Str. 284. Prevod iz francoščine — ima 68 jako lepih slik. Lani je izšla 2. izdaja. Od duhovite pisateljice bi se mogli naši povestničarji učiti, kako se piše zanimivo. Stane 1 gl. 8 kr., vez. 1 gl. 20 kr.

»**Der kleine Radetzky.**« Eine österreichische Soldatengeschichte. Für die Jugend erzählt von Karl Rolfus. 1890. 8°. Str. 96. Pet izvirnih slik. Stane 72 kr., vez. 96 kr. — Ta povest je za mladino jako pripravna, ker nam slika življenje in napredovanje avstrijskega vojaka.

»**Beppo**« der Lazzaroniknabe. Für die Jugend erzählt von Karl Rolfus. 1890. 8°. Str. 128. 4 slike. Cena vez. 96 kr. Beppo je živahen poljski deček, ki mora mnogo hudega doživeti. Obe povesti imata lep namen, da kažeta pot do dobre vzgoje, zlasti kako naj mladi človek skrbi sam zase.

Raznoterosti.

Naše slike.

Ni nam treba govoriti o vsaki sliki posebej, ker nekatere pojasnjujejo to, kar pripoveduje pisatelj z besedami. O **Prešernovem spomeniku** omenjamo samo, da je na lepem pokopališču

Kranjskega mesta, kar je pač mnogim čitateljem znano. Postavili so ga rodoljubi l. 1852. Oni napis, ki se bere težje na naši sliki, glasi se:

Ena se tebi je želja spolnila,
V zemlji domači da truplo leži.

Natančno mero spomenika podamo čitateljem ob drugi priliki, ko objavimo spomenik Jenkov z istega pokopališča.

Vir Vipave »Pod skalo.« V trg Vipavo došli popotnik dospe po glavni cesti do gostilne »Adrija«. Krene jo v nasprotno postransko in ozko ulico. Kmalu je na mostiču, ki veže prostor ob cerkvi sv. Marka z nekdanjim mlinom, sedanja grajsko pilo (žago). Lep prizor se kaže njegovim očem, prizor, ki mu ga predočuje naša slika.

Ob svoji levici ima ogledovalec veličastno grajščinsko poslopje, kjer bivajo sedaj vipavski uradi. Kaže se mu le zadnja stran z velikim kolesom, ki dviga in naganja vodo v poslopje, in lep cvetlični vrt. Pod nogami pa mu mirno in resno šumi srebročista, zdrava in izvrstna pitna voda »Vipava«. Trije močni vreli bruhajo vedno dovolj vode na dan. Nad glavnim virom se vidi na višini staro, sedaj zapuščeno župnišče in nekoliko više v skrajnem koncu severovzhodnega kota razvalina »Starega grada«. Na desni strani te prijazno pozdravlja lična stavba izmed kosahtih kostanjev. Pod njimi se razprostira lep prostor, koder ob vročih poletnih dnevih iščejo potrebnega hladila vsakojaki obrazi. Komur ne ugaja mrzla studenčnica, temu gostoljubni krčmar rad postreže s pristnim »Vipavcem«, ali pa tudi s pivom iz mrzle kleti, podskalskih prostorov, ki menda celi okolici dadó ime. Razven tega se mladina lahko zabava na kegljišču. Nad njim pa morejo strelci izkušati svoje bistro oko in trdno roko. Kogar pa posebno veseli voznja s čolnom, privošči si lahko tudi to veselje. In če mu ne ugaja niti to, niti drugo, lahko se umakne zvedavim očem v resnično krasen vrtič na južni strani za malim ovinikom. Izza raznovrstnega drevja in grmičevja nekako otožno pozdravljajo prišleca neukretni kameniti kipi. Nad vso to krasoto pa se dviga gologlavi Nanos, ki se ne zmeni dosti za časi prav veselo in bujno življenje ob svojem vznožju.

Ker nahaja obiskovalec »Pod-skale« na tako majhnem prostoru toliko krasote ob največji vipavski vročini, a prijeten hlad, ker zré njegovo oko pomenljive priče daljne starodavnosti in ker si poleg tega njegovo srce privošči lahko vsakovrstnega hladila in vedrila: kaj čuda, da je ta kraj tako priljubljen Vipavcem!

Gledé na to lepo sliko prelepega domačega kraja — bisera Vipave — smemo le reči: O da bi še drugi domači umetniki tako poslavlili lepo domačijo, kot vrli naš Vrhpoljski! I. Z—n.

Švedi v Pragi. Da morejo umeti čitatelji poslednjo sliko, naj se spomnijo 30 letne vojske, v kateri je Češka toliko trpela. Po njenih lepih livadah je razsajala bojna furija in pokončavala, kar je mogla doseči. Divji Švedi so pridrli celó v mesto Prago. O tem dogodku čitam v stari kroniki iz leta 1780., ki se pa imenuje: »Neue Kronik von Böhmen« (na str. 348, 349): »Cesar Ferdinand II. je hotel l. 1648. odvrniti Švede, da ne bi pridrli na Avstrijansko, zato je zbral vse svoje čete iz vseh svojih dežel, ter jih postavil pod vodstvo Oktavija Piccolominija proti švedskemu vojskovodji Wrangelnu. Ta pa se

je začel ozirati na nezavarovano Češko in je poslal svojega podvojskovodjo Janeza Kristofa pl. Königsmarka na Češko, da bi se polastil nekoliko mest in nekoliko utrjenih krajev. Königsmark je vzel Klatowe, Horšúw-Týn in nekatera druga mesta brez težave. A na to mu neki odpuščen cesarski vojni služabnik, Ernest pl. Ottowald, razloži, kako lahko bi bilo dobiti tudi Prago. Pové mu, da popravljajo Pražani nekje mestno zidovje, ne da bi tam stražili. Skozi odprtino bi lahko zlezlo toliko vojakov v mesto, da bi vzeli jedna vrata. In res, oni človek sam zleze po noči pred 26. julijem (1648. l.) s 1000 vojaki, polasti se strachowskih vrat in ja odpre Königsmarku. Ko so Pražani spali, zasedel je trge in glavne ulice (levega brega) s svojimi vojaki in jim ukazal streljati na vsakoga, ki bi se zjutraj pokazal na ulicah ali na oknih. V prvi zmedi so postrelili okoli štiri sto oseb ali jih ranili. »Feldmaršal« Colloredo je ubežal na čolnu v Staro Mesto, kjer je osnoval nekako obrambo. Švedi se polasté tudi kraljevskega gradu in orožnice ter začno takoj s topovi streljati na Staro Mesto. Potem je prepustil Königsmark vso Malo Stran svojim vojakom, ki so plenili dva dni. Dali so prepeljati vse dragočnosti s kraljevega gradu in neizmerno veliko plena v Švedijo. Wittingausko knjižnico, ki je imela stare rokopise, nabrane še od Rosenbergov in pred kratkim prenesene na praški grad, dal je Königsmark na ladijah prepeljati na Sasko, od tod v Švedijo, kjer jo še dandanes hranijo v Stockholmu.

V Starem in Novem Mestu (na desnem bregu) so pa imeli med tem čas pripraviti se za brambo. Najprej so se zbrali dijaki in skoraj 800 jih je zasedlo breg Veltave in pa most, da ne bi mogel čezenj priti sovražnik. Po njih vzgledu so se ravnali meščani in celó mnih so se oborožili. Naposled dospé tudi nekoliko cesarskih čet, katere sta vodila Buchheim in Conti, ki je bil jako spreten v streljanju. Königsmark je, dobivši nekoliko pomoči oblegal tri tedne poiška vrata in z 32 topovi streljal noč in dan, a nič ni opravil. Zato jo je mahnil od tod proti Taboru. Med potom je grozno pokončaval. Iz tega vidimo, da so imeli tudi Čehi svoje Turke in da so v vojski grozno veliko trpeli.

Prizor iz tega boja nam kaže naša slika. Predočuje nam mestni stolp (»Dom in Svet« l. 1890. str. 304.) na Starem Mestu, dalje se vidi mimo stolpa čez Veltavo na Malo Stran, kjer zagledaš hrib Petřin s Schwarzenbergovim parkom ter tako imenovani »gladovi zid«, ker so ga bili zgradili ob času velike lakote, da je imelo lačno ljudstvo nekaj zaslužka. Hud boj je tu ob stolpu. Švedi se umikajo — bežé, Pražani pritiskajo za njimi.

Za hišo, iz katere streljajo meščani, so dandanes mlina in toplice tik Veltave. Na stolpu mostovem pa je vzdana marmorna plošča, katere latinski nadpis poslavlja hrabrost Pražanov l. 1648.

Valvasorjeva knjižnica. V stolni zagrebski knjižnici se nahaja mnogo knjig, ki nosijo na notranji strani platnic Valvasorjev grb. Bile so

nekdaj last slavnega kranjskega zgodovinarja. Poleg knjig leži ondi tudi nekaj deželo kranjsko zadevajočih rokopisov, o katerih je izvestno, da jih je rabil Valvasor pri sestavi svojih zgodovinskih del. Posebno znamenit je med njimi dnevnik (Diurnale) škofa Hrena. Drugi del tega dnevnika hrani še ljubljanski škofijski arhiv, a prvi del, katerega je imel Valvasor znabiti na pòsodo, pomešal se je med njegovimi stvarmi in odpeljal s knjižnico vred proti jugu.

Različna so mnenja, kako je neki prišla bogata knjižnica slavnega Valvasorja v Zagreb. Ponudil je iskreni domorodec vso svojo knjižnico, ko ga je bila začela tretji beda, pod kaj ugodnimi pogoji kranjskim stanovom, češ, naj jo kupijo in s tem zasnujejo začetek javne knjižnice v Ljubljani. A stanovi so nujno zadevo toliko časa menciali in odlašali sklep, da se je Valvasor obrnil v Zagreb. Prodal je knjižnico ondotnim jezuitom, kakor po neki Erbergovi beležki trdi Jellouschek v »Mitth. d. hist. Vereines für Krain« 1857, str. 115. Ovrigel je poslednjo trditev zgodovinar P. pl. Radics v svoji knjigi »Valvasor« na 20. strani, ko piše, da je našel na nekem izvlečku vizitacijskih dekretov v omenjeni knjižnici zapisano: »Bibliothecae praesentis initium fecit magnae memoriae Episcopus Ignatius Mikulizh (1688—1694), qui magno aere comparatis libris eruditi Valvasoris prima ejus fundamenta posuit, operam suam et laborem in ponendo aedificio et consignandis libris capitulum laudabiliter adjuverit.« Valvasor bi bil tedaj izročil knjižnico škofu Mikulicu za drag denar. Vse kaj drugega nam pa pové listina, ki se je poslednji čas našla v karlovškem frančiškanskem samostanu in ki trdi, da je Valvasor knjižnico zagrebškemu škofu podaril. Gledé na plemenitost užaljenega Valvasorjevega srca si lahko mislimo kaj takega. Še bolj verjetno pa je to, če pomislimo, da je listino, ki nam to pripoveduje, pisal 19. avgusta 1703. Valvasorjev sin (menda Volf Vajkard, roj. l. 1679.), ki je kot brat Alojzij bival tačas v karlovškem samostanu. Pové nam v tem pismu kopico dozdam neznanih, a znamenitih podatkov. Pravi, da je šel, ko je umrl njegov oče Ivan Vajkard pl. Valvasor z Bogenšperka, v samostan karlovških frančiškanov, kjer živi že šesto leto. Zvršil je modroslovne studije in spekulativno teologijo v Ljubljani, morálo pa v Karlovcu. Sedaj je šele subdijakon. Jesenski kvaterni teden l. 1703. ima postati dijakon, a rad bi precej na to prejel tudi mašništvo, da bi mogel že na god sv. Frančiška (4. okt.) peti novo mašo. Toda zato je še premlad, tri dni po onih kvatrah bi bil šele zadosti star. Prosil je za to oprostitev že njegov sorodnik, karlovški glavar Janko Budački. In sedaj prosi zagrebškega škofa Martina Brajkovića še brat Alojzij sam, češ da bi bilo to jako drago njemu in sorodniku Janku Budačkemu. Da bi škofa toliko bolj omečil za skazanje te milosti, pravi v pismu: »Praesertim vero, cum et dominus meus defunctus parens episcopatu Zagradiensi multa bona praestiterat, maxime vero tunc, quando certam bibliothecam spontanae pro perpetua memoria donaverit.« Valvasor je torej daroval svojo knjižnico škofu. To nam priča njegov sin, ki je pač stvar dobro vedel in ki se je upal malo let po podaritvi o tem

pisati škofu samemu. Živel je P. Alojzij Valvasor pozneje kot frančiškan v Novem Mestu.

Omenjena knjižnica obsega dalje nastopne rokopise: 1. Rodoslovje kranjskih plemenitnikov po abecednem redu. 2. Kranjski oblastniki od l. 1523 do 1672. Zaznamovanih je vsako leto po šest in še več plemenitih oseb, in povedano s katerega gradú so bili domá. 3. Rodoslovje obitelji Strassolds in Lamberg. 4. Prenašanje sv. Peregrina v cerkev sv. Jožefa pri bosonogih avguštincih v Ljubljani. 5. Izpiski iz rokopisnih letnikov; segajo do l. 1048, do časa sv. Heme. 6. Beležke o opatih in dobrotnikih stiškega samostana (z mnogimi pomotami objavljene leta 1883. v »Studien und Mitth. aus dem Benedictiner- und Cist.-Orden«). 7. Ordinacijski zapisnik ljubljanskih škofov Tavčarja in Hrena do leta 1612.

A. Kobljar.

Ognjoslav Utiešinióvíc Ostrožinski.

Izmed malega števila preporoditeljev ilirske dóbe je pobrala smrt dné 8. rožnika m. l. pesnika, pisatelja in rodoljuba hrvaškega — Ognjoslava Utiešinióvića Ostrožinskega.

Pokojnik se je rodil dné 21. velikega srpana 1817. leta v Vojni Krajini v vasi Ostrožin. Ker je bil nadarjen in marljiv, popenjal se je hitro od časti do časti. Kot podžupan je napisal več politiških spisov v nemškem jeziku: »Die Hauskommunionen«; »Die Militärgránze und die Verfassung«; »Die Militärgránzfrage« itd. Zaradi spisa: »Die Naturschätze im nördlichen Kroatien« imenovalo ga je dunajsko geološko društvo »Geologische Reichsanstalt« dopisujočim členom. — Med vsemi njegovimi spisi pa je največ vreden, obsežen in znamenit jedini hrvaški spis: »Životopis kardinala brata Gjorgja Utiešinióvića prozvanoga Martinusius« (Rad 53. in 54.).

No Slovencem, kateri se brigajo za razvoj hrvaške književnosti, znan je Utiešinióvíc bolj kot pesnik. — Vsakemu Slovencu je vsaj po imenu znana njegova zbirka liričnih in epičnih pesmij »Vila Ostrožinska«, katero je prvokrat izdal leta 1845.

Že s prvo pesmijo »Jeka od Balkana« si je Utiešinióvíc pridobil glas, a veliko več, ko je izdal »Vilo Ostrožinsko«, tako, da ga nekateri celó primerjajo Mažuraniću. — Izdávši drugikrat »Vilo Ostrožinsko«, dodal ji je prvi poskus hrvaške estetike: »Misli krasnih umjetnosti«.

Znamenito njegovo pesniško delo so tudi »Psalmi Davidovi« in dve večji epično-lirični pesmi »Nedeljko« in »Potres«.

Smrt ga je prehitela, da ni mogel izdati nameravane nove zbirke svojih pesmij. — Pokojnik je bil pesnik, kateri je znal svoje domoljubne misli podati narodu v krasni narodni pesniški obliki. Jezik mu je gladek in čist. — Utiešinióvíc je bil vesten uradnik in narodu priljubljen. Bodi mu blag spomin!

V.

Elektrika v fotografiji. Za fotografijo treba precejšnje svetlobe. Novejši čas so začeli rabiti za razsvetljevanje predmetov električno luč, ki prav dobro služi. Fotograf uravna svetlobo tako, kakor jo potrebuje.

Družba sv. Mohorja.

Ned tem, ko udje Mohorjeve družbe sprejete knjige pridno prebirajo, hiti Mohorjeva tiskarna pripravljat nove knjige za tekoče društveno leto. Ravnokar se dovršuje „Življenje Marije Device in sv. Jozefa“ in pa „Občna zgodovina“; pridno se stavijo in kmalu se bodo tiskale obečane molitvene bukve; pričenjamo tudi že delo s „Slov. Večernicami“ in s „Fiziko“, in koj potem, ko v roke dobimo imena letošnjih udov, pride zadnja knjiga, „Koledar“, na vrsto.

Ker izkušnja uči, da največ udov privabijo k družbi pobožne, zlasti pa molitvene knjige, naznanjamo, da izide letos sicer isti molitvenik, ki je oglašen v „družbenem oglasniku“; a napovedanim, po škofu Jakobu Peregr. Pavliču spisanim trem delom onega molitvenika dodal je g. prestavljalec še četrto del, ki obsega navadne molitve, kakor: juterno in večerno molitev, mašne molitve, litanije, križev pot, molitve k sv. patronom za srečno zadnjo uro itd. Tako urejeni molitvenik z imenom: „**Gospod, teci mi pomagat!**“ služil bo lahko vsakemu kristjanu za domačo in cerkveno božjo službo. Bolnikom, starim ljudem in onim, ki so slabih očíj, pa morda še drugim ugajal bode molitvenik gotovo tudi v tem, da so molitve tiskane z velikimi črkami, kakor dozdej še v nobeni drugi Mohorjevi knjigi. Zato prosimo, pri vabilu k letošnjemu pristopu slovensko ljudstvo na to posebej opozarjati. — Kdor želi molitvenik v platno vezan dobiti, naj doplača 30 kr., v usnje in z zlato obrezo pa 50 kr.

Pri tej priliki še jedenkrat uljudno prosimo čč. gg. poverjenike, naj družbo priporočajo in naj kakor dozdej požrtvovalno nosijo breme nabiranja in zapisovanja udov, da se družba v korist in čast slovenskemu rodu vedno bolj razširi in udomači, zlasti v pomejnih krajih Slovenije. Pred vsem pa želimo letos, da bi se oglasilo prav mnogo **dosmrtnih** udov, ker bomo že to spomlad pričeli z zidanjem nove, prostornejše tiskarne in knjigoveznice, in bo za to treba mnogo denarjev. Kdor je še mlad in trden, bo le sam dobiček imel, če plača 15 gld. na enkrat, namesto da bi po 1 gld. plačeval morda 30 do 40 let. Že več starejših udov nam je reklo, da se kesajo, zakaj se niso v mlajših letih zapisali za dosmrtno ude, ker zdaj so teh 15 gld. že vplačali posamično in morajo še zanaprej plačevati. Kdor ima zdrave otroke, naj tiste zapiše za dosmrtno ude, ker jim tako pomore, da bodo morda mnogo, mnogo let dobivali družbene knjige po vrsti, ne pa, kakor se zdaj včasih zgodi, da kdo nekaj let plačuje, potem pa eno leto vmes pozabi ali ne more plačati; in potem ima knjige, ki hodijo po več let na svetlo, pretrgane, ker mu manjka zvezka od tistega leta. Vsled tega zgubi veselje do cele knjige, katero bi sicer vezati dal, ako bi bila popolna. Družbi in udom bo torej enako pomagano, ako se oglasi prav mnogo dosmrtnih družbenikov. Za novo stavbo si bode namreč družba morala denarjev vzeti na posodo in za iste plačevati obresti; če se pa nabere dovolj dosmrtnine, sme družba ta denar v hišo naložiti in obresti plačujejo se potem iz najemščine in zaslužka tiskarne za natiskovanje knjig ustanovnikom.

Konečno opozarjamo še posebno vse naše čč. gg. poverjenike, da naj se nabira družnikov sklene z zadnjim dnevom februarja in naj se vpisovalne pôle z denarjem vred pošiljajo pod napisom: „Družba sv. Mohorja v Celovcu“ franko vsaj do 5. marca t. l. društvenemu blagajniku. — Kdor se pozneje oglasi, ne more se šteti za uda in mora plačati za knjige tisto ceno, kakor po knjigarnicah. Na spremembo stanovališča društvenika med letom se družba pri tolikem številu ne more ozirati; vsak ud dobí tedaj knjige tam, kjer se je dal vpisati. Bog daj srečo!

V Celovcu, dné 20. januarja 1891. l.

Odbor družbe sv. Mohorja.

❖ ❖ ❖ Kratka poročila. ❖ ❖ ❖

„Světazor“ se imenuje velik češki leposlovni list, ki izhaja že 25. leto v Pragi v založbi F. Šimáčka. Izhaja vsak teden v folio-obliki, obsegajoč največkrat po 12 strani in stane na leto 9 gl. 50 kr. Zlasti lepe so ilustracije. S tem listom se morejo meriti Čehi z drugimi večjimi narodi. Žal, da ni gledé na nравnost v listu vse v redu, torej ga ne more v svoj prid čitati mladina. Poslednja (10.) številka t. l. ima krasen lesorez Jan-Matejkove slike: »Poroka Kazimira Jagelonca, kralja poljskega, z Elizabeto Avstrijsko l. 1454.«

„Hlídka literární. Listi věnované literární kritice. Pořadatel Dr. Pavel Vychodil, O. S. B. v Rajhradě.“ 8°. Stane na leto 2 gl. Ta list, izhajajoč v Brnu (benediktinska tiskarna), podaje večinoma dobre ocene ali vsaj namerava jih podajati. Peča se, kakor kaže naslov, s samim slovstvom.

„Literární listy. Casopis věnovaný zajmům literárním. Vydavatel: Fr. Dlouhý v Brně.“ Stane 2 gl. 90 kr. na leto in hodi po nekoliko drugačni poti kakor »Hlídka«.

Veliko pozornost vzbuja na Francoskem delo P. Didona:

Jésus-Christ. 2 zv. v vel. 8°, Paris, Plon & Co. 1891. Stane 16 frankov.

Francozi in tujci jako občudujejo to delo zaradi pisave, ki je res divna. Znano je dovolj, da Francoz ljubi lep jezik, elegantno pisavo, govorniško krasoto. To ima ta knjiga v obilni meri. A nemška kritika, ki priznava to lepo prednost, trdi, da delo ni temeljito, da je zlasti razlaganje sv. pisma dovolj površno. A to je izvestno, da je knjiga pisana v dobrem in vernem duhu in zato bode imela tudi uspeh v oni deželi, kjer je — žal — Renanova knjiga enakega imena le preveč kristijanov pripravila ob vero. Kadar nam bode možno, poročali bodemo še več o tej zanimivosti na slovstvenem polju.

Lepe platnice za „DOM in SVET“ je dal prirediti gosp. Iv. Bonač, bukvovez v Ljubljani (Poljanska cesta št. 10), in okoli velike noči se bodo lahko dobile. S tem bode jako ustregel mnogim naročnikom, ki si želé imeti list v lepi zunanji obliki. Platnice bodo za vse dosedanje letnike in v raznih barvah. Naročila naj se pošiljajo g. Bonaču.

ZASTAVICA.

(Črke č, f, g, h, j, k, p, š, z, ž se ne rabijo.)

Črka brez pomena	1,	Črka brez pomena	1,
glagol	12,	glagol	32,
mnog zemljan	573,	zdravju škoduje	713,
bodi vedno	7824,	imaš in ješ	5974,
in proti sebi	63495,	po zimi se	31725,
moje ali tvoje	639106,	za nogé skrbé	754806,
jedna beseda	1598997,	jedna beseda	3984167,
„ „	35915028,	„ „	58234568,
„ „	359164209,	„ „	568432109,
„ „	1234567490,	„ „	1234567890.

Kdor je dijak, in prvi vstvaril
Številkam tem bo črke prave,
Ne bodi žal mu te zabave!
Neznanec njemu je podaril
Kar znači novih črk devet:

123 45 6789.

